

ISSN 2586-811X

วารสาร พุทธปรัชญาวิวัฒน์

ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓
กันยายน-ธันวาคม
๒๕๖๐

Journal of Evolved
Buddhist Philosophy

Vol.1 No.3

September-December

2017

วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์

Journal of Evolved Buddhist Philosophy

Vol. 1 No. 3 September-December 2017

ISSN 2586-811X

ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐

“ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้คุณธรรม”

เจ้าของวารสาร

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐ โทร. ๐๘๔-๓๔๒-๑๙๓๑

วัตถุประสงค์

- เพื่อเผยแพร่ความรู้ทั่วไป ความรู้ทางวิชาการและศาสตร์ต่างๆ สู่สาธารณชน
- เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ระหว่างนักวิชาการของสถาบันการศึกษากับนักวิชาการของสถาบันและหน่วยงานอื่นๆ ให้มีความหลากหลายของบทความ เป็นการพัฒนาคณาภพทางความคิดสู่สากล
- เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสาขาฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ที่ปรึกษา

พระเทพบัณฑิต	พระราชปริยัติวิมล,ดร.
พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒฒ,ผศ.ดร.	พระมหาทองเชิด กตบุญโญ,ผศ.ดร.
พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์,ดร.	พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน,ดร.
พระครูกิตติวราทร	ศาสตราจารย์เกียรติคุณ แสง จันทร์งาม
ศาสตราจารย์ ดร.สิทธิ บุตรอินทร์	ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัช หอมทวนลม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ ไกรสิน

บรรณาธิการ

พระครูธรรมภาณโกวิท,ดร.

กองบรรณาธิการ

พระมหาสมบัติ คุณโสโก,ดร.	พระครูปริยัติธรรมวัตร,ดร.
พระมหาสากล สุภรเมธี,ดร.	พระครูวินัยธรรมรัตน์ เขมธโร,ดร.
พระมหาสุทธิชัย มนต์ชโย,ดร.	พระมหาเส็ง ญาณสโร,ดร.
ผศ.ดร.ธีรวัฒน์ แสงแก้ว	ดร.วิเชียร แสนมี
ดร.สฤกษ์ พงษ์ทรัพย์	ดร.ณัฐพงศ์ มะลิซ้อน

ฝ่ายจัดทำ

พระอภิชาติ อภิญาโณ	นายเอกพจน์ สัจวันดี
--------------------	---------------------

ปก/รูปเล่ม	พระมหาชนก ชวนปญโญ
กำหนดเผยแพร่	ปีละ ๓ ฉบับ (มกราคม-เมษายน, พฤษภาคม-สิงหาคม, กันยายน-ธันวาคมของทุกปี)
การเผยแพร่พิมพ์ที่	มอบให้ห้องสมุดสถาบันการศึกษา หน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชนทั่วไป บริษัท จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด ๒๑๙ ซอยเพชรเกษม ๑๐๒/๒ แขวงบางแคเหนือ เขตบางแค กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐ โทร. ๐ ๒๕๐๙ ๒๒๘๑ ๓
สถานที่ติดต่อ	สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอัยเยตต์ ๔๕๐๐๐ โทร. ๐๘๔-๓๔๒-๑๙๓๑ อีเมล : buddhist-philosophy@hotmail.com เฟสบุ๊ค : พุทธศาสนาและปรัชญา วิทยาเขตอัยเยตต์

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความ (Peer Review)

พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตตโม,ผศ.ดร.	พระครูสุธีศัมภีร์ญาณ,ผศ.ดร.
พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ,ผศ.ดร.	ศาสตราจารย์ ดร.นพ.สมชัย บวรกิตติ
ศาสตราจารย์ ดร.นพ.นิพนธ์ พวงวรินทร์	รองศาสตราจารย์ ดร.บดีนทร์ รัศมีเทศ
รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์	รองศาสตราจารย์ชัยวัฒน์ อัดพัฒน
รองศาสตราจารย์วิรัตน์ กางทอง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุคตาสาร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ บุษย์ชฎานนท์ ดร.สมศรี แก้วกิตติ	

ส่งความคิดเห็นหรือต้นฉบับบทความมาที่
พระครูธรรมภาณโกวิท,ดร.
 สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอัยเยตต์ ๔๕๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๘๔-๓๔๒-๑๙๓๑
 E-mail: buddhist-philosophy@hotmail.com
 Facebook: พุทธศาสนาและปรัชญา วิทยาเขตอัยเยตต์

*บทความทั่วไป บทความวิชาการ บทความวิจัย ที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นความรับผิดชอบของผู้เรียบเรียง กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

*การนำบทความในวารสารนี้ไปเผยแพร่ สามารถดาวโหลดได้ที่

www.buphilosophy.blogspot.com

*ติดตามบทความของวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ได้จาก www.buphilosophy.blogspot.com

บรรณาธิการแถลง

วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ เป็นวารสารที่ตั้งขึ้นมาเพื่อการเผยแพร่ผลงานวิชาการและบทความทั่วไปด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ตลอดจนทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสารอันเนื่องด้วยกิจกรรมของทางสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาเป็นหลัก

วารสารมีการเตรียมการเข้าสู่การพิจารณาประเมินคุณภาพวารสาร (TCI) ในอนาคต ได้ดำเนินการทำคุณภาพวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์และเงื่อนไขของการพิจารณาในการประเมินคุณภาพวารสาร ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกรอบมาตรฐานที่กำหนดในระบบฐานข้อมูล เช่น การควบคุมคุณภาพบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Pee Review) ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนี้ได้ดำเนินการให้วารสารมีเว็บไซต์ที่มีข้อมูลและกติกาและรูปแบบที่ตีพิมพ์ รวมถึงมีการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง รวมถึงให้มีการส่งบทความแบบออนไลน์หรือระบบ Online journal System (OJS) ที่ไม่ใช้การส่งบทความโดยใช้อีเมล

ในอนาคตการจัดทำระบบวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ จะเป็นระบบที่ทันสมัยและต่อเนื่องเป็นไปตามเกณฑ์และมาตรฐานสากล หากมีข้อติงติงหรือต้องการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่พุทธศาสนาและปรัชญา ขอเชิญชวนได้เขียนบทความอันแฝงด้วยแง่คิดและสะท้อนชีวิตให้ผู้อ่านได้ศึกษาค้นคว้า เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักการต่าง ๆ เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไป

พระครูธรรมภาณโกวิท,ดร.

บรรณาธิการวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์

ธันวาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

๑-๙

วิเคราะห์กำเนิดและพัฒนาการพุทธศิลปวัตถุในอินเดีย

Analysis of the origins and development of
Buddhist artifacts in India

พระมหาประภาส ปรีชาโน (แก้วเกตุพงษ์)

๑๐-๒๒

ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเป็นพลังขับเคลื่อนสู่ไทยแลนด์ ๔.๐

THE CULTURAL AND INTELLECTUAL CAPITAL FLOW INTO
THAILAND 4.0

อุทัย ภูคคหิน

๒๓-๓๐

บทบาทพระสงฆ์ในพม่ากับการสังคายนาพระไตรปิฎก

The role of monks in Myanmar to sort out the Holy Scriptures

พระครูวินัยธรธรรมรัตน์ เขมธโร (หาญณรงค์)

๓๑-๓๗

พระพุทธศาสนาหายาน : ตันตรยาน

Mahayana Buddhism : Tantrayan

พระชัยมงคล กลุยาโณ (तालअांไฟ)

๓๘-๔๗

พุทธประวัติวิเคราะห์ตามทรรศนะเสฐียรพงษ์ วรณปก

Analytical the History of Buddhism by Sathianpong Vanapok

พระราชปรียัติวิมล,ดร.

๔๘-๖๒

วิเคราะห์ปัญหาทางสังคมไทยด้วยหลักการตามแนวโสกราตีส
ANALYSIS OF SOCIAL ISSUES PRINCIPLES BY SOCRATES
พระครูปลัดลัมพินพัฒนาจารย์และพระครูปลัดทองใบ สุภภาโส

๖๓-๗๒

เปรียบเทียบธรรมชาติของมนุษย์ในพุทธปรัชญากับปรัชญาของอริสโตเติล
COMPARING HUMAN NATURE TO BUDDHIST PHILOSOPHY AND
ARISTOTLE'S PHILOSOPHY
พระมหาอรุณพงษ์ สิริโสภโณ (ศรีระวงษ์)

๗๓-๗๖

หลักเกณฑ์และรูปแบบการเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร

๗๗-๘๐

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรมสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

วิเคราะห์กำเนิดและพัฒนาการพุทธศิลปวัตถุในอินเดีย
Analysis of the origins and development of
Buddhist artifacts in India

พระมหาประภาส ปรีชาโน (แก้วเกตุงษ์)

Phramaha Prapas Kaewketpong

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

E-mail : purepas@hotmail.com

บทนำ

พุทธศิลป์ หมายถึง งานศิลปะ ประเภทต่างๆ ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม ซึ่งสร้างขึ้น เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่และการปฏิบัติ ทางพระพุทธศาสนาโดยตรงและเป็นสิ่ง ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ให้ เกิดความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตนใน แนวทางที่ดีงาม ตามหลักธรรมของ พระพุทธศาสนา พุทธศิลป์อินเดียมีความ โดดเด่นเฉพาะ เพื่อมีจุดมุ่งหมายทำให้ ทราบถึงเนื้อหา วิธีการนำเสนอ สื่อ สัญลักษณ์และจุดมุ่งหมายของงานพุทธ ศิลป์ โดยมีจุดประสงค์ที่บอกเล่าเรื่องราว เป็นสิ่งเคารพบูชาแทนพระพุทธรองค์ และ ใช้เพื่อประกอบกิจกรรม โดยผ่านงาน สถาปัตยกรรม ประติมากรรมและ จิตรกรรม สื่อสัญลักษณ์ คือ เส้น สี รูปทรง พื้นผิว แสงเงา วัสดุ เพื่อจรรโลง ใจ เกิดความศรัทธา เข้าใจในหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า

ความเป็นมา

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นและมีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ในทางภาคเหนือ ของประเทศอินเดียเมื่อประมาณ ๒๕๐๐ กว่าปีที่ผ่านมา โดยมีพระสัมมาสัมพุทธ เจ้าเป็นพระบรมศาสดา

สมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงมีพระ ชนม์ชีพอยู่นั้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามี การก่อสร้างพระพุทธรูป หรือสิ่งที่เป็น สัญลักษณ์แทนพระองค์แต่อย่างใด มีเพียง ศิลปกรรมที่เกิดจากอิทธิพลคำสอนทาง พระพุทธศาสนาที่เป็นสถาปัตยกรรม ที่ สร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์สำหรับใช้สอย เท่านั้น (พระมหาวิชาญ เลี้ยวเส็ง, ๒๕๔๔ : ๑๖)

ในบรรดาพุทธศิลปวัตถุทั้งหมด นั้นวัดถือว่าเป็นพุทธศิลป์ที่เกิดขึ้นก่อน พุทธศิลปวัตถุทั้งหมด หลังจากที พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้อนุตรธรรม สัมโพธิญาณแล้ว ทรงแสดงพระธรรม เทศนาชื่อว่า อัมมจักกัปปวัตตนสูตรโปรด ภิกษุปัญจวัคคีย์จนพระอัญญาโกณฑ

ปัญญาได้รู้แจ้งเห็นจริงตามธรรมที่พระพุทธร่องค์ทรงสั่งสอนและทูลขออุปสมบทเป็น “ปฐมสาวก” องค์แรกในพระพุทธศาสนาต่อจากนั้นวันต่อๆ มาพระพุทธร่องค์ทรงแสดงปณิธานเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์ที่เหลือจนทุกรูปได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน

จากนั้น พระพุทธร่องค์ทรงพิจารณาเห็นว่าอินทรีของพระภิกษุปัญจวัคคีย์เหล่านั้นแก่กล้าแล้ว จึงทรงแสดงพระธรรมเทศนาชื่ออนัตตลักขณสูตรโปรดพระภิกษุปัญจวัคคีย์ทั้งหมดเหล่านั้นเมื่อทรงแสดงพระธรรมเทศนาจบแล้วท่านเหล่านั้นทั้งหมดจึงได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ในพรรษาแรกแห่งการตรัสรู้ พระพุทธร่องค์และพระภิกษุปัญจวัคคีย์ทรงจำพรรษาที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ทรงแสดงอนุปพิงกาโปรดพระยสะจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์และพระธรรมเทศนาเรื่องนี้เองทำให้บิดามารดาตลอดจนภรรยาของยสะลูกบุตรได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน ประกาศตนเป็นอุบาสกและอุบาสิกาคนแรกในพระพุทธศาสนาต่อจากนั้นสหายของพระยสะอีกจำนวน ๕๔ คน เมื่อทราบข่าวการบวชของพระยสะจึงเดินทางมาเฝ้าพระพุทธร่องค์และได้ฟังธรรมจากพระพุทธร่องค์ หลังจากฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธร่องค์แล้วท่านเหล่านั้นได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์หลังจากออกพรรษาแล้วพระพุทธร่องค์ทรงส่งพระสาวกจำนวน ๖๐ รูปเหล่านั้น

ไปประกาศพระศาสนาและตรัสสั่งภิกษุเหล่านั้นว่า

“ภิกษุทั้งหลายเราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์แม้เราก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และเพื่อความสุขแก่ชนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์แก่อกุลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธูลีในตาน้อยมีอยู่ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรมจักมีผู้รู้ธรรมภิกษุทั้งหลายแม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม (วิ.ม. ๔/๓๒/๔๐)

หลังจากที่พระพุทธร่องค์ทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาไม่นานได้มีผู้มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุจำนวนมาก ต่อมาพระพุทธร่องค์ทรงแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสารและข้า

ราชบริพารพร้อมทั้งประชาชนชาวมคธจนได้ดวงตาเห็นธรรมครั้งนั้นพระเจ้าพิมพิสารได้ถวายสวนไผ่ ซึ่งเป็นพระราชอุทยานของพระองค์ให้เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกด้วยพระดำรัสว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอถวายสวนเวฬุวันนั้น แต่พระสงฆ์โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขพระเจ้าข้า” พระพุทธองค์ทรงรับอารามนั้น แล้วทรงแสดงพระธรรมเทศนาถวายพระเจ้าพิมพิสารอาจหาญรื่นเริงแล้วทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตอาราม” (เล่มเดียวกัน, ๕๙/๗๑-๗๒)

หลังจากที่พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงถวายสวนเวฬุวันให้เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์แล้วทรงพิจารณาเห็นว่าพระอารามแห่งนั้นไม่มีสิ่งก่อสร้างใดๆ เป็นพื้นที่ประกอบไปด้วยป่า ต้นไม้และภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าละเมาะ และลอมฟาง ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ได้อาศัยอยู่ในที่นั้น ต่อมา เศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์จึงได้สร้างวิหารให้เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์

ในสมัยตอนต้นแห่งการตรัสรู้ขึ้นยังมีพระภิกษุจำนวนไม่มากนักและพระผู้มีพระภาคเจ้ายังมิได้ทรงบัญญัติเสนาสนะแก่ภิกษุทั้งหลาย การอยู่ของ

พระภิกษุทั้งหลายในสมัยนั้นจึงอยู่ตามป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎี ที่แจ้ง หรือลอมฟาง เป็นต้น

วันหนึ่งเศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์ได้เดินทางไปสวนเวฬุวันแต่เข้าตรู่ได้เห็นภิกษุเหล่านั้นเดินออกมาจากที่อยู่ของตน จึงเกิดความศรัทธาเลื่อมใสและเรียนถามว่าหากตนจะสร้างวิหารถวายให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์จะได้หรือไม่ พระภิกษุสงฆ์เหล่านั้นจึงแจ้งให้เศรษฐีผู้นั้นทราบ ว่าพระพุทธเจ้ายังมีได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุอยู่จำพรรษาในวิหาร จากนั้นเศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์ผู้นี้ จึงเดินทางไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าและกราบทูลความประสงค์ของตนให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามารถอยู่จำพรรษาในเสนาสนะได้ดังพระดำรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียวเรือนชั้น เรือนโถงและถ้ำ” (วิ.จ. ๗/๒๐/๕๕)

ภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุแล้วคฤหบดีชาวเมืองราชคฤห์ผู้นี้ ได้สร้างวิหารถวายแด่พระภิกษุสงฆ์อีกเป็นจำนวน ๖๐ หลัง จึงนับได้ว่าวัดแห่งนี้เป็นต้นกำเนิดของพุทธศิลป์ในพระพุทธศาสนาภายหลังจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุ

สงฆ์อยู่วัดแล้ว ต่อมาจึงมีบุคคลอื่นๆ ที่มี ความศรัทธาเลื่อมใสและเห็นความจำเป็น ที่พระภิกษุจะต้องมีวัดเป็นที่อยู่จำพรรษา อีกหลายท่านเช่น ท่านอนาถปิณฑิก เศรษฐีได้สร้างวัดพระเชตุวันมหาวิหาร นางวิสาขาได้สร้างวัดบุพพารามในเมือง สาวัดดี เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว เมื่อครั้งที่ พระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่นั้น มีวัดอีก หลายแห่งที่ผู้มีจิตศรัทธาถวาย เช่น วัด ชิวกัมพวัน สร้างถวายโดยหมอชิวโก ฆโฆมารภัจจ วัดโฆสิตาราม สร้างถวายโดยโฆ สกเศรษฐี ชาวเมืองโกสัมพี และวัดนิโคร ธาราม สร้างถวายโดยพระประยูรญาติ ชาวศากยวงศ์และวัดที่ปรากฏเป็นวัด สดุดท้าย คือ วัดอัมพปาลีวัน ซึ่งสร้างถวาย โดยหญิงงามเมืองชาวเมืองเวสาลี ชื่ออัม พปาลี

ตำนานการสร้างพุทธศิลป์

จากการศึกษาหลักฐานที่ปรากฏ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก นั้นวัดในสมัยที่พระพุทธเจ้า เริ่มประกาศพระพุทธศาสนานั้น เป็น สถานที่สร้างเพื่อการใช้สอยตามความ จำเป็น ซึ่งอำนวยความสะดวกในการ ปฏิบัติสมณธรรม ไม่มีความหรูหรา หรือ วิจิตรพิสดารแต่อย่างใด เป็นสถานที่สร้าง ด้วยความเรียบง่าย มุ่งประโยชน์ในการ ใช้สอยเป็นสำคัญเช่น เป็นที่ป้องกันความ หนาว ความร้อน จากลมฝนและแสงแดด ตลอดจนสัตว์ร้ายชนิดอื่นๆที่จะมา

เบียดเบียนทำร้าย การถวายที่อยู่แก่ พระสงฆ์จัดเป็นประโยชน์สูงสุด เพื่อเป็น ที่หลีกเร้นในที่อันสงบ เพื่อการเพ่ง พิจารณา และเพื่อความเห็นแจ้ง พระ พุทธองค์ทรงตรัสสรรเสริญว่าเป็นทานอัน เลิศ (เล่มเดียวกัน, ๒๐๒ : ๕๖)

จากการศึกษาวิเคราะห์ความ เป็นมาของวัดในพระพุทธศาสนานั้นจะ เห็นว่า มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับและ ต่อเนื่องโดยเริ่มแรกจากพื้นที่เป็นป่าอัน เงียบสงบ ต่อมา จึงมีการเพิ่มเติมก่อสร้าง สิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการใช้สอย เพื่อสะดวกในการประพฤติพรหมจรรย์ ของพระภิกษุ การก่อสร้างวัดจึงมีความ สวยงามวิจิตรพิสดารมากขึ้นตามลำดับ และถือว่าการสร้างวัดอันเป็นศาสนสถาน เหล่านี้ เป็นการบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ คือ ทานมัย ได้แก่ บุญอันสำเร็จด้วยการ บริจาคทาน ที่ประกอบด้วยจิตศรัทธาอัน เป็นกุศลพร้อมด้วยสติปัญญาและฝีมือเชิง ช่างของบุคคลดังกล่าว เพื่อถวายเป็น พุทธบูชาและฝากฝีมือไว้ในแผ่นดินให้คน รุ่นหลังได้ศึกษาและถือเป็นแบบอย่าง วัด จึงกลายเป็นที่รวมของศิลปวัฒนธรรม ของชาติที่ได้รับการทำนุบำรุงและรักษา สืบสานด้านวัฒนธรรมมาเป็นเวลาช้านาน และเป็นบ่อเกิดแห่งความศรัทธาเลื่อมใส ของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ตั้งแต่อดีตจน กระทั่งปัจจุบันนี้

ในครั้งที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระ ชนม์อยู่นั้นมีหลักฐานที่แสดงว่าพระสฤป หรือเจดีย์เกิดขึ้นแล้ว หลังจากทีพระพาหิ

ยะทารุจิริยะได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ขณะที่พระองค์กำลังเสด็จบิณฑบาตอยู่ จนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว พระพาหิยะทารุจิริยะได้ทูลขอการอุปสมบทกับพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงตรัสให้พระพาหิยะทารุจิริยะไปหาบาตรและจีวรให้ครบเสียก่อนพระองค์จึงจะประทานการอุปสมบทให้ ขณะที่พระพาหิยะทารุจิริยะกำลังหาบาตรและจีวรอยู่นั้นเอง ท่านถูกวัวบ้าขวิดเป็นเหตุให้ท่านต้องปรินิพพานครั้งแรกไม่มีใครทราบท่านเป็นพระอรหันต์ แต่หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่หมู่พระภิกษุที่ทูลถามถึงคติภพที่เกิดของท่านว่า พระพาหิยะทารุจิริยะเป็นพระอรหันต์หลังจากที่ทำการฉาปนกิจศพของท่านเรียบร้อยแล้ว พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งให้สร้างสถูปหรือเจดีย์เพื่อบรรจุอัฐิของท่านไว้ที่ทางสี่แพร่ง เพื่อให้พุทธบริษัทได้สักการบูชา (ขุ.ธ. ๒๕/๔๗-๕๐/๕๗-๖๐)

นอกจากนั้น พระสารีบุตรซึ่งเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาและพระโมคคัลลานะพระอัครสาวกเบื้องซ้าย เมื่อรู้ว่าจะต้องนิพพานก็มากราบทูลลาพระพุทธเจ้า ภายหลังจากปรินิพพานและฉาปนกิจศพเรียบร้อยแล้ว พระพุทธเจ้าทรงให้นำอัฐิธาตุของพุทธสาวกทั้งสอง บรรจุไว้ในเจดีย์ที่ขุ้มประตู่ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (พระพิมลธรรม (ชอบ อนุจารี), ๒๕๓๓ : ๑๖๗-๑๖๘)

กำเนิดพุทธศิลป์

ส่วนพุทธศิลป์วัตถุที่เป็นประติมากรรม เช่น พระพุทธรูปนั้นที่ปรากฏในครั้งที่พระองค์ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ปราบพญศเดียรฤทัยในเมืองสาวัตถี โดยการเนรมิตรูปของพระองค์อยู่ในอิริยาบถต่างๆ เป็นคู่ๆ แล้ว (ขุ.ป. ๓๑/๒๘๔/๑๐๐) หลังจากนั้น ทรงใคร่ครวญว่าพระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลายเมื่อทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์แล้วจึงทรงเสด็จเข้าจำพรรษา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อแสดงพระอภิธรรมปิฎกโปรดพระพุทธมารดาตลอดระยะเวลา ๓ เดือน โดยไม่มีการหยุดพักเลย ในช่วงเวลาที่เสด็จบิณฑบาตทรงเนรมิตพระพุทธองค์หนึ่ง ซึ่งเรียกว่า พระพุทธรเนรมิต แสดงพระอภิธรรมปิฎกแทนพระองค์เมื่อทรงกระทำภัตกิจแล้วจึงเสด็จขึ้นบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์และทรงแสดงพระอภิธรรมปิฎกต่อจากที่พระพุทธเนรมิตแสดงค้างไว้ (ขุ.ธ.อ. ๔๔/๘๒-๘๘)

สมเด็จพระยามหาราชราชนภาพได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ในเรื่องตำนานพระแก่นจันทน์ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปแสดงพระอภิธรรมปิฎกโปรดพระพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงใคร่ครวญถึงพระพุทธเจ้าเป็นอย่างยิ่ง จึงรับสั่งให้ช่างนำไม้แก่นจันทน์มาแกะสลักเป็นพระรูปของพระพุทธองค์ตั้งไว้บนอาสนะที่พระองค์เคยประทับเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แล้วพระแก่นจันทน์ได้ลุกขึ้นมากระทำปฏิสนธาร้อนรับพระพุทธเจ้าพระองค์ได้ตรัสสั่งพระแก่นจันทน์กลับไปประทับที่เดิมเพื่อให้พระแก่นจันทน์นั้นเป็นแบบของการสร้างพระพุทธรูปหลังจากพระองค์ปรินิพพานแล้ว (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๕๑๕ : ๔๒)

พุทธพจน์กับการสร้างพุทธศิลป์

หลักฐานสำคัญที่ปรากฏต่อมาคือ ก่อนที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานระหว่างต้นสาละ ณ สาลวโนมยาน เมืองกุสินาราหมู่เทวดาและมนุษย์ต่างพร้อมใจกันบูชาพระพุทธองค์ด้วยเครื่องสักการะต่างๆ เพราะคิดว่านับแต่นี้ต่อไปจะไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้าอีกต่อไปแล้ว พระอานนท์ได้กราบทูลถึงความรู้สึกเช่นนี้ของหมู่เทวดาและมนุษย์ให้พระองค์ทรงทราบพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่าสังเวชนียสถาน ๔ แห่ง คือ

- ๑) สถานที่ที่พระตถาคตประสูติ
- ๒) สถานที่ทรงตรัสรู้อันุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ
- ๓) สถานที่ทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตร
- ๔) สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน

เป็นสถานที่ที่พุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ควรไปสักการบูชา (ที.ม. ๑๐/ ๒๐๒/ ๑๕๐-๑๕๑)

หลังจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงสถานที่อันเป็นสังเวชนียสถานทั้ง ๔ แก่พระอานนท์แล้ว พระเถระได้กราบทูลถามถึงเรื่องพิธีการถวายเพลิงพระบรมศพและจุดมุงหมายของการสร้างสถูป พระพุทธเจ้าตรัสว่า

“พวกเขาใช้ผ้าไหมห่อพระบรมศพพระเจ้าจักรพรรดิเสร็จแล้วจึงห่อผ้าด้วยสำลีบริสุทธิ์แล้วจึงห่อด้วยผ้าไหมอีกชั้นหนึ่งทำโดยวิธีนี้จนห่อพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิด้วยผ้าและสำลีได้ ๑,๐๐๐ ชั้นแล้วอัญเชิญพระบรมศพลงในรางเหล็กที่เต็มด้วยน้ำมันครอบด้วยรางเหล็กอื่นอีกทำจิตกาธานด้วยไม้หอมล้วนแล้ว ถวายเพลิงพระบรมศพพระเจ้าจักรพรรดิสร้างสถูปไว้ที่หนทางสี่แพร่งพวกเขาพึงปฏิบัติพระบรมศพตถาคตเหมือนที่เขา

ปฏิบัติ พระบรมศพพระเจ้าจักรพรรดิชนเหล่าใดจักยกมาลัยของหอมหรือจุ่มขึ้นอภิวาทหรือทำจิตให้เลื่อมใสในพระสถูปนั้น การกระทำเช่นนั้นจักเป็นประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขแก่ชนเหล่านั้นสิ้นกาลนาน” (เล่มเดียวกัน, ๒๐๕/๑๕๒)

กำเนิดการสร้างพระสถูป

ลำดับต่อมาพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงการสร้างพระสถูปถวายแก่บุคคล ๔ จำพวก ว่าอานนท์ ภูปารหุบุคคล คือ ผู้ควรสร้างสถูปถวาย ๔ จำพวก ได้แก่

๑) พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นภูปารหุบุคคล

๒) พระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นภูปารหุบุคคล

๓) พระสาวกของพระตถาคตเป็นภูปารหุบุคคล

๔) พระเจ้าจักรพรรดิเป็นภูปารหุบุคคล (เล่มเดียวกัน, ๒๐๖/๑๕๓)

บุคคลดังกล่าวนี้เป็นบุคคลพิเศษสมควรแก่การสร้างพระสถูปบรรจุอัฐิธาตุไว้สำหรับการสักการบูชากราบไหว้ของผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส เพราะเป็นมูลเหตุทำให้เกิดไปเกิดในสุคติภพได้ดังที่ตรัสว่า

ชนเป็นอันมากทำจิตให้เลื่อมใสด้วยคิดว่า นี่เป็นสถูปของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น... นี่เป็นสถูปของพระปัจเจกสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระองค์นั้น...นี่เป็นสถูปของพระสาวกของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น พวกเขาทำจิตให้เลื่อมใสในพระสถูปนั้น หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์... (เล่มเดียวกัน, ๒๐๖/๑๕๓-๑๕๔)

หลังจากที่ พระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ ๗ วัน พวกมัลลกษัตริย์ได้ทำพิธีถวายเพลิงพระบรมศพของพระองค์จนสำเร็จเรียบร้อย ระหว่างที่มีการฉลองพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าอยู่นั้น ข้าราชการปรินิพพานและการถวายเพลิงพระบรมศพของพระพุทธเจ้าได้แพร่ไปยังบรรดาเมืองต่างๆ อันประกอบด้วย

๑) กรุงราชคฤห์ มีพระเจ้าอชาตศัตรูเวเทหิบุตร เป็นกษัตริย์

๒) เมืองเวสาลี มีกษัตริย์ลิจฉวีปกครอง

๓) เมืองกบิลพัสดุ์ มีกษัตริย์ศากยวงศ์ปกครองอยู่พร้อมทั้งพระประยูรญาติ

๔) เมืองอัลลกะปปะ มีเจ้าฤดีปกครอง

๕) เมืองรามคาม มีกษัตริย์โกลิยะปกครอง

๖) เมืองเวฐฐทีปกะ มีพราหมณ์เวฐฐทีปกะปกครอง

๗) เมืองปาวา มีมัลลกษัตริย์ปกครอง

เมืองเหล่านี้ต่างส่งทูตและกองทัพอันไปยังเมืองกุสินาราเพื่อขอพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า โดยกล่าวเป็นทำนองเดียวกันว่า พวกตนต้องการพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าเพื่อจะได้สร้างพระสถูปบรรจุและทำการฉลอง

พวกเจ้ามัลละเมืองกุสินาราได้ตรัสตอบทูตเหล่านั้นว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานในเขตบ้านเมืองของตน พวกตนจะไม่แบ่งพระบรมสารีริกธาตุให้แก่ผู้อื่น เมื่อพวกเจ้ามัลละตรัสตอบแก่ทูตเมืองต่างๆ เช่นนี้แล้ว ทำให้ทูตต่างเมืองเหล่านั้นเกิดความไม่พอใจโทณพราหมณ์เห็นเหตุการณ์ซึ่งส่อเค้าว่าจะเกิดความไม่สงบขึ้นจึงกล่าวกับคณะทูตเหล่านั้นว่า

“ท่านผู้เจริญทั้งหลาย โปรดฟังคำชี้แจงของข้าพเจ้าหน่อยหนึ่งเถิดพระพุทธเจ้าของพวกเราทรงถือหลักขันติธรรม ไม่ควรที่จะประหัตประหารกัน เพราะส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอุดมบุคคลขอให้ทุกฝ่ายพร้อมใจกันแบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น ๘ ส่วน พระสถูปจะได้กระจายไปยังทิศต่างๆ มีประชาชนจำนวนมากผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้มี

จักขุ” (เล่มเดียวกัน, ๒๓๗/๑๗๘)

คณะทูตต่างๆ เมื่อได้ฟังคำของโทณพราหมณ์เช่นนี้แล้ว จึงตกลงให้โทณพราหมณ์เป็นผู้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น ๘ ส่วนเท่าๆ กัน และได้ขอทานที่ตวงพระบรมสารีริกธาตุนั้นเพื่อจะนำไปบรรจุในพระสถูปสำหรับสักการบูชาภายหลังเจ้าโมริยะแห่งเมืองปีปผลิวันส่งทูตมาขอแบ่งส่วนพระบรมสารีริกธาตุบ้าง แต่เมื่อมาถึงการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุได้เสร็จสิ้นไปแล้วเจ้ามัลละเมือง กุสินารา จึงมอบพระอังคาร (เถ้าถ่าน) ให้ไปเจ้าโมริยะจึงนำไปบรรจุในสถูปที่ทรงสร้างไว้สำหรับสักการบูชาที่เมืองของตน (เล่มเดียวกัน, ๒๓๘/๑๗๘-๑๗๙)

บทสรุป

ดังนั้น ในสมัยพุทธกาลพุทธศิลป์วัตถุจะปรากฏมีเพียง สถาปัตยกรรมและประติมากรรม ส่วนเรื่องจิตรกรรมยังไม่มีหลักฐานที่ปรากฏแน่ชัด จากการศึกษาได้ทำให้ทราบว่าพุทธศิลป์ในอินเดีย (พระพุทธรูป) เกิดขึ้นจริงๆ เพราะกษัตริย์ชาวกรีก ช่วงยุคพระเจ้าเมนันเดอร์ หรือ พระเจ้ามีลิท ประมาณ พ.ศ.๕๐๐ โดยช่างชาวกรีกได้แกะสลักพระพุทธรูปในยุคแรก ต่อมาก็ถ่ายทอดงานแกะสลักแก่ช่างชาวอินเดีย สังเกตได้จากพุทธศิลป์ในยุคสมัยมูรา ราว พ.ศ. ๖๐๐ จนสืบต่อมาถึงยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๒๕). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องวโรกาส ครบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุง
รัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย.

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ .(๒๕๑๗). ตำนานพุทธเจดีย์, กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา.

_____. (๒๕๑๕). ตำนานพระพุทธรเจดีย์, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา.

กรมศิลปากร. (๒๕๓๖). คู่มือ: การปฏิบัติงานของภัณฑารักษ์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
กรมศิลปากร, กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

_____. (๒๕๕๒). ศิลปะทวารวดี : ต้นกำเนิดพุทธศิลป์ในประเทศไทย,
กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

ชะลูด นิ่มเสมอ. (๒๕๓๙). องค์ประกอบของศิลปะ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: ไทย
วัฒนาพานิช.

ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเป็นพลังขับเคลื่อนสู่ไทยแลนด์ ๔.๐

THE CULTURAL AND INTELLECTUAL CAPITAL FLOW INTO THAILAND 4.0

อุทัย ภูคคหิน

Uthai Phukodhin

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอัยเย็ด

E-mail : Philosophy@gmail.com

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเอกราชที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาอย่างยาวนาน เรามีศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้อย่างมีแบบแผนและงดงาม โดยศิลปวัฒนธรรมของไทยนี้มีความหลากหลายและแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกายอาหาร วิถีชีวิต และความเชื่อ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะที่บ่งบอกถึงค่านิยม ความเชื่อ ศาสนา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนสภาพแวดล้อมของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น และมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรือง ไพบูลย์ทางวัฒนธรรมที่แฝงไปด้วยภูมิปัญญา และความเป็นชาติที่มีอารยธรรมเก่าแก่มาช้านาน จนกลายเป็นรากฐานขององค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในด้านต่างๆที่มีคุณค่ายิ่งของชนชาติไทยและเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันงดงามของชาติ วัฒนธรรมถือเป็นเครื่องหล่อหลอม สมาชิกของ

สังคมให้เกิดความผูกพัน สามัคคี และอบรมขัดเกลาให้มีทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ วัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่มีได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ หากแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไปตามยุคสมัย การพัฒนาประเทศไทย ๔.๐ โมเดล เศรษฐกิจใหม่ หรือไทยแลนด์ ๔.๐ มีการพัฒนาวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัย และพัฒนา แล้วต่อยอดในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย คือ ๑) กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ ๒) กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ ๓) กลุ่มเครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม ๔) กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่างๆ ปัญญาประดิษฐ์และ เทคโนโลยีสมองกลฝังตัว และ ๕) กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง บทความวิชาการเรื่อง ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

ไทยจะเป็นพลังขับเคลื่อนไปสู่ไทยแลนด์ ๔.๐ ได้อย่างไร เป็นการบันทึกองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีความหลากหลายของไทยไว้เพื่อเป็นหลักฐานมรดกวัฒนธรรมทางภูมิปัญญา อันเป็นการสืบสานและถ่ายทอดไปยังอนุชนรุ่นหลัง เพื่อสร้างความภูมิใจในความเป็นชนชาติไทยตลอดไป

ความหมายของไทยแลนด์ ๔.๐

ไทยแลนด์ ๔.๐ เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ที่มีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรงในศตวรรษที่ ๒๑ ได้

ลักษณะของไทยแลนด์ ๔.๐

“ประเทศไทย ๔.๐” เป็นความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิต

สินค้าโภคภัณฑ์ ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมและเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น

การพัฒนาตามนโยบายไทยแลนด์ ๔.๐

เพื่อให้เกิดผลจริงต้องมีการพัฒนาวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการวิจัยและพัฒนาแล้วต่อยอดในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย ดังนี้

๑. กลุ่มอาหารเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ เช่น สร้างเส้นทางธุรกิจใหม่ (New Startups) ด้านเทคโนโลยีการเกษตรเทคโนโลยีอาหาร เป็นต้น

๒. กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพและเทคโนโลยีทางการแพทย์ เช่น พัฒนาเทคโนโลยีสุขภาพ เทคโนโลยีการแพทย์ สปา เป็นต้น

๓. กลุ่มเครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม เช่น เทคโนโลยีหุ่นยนต์ เป็นต้น

๔. กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่างๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว เช่น เทคโนโลยีด้าน

การเงิน อุปกรณ์เชื่อมต่อออนไลน์โดยไม่ต้องใช้คน เทคโนโลยีการศึกษา อี-มาร์เก็ตเพลส อี-คอมเมิร์ซ เป็นต้น

๕. กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง เช่น เทคโนโลยีการออกแบบ ธุรกิจไลฟ์สไตล์ เทคโนโลยีการท่องเที่ยว การเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ เป็นต้น

การพัฒนาประเทศไทยได้โมเดลประเทศไทย ๔.๐ จะสำเร็จ ต้องใช้แนวทางสานพลังประชารัฐเป็นตัวการขับเคลื่อน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยต่างๆ ร่วมกันระดมความคิด ผนึกกำลังกันขับเคลื่อน ผ่านโครงการ บัณฑิติกความร่วมมือ กิจกรรมหรือ งานวิจัยต่าง ๆ โดยการดำเนินงานของประชารัฐกลุ่มต่างๆ อันได้แก่ กลุ่มที่ ๑ การยกระดับนวัตกรรมและผลิตภัณฑการปรับแก้กฎหมายและกลไกภาครัฐ พัฒนาคัลลเตอร์ภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคต และการดึงดูดการลงทุน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน กลุ่มที่ ๒ การพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ กลุ่มที่ ๓ การส่งเสริมการท่องเที่ยวและไมล์การสร้างรายได้ และการกระตุ้นการใช้จ่ายภาครัฐ กลุ่มที่ ๔ การศึกษาพื้นฐานและพัฒนาผู้นำ (โรงเรียนประชา

และกลุ่มที่ ๕ การส่งเสริมการส่งออกและการลงทุนในต่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมกลุ่ม SMEs และผู้ประกอบการใหม่ (Start Up) ซึ่งแต่ละกลุ่มกำลังวางระบบและกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างเข้มข้น

กล่าวโดยสรุป กระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศไทยได้ประเทศไทย ๔.๐ มี ๓ ประเด็นที่สำคัญ

๑. เป็นจุดเริ่มต้นของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน อย่างเป็นรูปธรรม

๒. เป็น Reform in Action ที่มี การผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการวิจัยและการพัฒนา และการปฏิรูปการศึกษาไปพร้อมๆ กัน

๓. เป็นการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิดประชารัฐ โดยเป็นประชารัฐที่ผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ การวิจัยพัฒนา และบุคลากรระดับโลก ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของการ “รู้จักเต็ม รู้จักพอ และรู้จักปัน”

ความหมายของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

วัฒนธรรมเป็นคำที่ได้มาจากการรวมคำ ๒ คำเข้าด้วยกัน คือคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ความเจริญงอกงามรุ่งเรือง และคำว่า “ธรรม” หมายถึงการ

กระทำหรือข้อปฏิบัติ วัฒนธรรมตามความหมายของคำในภาษาไทยจึงหมายถึงข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๓ ได้ให้ความหมายของ“วัฒนธรรม” ว่า วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ ส่งเสริมปลูกฝังสืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืน

วัฒนธรรม จึงหมายถึงทุกสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และยังหมายรวมถึงแบบแผนพฤติกรรมทั้งหมดของสังคมที่สืบทอดมานับตั้งแต่อดีต ผ่านการเรียนรู้ คิดค้นดัดแปลง เพื่อสนองความต้องการและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่โดยมีวิวัฒนาการสืบทอดต่อกันมาอย่างมีแบบแผนเพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงในสังคมวิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย รวมถึงปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตอันได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค นอกจากนี้วิถีชีวิตยังหมายรวมถึงความรู้เรื่องสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา การประพฤติปฏิบัติ การศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

(กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. ๒๕๕๙. หน้า ๑๑-๑๒)

พ จ น า นุ ก ร ม ฉ บั บ
ราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖, หน้า ๘๒๖) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาไว้ว่า พื้นความรู้ความสามารถ ภูมิปัญญาหมายถึงทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคน หรือเป็นลักษณะสากลที่หลายถิ่นมีคล้ายกันก็ได้ ภูมิปัญญาชาวบ้านในแต่ละถิ่นเกิดจากการแสวงหาความรู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติทางสังคมที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ภูมิปัญญานี้จึงเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและชาวบ้าน เช่น การประกอบพิธีกรรมของชุมชน หรือ ประเพณีการรวมกำลังช่วยกันทำงานใหญ่หลวงเกินวิสัยที่จะทำสำเร็จได้โดยคน เดียวเป็นต้น

ภูมิปัญญา หรือ Wisdom หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ที่นำมาไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไข ปัญหาของมนุษย์ หรือ ภูมิปัญญา คือ พื้นความรู้ของปวงชนในสังคมนั้น ๆ และปวงชนในสังคมยอมรับรู้ เชื่อถือ เข้าใจ ร่วมกัน เรียกว่า ภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสรร ประยุกต์ แต่ง พัฒนาและถ่ายทอดสืบทอดกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของ

คนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้มีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่องกวมขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญามีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา (จากรุวรรณ ธรรมวัตติ : ๒๕๔๓)

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Folk Wisdom) คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาแห่งชีวิตทำให้สังคมดำรงอยู่ได้มาเป็นเวลานาน เพราะสังคมเปรียบเสมือนมนุษย์ หากไม่มีสอนหรือปัญญาอ่อนไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ (ประเวศ วะสี : ๒๕๓๔)

วันเพ็ญ พวงพันธุ์บุตร (๒๕๔๒ : ๑๐๘) ให้ทัศนะเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยว่า หมายถึงองค์ความรู้ทั้งหลายที่มีการสั่งสมและถ่ายทอดสืบต่อกันมาของชาติไทย โดยการคิดค้นปรับเปลี่ยนผสมผสานกับความรู้ใหม่ และพัฒนาให้

เหมาะสม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (๒๕๔๒ : ๒) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นความจริงแท้ของชุมชน เป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการปรับตัว เรียนรู้และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างผาสุก เป็นแก่นของชุมชนที่จรจรความเป็นชาติให้อยู่รอดจากทุกขภัยพิบัติทั้งปวง

จากรุวรรณ ธรรมวัตติ (๒๕๔๓ : ๑) ได้ให้ความหมาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า แสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคมซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรความรู้ก็ได้

ความต่างกันของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์ความรู้และความสามารถโดยส่วนรวมเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้และความสามารถในระดับท้องถิ่นซึ่งมีขอบเขตจำกัดในแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาษาไทยเป็นภูมิปัญญาไทย ในขณะที่ภาษาอีสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ลักษณะของภูมิปัญญาไทย

ลักษณะของภูมิปัญญาไทยมีดังนี้

๑. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นทั้งความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม

๒. ภูมิปัญญาไทยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

๓. ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคน

๔. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว และการเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม

๕. ภูมิปัญญาไทยเป็นพื้นฐานสำคัญในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่างๆ

๖. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะ หรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

๗. ภูมิปัญญาไทยมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคม

คุณสมบัติของภูมิปัญญาไทย

ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ อย่างน้อยดังต่อไปนี้

๑. เป็นคนดีมีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพต่างๆ มีผลงานด้านการพัฒนาท้องถิ่นของตน

และได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวาง ทั้งยังเป็นผู้ใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาของตนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงวิถีชีวิตโดยตลอด

๒. เป็นผู้คงแก่เรียนและหมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ผู้ทรงภูมิปัญญาจะเป็นผู้ที่หมั่นศึกษา แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง เรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ เป็นผู้ลงมือทำ โดยทดลองทำตามที่เรียนมา อีกทั้งลองผิดลองถูก หรือสอบถามจากผู้รู้อื่นๆ จนประสบความสำเร็จ เป็นผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละด้านอย่างชัดเจน เป็นที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงความรู้ใหม่ๆ ที่เหมาะสม นำมาปรับปรุงรับใช้ชุมชนและสังคมอยู่เสมอ

๓. เป็นผู้นำของท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สังคมในแต่ละท้องถิ่นยอมรับให้เป็นผู้นำ ที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ และผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งสามารถเป็นผู้นำของท้องถิ่นและช่วยเหลือผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

๔. เป็นผู้ที่สนใจปัญหาของท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญาล้วนเป็นผู้ที่สนใจปัญหาของท้องถิ่น เอาใจใส่ ศึกษาปัญหาหาทางแก้ไข และช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนของตนและชุมชนใกล้เคียงอย่างไม่ย่อท้อ จนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของสมาชิกและบุคคลทั่วไป

๕. เป็นผู้ขยันหมั่นเพียร ผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นผู้ขยันหมั่นเพียร ลงมือทำงานและผลิตผลงานอยู่เสมอ ปรับปรุงและพัฒนาผลงานให้มีความหมายมากขึ้นอีก ทั้งมุ่งทำงานของตนอย่างต่อเนื่อง

๖. เป็นนักปกครองและประสานประโยชน์ของท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญา นอกจากเป็นผู้ที่ประพฤติตนเป็นคนดี จนเป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไปแล้ว ผลงานที่ท่านทำยังถือว่ามีคุณค่า จึงเป็นผู้ที่มีทั้ง "ครองตน ครองคน และครองงาน" เป็นผู้ประสานประโยชน์ให้บุคคลเกิดความรัก ความเข้าใจ ความเห็นใจและมีความสามัคคีกัน ซึ่งจะช่วยให้ท้องถิ่นหรือสังคม มีความเจริญ มีคุณภาพชีวิตสูงขึ้นกว่าเดิม

๗. มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เป็นเลิศ เมื่อผู้ทรงภูมิปัญญามีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เป็นเลิศ มีผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและบุคคลทั่วไป ทั้งชาวบ้าน นักวิชาการ นักเรียน นิสิต/นักศึกษา โดยอาจเข้าไปศึกษาหาความรู้หรือเชิญท่านเหล่านั้นไป เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ได้

๘. เป็นผู้มีคู่ครองหรือบริวารดี ผู้ทรงภูมิปัญญาถ้าเป็นคฤหัสถ์จะพบว่า ล้วนมีคู่ครองที่ดีที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ให้ความร่วมมือในงานที่ท่านทำช่วยให้ผลิตผลงานที่มีคุณค่า ถ้าเป็นนักบวชไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดต้อง

มีบริวารที่ดีจึงจะสามารถผลิตผลงานที่มีคุณค่าทางศาสนาได้

๙. เป็นผู้ที่มีปัญญารอบรู้และเชี่ยวชาญจนได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ ผู้ทรงภูมิปัญญาต้องเป็นผู้มีปัญญารอบรู้และเชี่ยวชาญ รวมทั้งสร้างสรรค์ผลงานพิเศษใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและมนุษยชาติอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย

๑. การถ่ายทอดผ่านกิจกรรมง่ายๆ โดยวิธีที่สนุกสนานดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลงมือทำตัวอย่าง เป็นต้น มักเป็นวิธีเหมาะกับเด็กที่มีช่วงความสนใจจะยะสั้น มุ่งเน้นเรื่องจริยธรรม

๒. วิธีบอกเล่าโดยตรงหรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมของท้องถิ่นต่างๆ เช่น พิธีการบวช พิธีการแต่งงาน เป็นต้น

๓. การถ่ายทอดในรูปแบบการบันเทิง ที่สอดแทรกในกระบวนการและเนื้อหาคำร้องของลิเก ลำตัด โนรา กลอนลำของภาคอีสาน เป็นต้น คำร้องจะกล่าวถึงขนบธรรมเนียมท้องถิ่น ประวัติท้องถิ่น คติคำสอนต่างๆ

๔. การถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร ในอดีตการถ่ายทอดมักเขียนใส่ใบลาน สมุดข่อย ในปัจจุบันมีการ

ถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นต้น

การส่งเสริมภูมิปัญญาไทย

เนื่องจากภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญดังกล่าวแล้วข้างต้น จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้ดำรงอยู่ เพื่อเป็นฐานความรู้ในการผสมผสานกับวิทยาการสากล ดังนี้

๑. ประเทศยกย่อง “ครูภูมิปัญญาไทย” ให้สามารถทำการถ่ายทอดและพัฒนาผลงานของตนได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ โดยจัดระบบเกื้อหนุนและส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอด ที่ท่านเหล่านี้ดำเนินการอยู่แล้ว ส่วนหนึ่งและเชื่อมโยงกระบวนการถ่ายทอดของท่าน

๒. จัดให้มีศูนย์ภูมิปัญญาไทย ซึ่งแนวคิดนี้ต้องการให้มีแหล่งสำหรับการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชนนั้นๆ เกิดขึ้น อาจเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วในชุมชน เช่น บ้านของผู้ทรงภูมิปัญญา วัด ศาลาของหมู่บ้าน เวทีชาวบ้าน เป็นต้น เพียงแต่เข้าไปช่วยเสริมเพื่อให้สามารถใช้สถานที่นั้นๆ

๓. จัดตั้งสภาภูมิปัญญาไทย เนื่องจากลักษณะภูมิปัญญาไทยมีความหลากหลายสมดุลกันเป็นองค์รวม หากนำเรื่องภูมิปัญญาไทยเข้าไปไว้ในกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งหรือกรมใดกรมหนึ่ง นโยบายของกระทรวงและกรม

นั้นจะเป็นตัวกำหนดกรอบของภูมิปัญญาไทยให้จำกัดอยู่เฉพาะเรื่อง

๔. จัดตั้งกองทุนส่งเสริมภูมิปัญญาไทย ด้วยความจำกัดของระบบการจัดสรรเงินงบประมาณจากรัฐบาล ที่มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและระยะเวลา รวมทั้งสภาวะการณ์ของประเทศมาเป็นตัวตัดสินว่า โครงการ/งานใดควรได้รับงบประมาณเท่าใด และจะได้รับเงินในปีถัดไปหรือไม่ ทำให้การดำเนินงานส่งเสริมภูมิปัญญาไทยซึ่งต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

๕. การคุ้มครองลิขสิทธิ์ภูมิปัญญาไทย เพื่อให้ภูมิปัญญาไทยอันเป็นมรดกทางปัญญาของแผ่นดินได้อยู่คู่กับคนไทย เป็นทุนทางปัญญาในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรม การสงวนและรักษามรดกทางภูมิปัญญาดังกล่าว จึงต้องมีระบบคุ้มครองทรัพย์สินทางภูมิปัญญาเกิดขึ้น

๖. ตั้งสถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษาไทย เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและเผยแพร่ภูมิปัญญาไทย การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลเป็นปัจจัยสำคัญมากในการทำงานต่อภาพพจน์และสถานภาพของบุคคล หน่วยงาน/องค์กร/สถาบันต่างๆ การส่งเสริมภูมิปัญญาไทยนั้นยังเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก

๗. การประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญาไทยทั้งในระดับชาติและระดับโลก

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย

๑. การค้นคว้าวิจัย คว้าศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่างๆ ของท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นมุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน

๒. การอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

๓. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม

๔. การพัฒนา คว้าริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพ คว้านำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๕. การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมามีเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์ และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ

๖. ส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

๗. การเผยแพร่ แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก

๘. การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ

ทุนทางวัฒนธรรมจะเป็นพลังขับเคลื่อนไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ ได้อย่างไร

ทุนในทางเศรษฐศาสตร์ คือ ปัจจัยที่อำนวยความสะดวกในการผลิตสินค้าและบริการ ทุนมีหลายรูปแบบหลายประเภท เป็นมากกว่าเครื่องจักรหรือเงินออม (Financial Capital) ทุนทางวัฒนธรรมเป็นทุนอีกประเภทหนึ่งอันเกี่ยวข้องกับคุณค่าความรู้ ภูมิปัญญา และงานสร้างสรรค์ เป็นเสมือนสินทรัพย์ที่ผ่านการสะสมและฝังตัวจนเกิดเป็นมูลค่า

ด้วยเหตุนี้ เมื่อโลกเคลื่อนเข้าสู่สังคมฐานความรู้ การประยุกต์และบูรณาการทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจจึงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ทุนวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจมากขึ้น และนำไปสู่ความเกี่ยวข้องกับการเป็นประเทศไทย ๔.๐ ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ทางตรง : ทุนวัฒนธรรมช่วยทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

ทุนวัฒนธรรมทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจาก วัฒนธรรมเป็น

ต้นน้ำของห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเราสามารถนำทุนวัฒนธรรม เช่น เรื่องราว (Story) และเนื้อหา (Content) ของวัฒนธรรม มาสร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ของตน หรือใช้ทุนวัฒนธรรมสร้างความแตกต่างหรือจุดขายให้กับสินค้า เกิดเป็นสินค้าวัฒนธรรมและทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นแก่สินค้าและบริการดังกล่าวของประเทศเกาหลีใต้ที่สามารถส่งออกวัฒนธรรม ตั้งแต่ความบันเทิง ไม่ว่าจะเป็นนักร้อง นักแสดง ละคร เพลง รายการโทรทัศน์ จนถึงอาหาร ส่งผลให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่เศรษฐกิจเกาหลีถึง ๑.๘๗ พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี ค.ศ.๒๐๐๔ เพิ่มขึ้นเป็น ๕ พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี ค.ศ. ๒๐๑๓ และคาดว่าจะเพิ่มเป็น ๑ หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ ในปี ค.ศ.๒๐๑๗

ทางอ้อม : ทุนวัฒนธรรมอยู่เบื้องหลังค่านิยม แนวปฏิบัติที่ทำให้เกิดนวัตกรรม

งานศึกษาจำนวนมากได้อธิบายอย่างชัดเจนว่า วัฒนธรรม (ในแง่มุมมองของความคิด การปฏิบัติ ความเชื่อและค่านิยม) เป็นปัจจัยหนึ่งในหลายปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างนวัตกรรม กล่าวคือ สังคมที่มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสูงนั้น จะมีวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม

วัฒนธรรมดังกล่าวประกอบด้วย ความเป็นปัจเจกสูง ความ

ไม่กลัวความไม่แน่นอน ความกล้าเสี่ยง ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ความสามารถในการมองระยะยาว ขณะที่ความเป็นอำนาจนิยม ตำแหน่งนิยม ชั้นชั้นนิยมจะอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ คนในสังคมยังมีใจเปิดต่อข้อมูลใหม่ ชอบการเดินทาง มองวิทยาศาสตร์ในด้านบวก และเห็นคุณค่าการศึกษา เป็นต้น

ในทางตรงกัน วัฒนธรรมบางประเภทเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น วัฒนธรรมการอุปถัมภ์เชิงลอบ วัฒนธรรมการลอกเลียนแบบ ซึ่งนับว่าเป็นวัฒนธรรมที่ประเทศไทยมีอยู่ค่อนข้างมาก ในเกือบทุกแวดวงของสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยทั้งสองวัฒนธรรมข้างต้นจะทำให้คนไม่มุ่งมั่นที่จะพัฒนาประสิทธิภาพ หรือปรับปรุงกระบวนการให้ดีขึ้น และขาดแรงจูงใจในการพัฒนานวัตกรรมในที่สุด

บทสรุป

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ การปฏิบัติ การเป็นตัวแทนการ แสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุสิ่งประดิษฐ์และพื้นที่ทาง วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่ง ชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจก บุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดก ทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่ง ไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งนี้เป็นสิ่งที่ชุมชนและ

กลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง ดังนั้น จึงก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทาง วัฒนธรรม และการคิดสร้างสรรค์ของ มนุษย์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา เป็นสิ่งสะท้อนถึงความสามารถของผู้คน ในท้องถิ่นอันเกิดจากการสั่งสมสติปัญญา ความรู้ที่หลากหลายและการปรับตัว ผสมผสานให้เกิดความกลมกลืนกับ ธรรมชาติ กระบวนการเหล่านี้ได้ผ่านมา หลายชั่วอายุคนจนสืบทอดเป็นวิถีในการ ดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย

ไทยแลนด์ ๔.๐ นับเป็นโมเดล การขับเคลื่อนเศรษฐกิจในยุคนี้ที่ทุกคน ต้องมีส่วนร่วมไปด้วยกัน ช่วยกันผลักดัน ไปพร้อม ๆ กัน สิ่งสำคัญที่สุดในการทำ ให้โมเดลนี้ประสบความสำเร็จก็คือ ต้อง คิดให้มาก คิดให้จบ อ่านให้ขาด ต้องกล้า เปลี่ยนแปลง อย่างก้าวเด็ดโฉบกันเมื่อมี อะไรผิดพลาด เพราะทุกอย่าง เปรียบเสมือนการเร่ยนรู้ ถ้าไม่ เปลี่ยนแปลงก็เหมือนกับเราย่ำอยู่กับที่ ซึ่งเดียวกับโมเดลไทยแลนด์ ๔.๐ นี้ บวก กับพลังของคนในชาติ การเปลี่ยนแปลง จากประเทศกำลังพัฒนาไปสู่ประเทศ พัฒนาแล้ว คงไม่ใช่แค่เรื่องในความฝัน อีกต่อไป

ดังนั้น ประเทศไทยควรให้ความสำคัญมากขึ้นกับการพัฒนาวัฒนธรรมในเชิงปรัชญาความคิดเพราะวิธีที่เราคิด (Thinking) กำหนดสิ่งที่เรารู้ (Knowing) สิ่งที่เราเรารู้กำหนดความเป็นตัวเรา (Being) ความเป็นตัวเรากำหนดวิถี

ชีวิต (Living) วิถีชีวิตกำหนดสิ่งที่เราแสดงออก (Manifesting) ทั้งนี้ เพื่อประเทศไทยจะมีประชาชนที่มีคุณภาพและจะเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. กระทรวงวัฒนธรรม. (๒๕๕๙). วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา.
กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (๒๕๔๓). ภูมิปัญญาอีสาน. อุบลราชธานี : ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- ประเวศ วะสี. (๒๕๓๔). การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วันเพ็ญ พวงพันธ์บุตร. (๒๕๔๒). พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร. (๒๕๔๒). “ภูมิปัญญาไทยพัฒนาไทย,” วารสารวัฒนธรรมไทย.
๓๗(๔) : ๗-๑๗ ; เมษายน-พฤษภาคม.
- เอี่ยม ทองดี. (๒๕๒๗). วัฒนธรรมและภูมิปัญญา. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๖). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ:
นานมี บุคส์พับลิเคชั่นส์.
- <http://www.ipesp.ac.th/learning/thaistory/content1.html> : ความหมายของภูมิ
ปัญญา, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๐.
- <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=23&chap=1&page=t23-1-infodetail01.html> : ลักษณะของภูมิปัญญาไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘
เมษายน ๒๕๖๐.
- <https://www.google.co.th/search?q=ลักษณะความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาไทย>. สืบค้น
เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๐
- http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=23&chap=1&page=t23-1_infodetail01.html : คุณสมบัติของภูมิปัญญาไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘
เมษายน ๒๕๖๐)
- <https://www.it24hrs.com/2017/thailand-4-0> Thailand 4.0 ประเทศไทย ๔.๐ คือ
อะไร (สืบค้น เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

บทบาทพระสงฆ์ในพม่ากับการสังคายนาพระไตรปิฎก The role of monks in Myanmar to sort out the Holy Scriptures

พระครูวินัยธร ธรรมรัตน์ เขมธโร (หาญณรงค์)
Phrakhruginayathon Thammarat Hannarong
ประธานสงฆ์วัดป่าญาณสิริ ปราจีนบุรี
E-mail : Buddhist-Philosophy@hotmail.com

บทนำ

ประเทศพม่ามีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกสองครั้ง ซึ่งเป็นการกระทำร่วมกันของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทตั้งหลักฐานบันทึกไว้ว่า “ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้มีเหตุการณ์สำคัญทางพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในพม่าร่วมกัน คือการสังคายนาพระไตรปิฎก ณ เมืองมันตะเล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ เป็นการสังคายนาครั้งแรกในพม่า แต่พม่านับว่าเป็นครั้งที่ ๕ ต่อจากครั้งจารีกลงในใบลานของลังกา สังคายนาครั้งนี้ มีการจารึกพระไตรปิฎกลงในแผ่นหินอ่อน ๔๒๙ แผ่น ณ เมืองมันตะเล ด้วยการอุปถัมภ์ของพระเจ้ามินดง ใน พ.ศ. ๒๔๑๔ (ค.ศ. ๑๘๗๑) พระมหาเถระ ๓ รูป คือ พระชาคราภิวังสะ พระนรินทาภิธชะ และพระสุ่มังคลสามี ได้ผลัดเปลี่ยนกันเป็นประธานโดยลำดับ มีพระสงฆ์และพระอาจารย์ผู้แตกฉานในพระปริยัติธรรมร่วมประชุม ๒,๔๐๐ ท่าน กระทำอยู่ ๕ เดือนจึงสำเร็จ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, ๒๕๓๙ : ๑๑)

ส่วนการทำสังคายนาครั้งที่ ๒ ในพม่าหรือที่พม่านับว่าเป็นครั้งที่ ๖ ที่เรียกว่าฉัฐฐสังคายนา เริ่มกระทำเมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ จนถึงวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ เป็นวันปิดงาน ในการปิดงานได้กระทำร่วมกับการฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ (การนับปีของพม่าเร็วกว่าไทย ๑ ปี จึงเท่ากับเริ่ม พ.ศ. ๒๔๙๘ ปิด พ.ศ. ๒๕๐๐ ตามที่พม่านับ) พม่าทำสังคายนาครั้งนี้ มุ่งพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นข้อแรก แล้วจะจัดพิมพ์อรรถกถา (คำอธิบายพระไตรปิฎก) และคำแปลเป็นภาษาพม่าโดยลำดับ มีการโฆษณาและเชิญชวนพุทธศาสนิกชนหลายประเทศไปร่วมพิธีด้วย

โดยเฉพาะประเทศเถรวาท คือ พม่า ลังกา ไทย ลาว เขมร ทั้งห้าประเทศนี้ ถือว่าสำคัญสำหรับการสังคายนาครั้งนี้มาก เพราะใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลีอย่างเดียวกัน จึงได้มีสมัยประชุม ซึ่งประชุมหรือผู้แทนประชุมของทั้งห้าประเทศนี้เป็นหัวหน้า เป็นสมัยของไทยสมัยของลังกา เป็นต้น ได้มีการก่อสร้างคูหาจำลอง ทำด้วย

คอนกรีต จุดคนได้หลายพันคน มีที่นั่งสำหรับพระสงฆ์ไม่น้อยกว่า ๒,๕๐๐ ที่บริเวณที่ก่อสร้างประมาณ ๒๐๐ ไร่เศษ เมื่อเสร็จแล้วได้แจกจ่ายพระไตรปิฎกฉบับอักษรพม่าไปในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย

พระพุทธศาสนาในพม่ามีความเกี่ยวพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ การเจริญหรือเสื่อมของคณะสงฆ์ก็ย่อมมีส่วนกับสถาบันกษัตริย์ด้วย ดังนั้นกษัตริย์จึงมีหน้าที่อีกอย่างหนึ่งคือการปฏิรูปสถาบันสงฆ์ดังที่มีการบรรยายถึงการปฏิรูปสถาบันสงฆ์ไว้ว่า “กษัตริย์พม่าได้ทรงริเริ่มการปฏิรูปศาสนา หรือการชำระสถาบันสงฆ์ให้บริสุทธิ์ เพื่อจะได้ยึดทรัพย์สมบัติของทางสงฆ์มาเป็นที่ยอมรับทั้งทางกฎหมายและสังคม สังฆะที่ร่ำรวยย่อมหมายถึงว่าพระสงฆ์ไม่ได้ดำเนินชีวิตตามกฎของพระวินัย

ดังนั้น การปฏิรูปจึงนับว่าถูกต้องชอบธรรมตามอุดมการณ์ การปฏิรูปศาสนาส่งผลทางวัตถุให้ขนาดของสังฆะลดลง ทางด้านอุดมการณ์เท่ากับว่าทำให้พระศาสนาบริสุทธิ์ขึ้นเมื่อสังฆะบริสุทธิ์ขึ้น ประชาชนต่างก็จะมาทำบุญเพิ่มขึ้น เพราะบุญที่บุคคลจะได้ขึ้นอยู่กับความบริสุทธิ์ของพระที่บุคคลนั้นนับถือ สังฆะเองก็เริ่มได้รับพระมหากรุณาธิคุณเพิ่มขึ้น เพราะโดยหลักการถือว่าพระมหากษัตริย์ต้องเป็นผู้ทรงปกป้องและอุปถัมภ์ค้ำจุนพระศาสนา การที่ประชาชนและพระมหากษัตริย์หันมา

อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา สุดท้ายจะนำกลับไปสู่ลัทธิเจ้าที่ดินของวัดอีก และแล้วรัฐก็ต้องเข้ามาจัดการปฏิรูปสังฆะใหม่อีกหมุนเวียนไปไม่รู้จบ

พระพุทธศาสนาหยั่งลงสู่พม่า

พระพุทธศาสนาเถรวาทกับประเทศพม่าจึงมีความผูกพันกันมาอย่างยาวนาน ต้องพานพบกับความเสื่อมและความเจริญ แต่ก็สามารถอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมของพม่าเรื่อยมา มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนการศึกษาพระพุทธศาสนามาโดยตลอด แม้ว่าปัจจุบันพม่าจะไม่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเหมือนในอดีต แต่คณะสงฆ์พม่าก็ยังมีอิทธิพลสำหรับประชาชน ดังจะเห็นได้จากการเป็นผู้นำในการเดินขบวนเรียกร้องความเป็นธรรมจากอำนาจรัฐ คณะสงฆ์พม่ายังได้สร้างความสัมพันธ์กับประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทจากทั่วโลก ดังเช่นใน ปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีการก่อตั้งสมาคมพระพุทธศาสนาเถรวาทนานาชาติขึ้นและได้ประชุมครั้งแรกระหว่างช่วงวันที่ ๙-๑๑ มีนาคม ๒๕๕๐ ที่เมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า และการประชุมสมาคมฯ ที่เมืองสะกายในครั้งนี้จึงนับเป็นครั้งที่สอง

การประชุมสมาคมพระพุทธศาสนาเถรวาทนานาชาติครั้งที่สอง ในครั้งนี้คงได้ข้อมูลการศึกษาพระพุทธศาสนาในพม่าและการแต่ง

คัมภีร์บาลีในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทจากสมาชิกที่มาจากประเทศต่างๆ ไม่มากนักน้อย จากเอกสารที่พิมพ์แจกในงานมีการเขียนเกี่ยวกับศึกษาภาษาบาลีหลังศตวรรษที่ ๑๙ โดยเขียนเป็นภาษาบาลีอักษรโรมัน ส่วนรายละเอียดจะเป็นอย่างไรนั้นจะรายงานให้ทราบในตอนต่อไป

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศพม่าในยุคใดนั้น ประวัติศาสตร์ยังเลื่อนกลางอยู่ แต่เชื่อกันว่า พุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศพม่า เมื่อคราวที่พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย ได้อุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ.๒๓๔ ได้มีการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบประเทศต่าง ๆ รวม ๙ สายด้วยกัน พม่าก็อยู่ในส่วนของสุวรรณภูมิด้วย และชาวพม่ายังเชื่อว่าสุวรรณภูมิมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองสะเทิมทางตอนใต้ของพม่า

จากประวัติศาสตร์ ได้ทราบว่า พุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในพม่าในราวพุทธศตวรรษที่ ๖ เพราะ ได้พบหลักฐานเป็นคำจารึกภาษาบาลี นักประวัติศาสตร์ท่านหนึ่งชื่อว่า ตารนาถ เห็นว่าพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทได้เข้ามาสู่เมืองพม่า ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ต่อมาได้มีพระสงฆ์ฝ่ายมหายาน ซึ่งเป็นศิษย์ของพระวสุพันธู ได้นำเอาพระพุทธศาสนาแบบมหายานลัทธิตันตระ เข้าไปเผยแผ่ในครั้งนั้น พม่ามีเมืองพุกามเป็นเมืองหลวง มีชื่อเรียกชาว

พม่าว่า "มรัมมะ" ส่วนพวกมอญ หรือตะเลง ซึ่งมีเมืองหลวงชื่อ "สะเทิม" (สุทธรมวดี) และถิ่นใกล้เคียงรวมๆ เรียกว่ารามัญประกาศ จนพระพุทธศาสนาทั้งแบบมหายาน และแบบเถรวาทเจริญรุ่งเรืองในพม่า เป็นเวลาหลายร้อยปี

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในประเทศพม่าเป็นอย่างมากทั้งแบบเถรวาท และมหายาน ก่อนหน้าที่พม่าจะมานับถือศาสนาพุทธ พม่าก็นับถือ ผีสางนางไม้เหมือนชนชาติอื่น ๆ ในแหลมอินโดจีนลงจนถึงอินโดนีเซีย ซึ่งชาวพม่านับถือ ผีสางนางไม้ บูชากราบไหว้วิญญูญาณ หรือภูติผี ปีศาจ ซึ่งเรียกกันว่า นัต นัตนี้เป็นที่พระกัมมิจาที่ เทพยดาธรรมชาติ ผีดิน ผีฝน ผีลม ตลอดจนเจ้าเขา เจ้าป่า เจ้าแม่น้ำ เจ้าต้นไม้ รวมทั้งเจ้าประจำหมู่บ้าน เจ้าประจำเรือน จากสงครามในครั้งนั้น สามารถรวมเอาเมืองสะเทิม ของพวกมอญ กับเมืองพุกามของพม่า รวมเป็นอาณาจักรเดียวกันได้ พวกมรัมมะ หรือ พม่า เป็นผู้ชนะได้รับเอาวัฒนธรรมของพวกมอญมาเป็นของตนเกือบทั้งหมด ตั้งแต่ตัวอักษร ภาควรรณคดี และศาสนา เป็นต้น

ตั้งแต่บัดนั้นมาพม่าจึงได้เปลี่ยนการนับถือพระพุทธศาสนา มหายาน มาเป็นแบบเถรวาท แต่ก็ยังหลงเหลืออิทธิพลของความเชื่อฝ่ายมหายานอยู่บ้างไม่น้อย พระเจ้าอโนรุทธะทรง

แลกเปลี่ยนศาสนทูตกับลังกา ทรงนำเอา พระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์มาจากลังการ ๓ จบ และนำมาชำระสอบทานกับ ฉบับ ที่ได้จากเมืองสะเทิม ทรงอุปถัมภ์ ศีลธรรมต่างๆ การบำเพ็ญพระราชกรณีย กิจของพระองค์ ทำให้พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาของชนชาติพม่าทั่วทั้ง ประเทศ กษัตริย์พระองค์ต่อ ๆ มา ก็ได้ เจริญรอยพระปฏิบัติในการทำนุบำรุง พระศาสนาเช่นเดียวกับพระองค์ (พระ มหาประภาส ปรีชาโน, ๒๕๕๕ : หน้า ๘๖)

กษัตริย์กับการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ในพม่า

ส่วนศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดู ก็เสื่อมไปหมด และในระหว่างสมัยที่ พุกามรุ่งเรืองนี้ พระภิกษุจำนวนมาก ได้ เดินทางไปศึกษาในลังกาทวีป บางท่านไป ศึกษาแล้วรับอุปสมบทใหม่ กลับมาตั้ง คณะสงฆ์เถรวาทคณะใหม่ ๆ สายลังกา แยกออกไปก็มี เช่น พระจปฐะ ใน พ.ศ. ๑๗๒๕ ซึ่งทำให้มีการแข่งขันกันระหว่าง สงฆ์ต่างคณะ มาเป็นเวลาประมาณ ๓ ศตวรรษ พระเจ้าอโนธามังช่อ ครองราชย์สมบัติได้ ๓๓ ปี เจ้าเสด็จ สวรรคต เพราะถูกกระเบื้องเผือกขวิด เมื่อ พ.ศ. ๑๖๒๐ พระโอรสพระนามว่า จอลู ขึ้นครองราชย์แทน ได้เพียง ๒ ปี ก็ถูก ปรังพระชนม์จากการกบฏ แม่ทัพกันซิด ขึ้นครองราชย์แทน

พระเจ้ากันซิด ได้แผ่อาณาเขต ลงมาถึงตะนาวศรี ในสมัยนั้นชาวพุทธ อินเดียได้อพยพลี้ภัยจากพวกมุสลิม และ ได้นำแบบแผนพุทธเจดีย์จำนวนมากเข้า มาด้วย พระเจ้ากันซิด จึงได้โปรดให้สร้าง พระธาตุดุชะเวดา กอง ซึ่ง พระ เจ้าอโนธามังช่อ สร้างค้างไว้จนเสร็จ สมบูรณ์ พ.ศ. ๑๖๓๔ ทรงโปรดให้สร้าง อาสนวิหารเจดีย์ขึ้น จัดเป็นปูชนียสถานที่ สวยงามแห่งหนึ่งในพม่า นอกจากนั้น พระองค์ยังได้ส่งคณะทูตไปปฏิสังขรณ์ พุทธวิหารที่อินเดีย นับเป็นครั้งแรกที่ กษัตริย์พม่าจัดการปฏิสังขรณ์วิหาร พุทธคยานี้ พระเจ้ากันซิดสวรรคต เมื่อปี พ.ศ. ๑๖๕๕

ในสมัยของพระเจ้านรปฏิสิทธิธู (ครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๗๑๖) ได้ส่งสมณ ทูตไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในลังกา เมื่อ พ.ศ. ๑๗๓๓ โดยมีพระอุตราชีวะเป็น ประธาน ครั้งนั้น ได้มีเด็กชาวมอญคน หนึ่งชื่อ ฉะบัก บวชเป็นสามเณรติดตาม ไปยังลังกา ได้ศึกษาเล่าเรียนอยู่ในลังกา และได้อุปสมบทในลัทธิลังกาวงศ์ ต่อมา ภายหลัง ได้เดินทางกลับพม่าพร้อมกับ พระภิกษุอีก ๔ รูป คือ พระสิวลี พระ ราหุล พระตามวินทะ และพระอานนท์ ได้ตั้งนิกายใหม่ในพม่าคือ นิกายสิงหล (ลัทธิสาวกยานแบบลังกาวงศ์)

การเกิดขึ้นของนิกายสิงหล (ลังกาวงศ์) ในประเทศพม่า โดยพระภิกษุ คุปตะ ผู้ได้รับการอุปสมบทจาก ลังกา แล้วมาเผยแผ่ในพม่า ก่อให้เกิดความ

ขัดแย้ง กล่าวคือ พระภิกษุนิกายสิงหลไม่ยอมรับว่า พระพม่าได้รับการอุปสมบทอย่างถูกต้อง จึงเกิดการขัดแย้งกันระหว่างพระนิกายสิงหล กับ พระนิกายมะระแห่งของพม่า เป็นเวลานานถึง ๓ ศตวรรษ และในที่สุด พระสงฆ์นิกายสิงหลก็เป็นฝ่ายชนะ พ.ศ. ๑๗๕๓ พระเจ้าชัยสงครามขึ้นครองราชย์ ทรงให้ช่างไปถ่ายแบบปราสาท พุทธคยาจากอินเดียกลับมาสร้างวิหารมหาโพธิที่เมืองพุกามขึ้น พม่ายังได้นำเอาแบบปราสาทพุทธคยามาสร้างที่เมืองเชียงใหม่ ณ ที่วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) พ.ศ. ๑๘๓๑ อาณาจักรพุกามได้ล่มสลายลง เพราะถูกพวกกุกุโลข่าน ยกทัพมาตีจันทน์ และตีพุกามจนแตก จนพระเจ้านรสีหบดี เสร็จหนี ทิ้งเมืองพุกามไป กองทัพมองโกล ตีพุกามได้แล้ว ก็ยกทัพกลับไป ทางด้านพระศาสนา ก็ยังคงรุ่งเรืองสืบมา อาณาจักรพุกามเป็นเมืองหลวงของพม่าอยู่ ๒๔๐ ปี ก็เสื่อมลงเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๐

ต่อมามีเชื้อพระวงศ์พุกามองค์หนึ่ง ได้สถาปนากรุงรัตนบุรีอังวะขึ้นเป็นราชธานี เมื่ออิทธิพลของพุกามเสื่อมลงพวกไทยใหญ่ได้รวมพวกกันรุกรานพม่าตอนเหนือ และได้สร้างเมืองใหญ่เมืองน้อยอยู่กระจายทั่วไป ในขณะนั้นก็ได้มีการสร้างอาณาจักรล้านนา และอาณาจักรสุโขทัยด้วย ทางด้านเมืองมอญในรัชสมัยของพระเจ้าธรรมเจดีย์ศรีปิฎกธร ทรงครองราชย์สมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๐๐๓ ในขณะนั้นพระสงฆ์ในเมืองมอญ

ได้แตกแยกเป็น ๖ คณะใหญ่ มีความหย่อนยานทางข้อปฏิบัติ และขาดความเป็นเอกภาพในคณะสงฆ์ จึงทรงฟื้นฟูใหม่ด้วยการให้คณาจารย์จาก ๖ สำนักใหญ่มาประชุมกัน ขอร้องให้ไปอุปสมบทใหม่ในลังกา เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเป็นปึกแผ่นของคณะสงฆ์ คณะสงฆ์จาก ๖ สำนักก็เห็นชอบด้วย จึงได้เดินทางไปลังกาเพื่ออุปสมบทใหม่ โดยมีพระคณาจารย์ ๒๒ รูป พระอนุจรอีก ๒๒ รูป รวมเป็น ๔๔ รูป เดินทางไปลังกา (พระมหาประภาส ปรีชาโน, ๒๕๕๕ : หน้า ๙๔)

กษัตริย์ลังกาทรงอุปถัมภ์ด้วยดี ทรงนิมนต์พระมหาเถระชาวลังกา ๓ รูป คือ พระธรรมกิตติ พระวันรัต และพระมังคละ และสงฆ์อีก ๒๕ รูป ทำการอุปสมบทแก่สงฆ์มอญใหม่ เมื่อกลับมาสู่เมืองหงสาวดีแล้ว พระเจ้าธรรมเจดีย์ก็ได้ประกาศราชโองการให้พระสงฆ์ทั่วแผ่นดินสึกกันหมด แล้วบวชใหม่ กับคณะสงฆ์ที่บวชจากลังกา โดยเรียกคณะใหม่ว่าคณะกัลยาณี ในครั้งนั้นได้มีพระบวชในคณะกัลยาณีถึง ๑๕,๖๖๖ รูป คณะสงฆ์เมืองหงสาวดีก็กลับมาเป็นปึกแผ่นอีกครั้ง แต่ก็เพียงชั่วพระชนมายุของพระเจ้าธรรมเจดีย์เท่านั้น เมื่อหลังการสวรรคตของพระเจ้าธรรมเจดีย์แล้ว ก็เกิดการแตกแยกกันอีก

ในรัชสมัยของพระเจ้าเมงกะยिनโย ครองเมืองตองอู ขณะนั้นพระพม่าแบ่งออกเป็น ๓ เมืองใหญ่ๆ ได้แก่ อังวะ

ของไทยใหญ่ เมืองแปรของมอญและตองอู ของพม่าทั้ง ๓ เมืองมุ่งแต่จะทำสงครามกัน ไม่มีเวลาสนใจทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเลย ในสมัยพระเจ้าบุเรงนองได้มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาและห้ามฆ่าสัตว์ใหญ่ เมื่อมีคนตาย พระเจ้าบุเรงนองเรื่องอำนาจมากจนเชื่อว่าผู้ชนะสิบทิศ มีประเทศราชทั่วสุวรรณภูมิ คือ อังวะ แปร เชียงใหม่ อโยธยา ยะไข่ ล้านช้างและหัวเมืองไทยใหญ่ทั้งปวง ทรงครองราชย์อยู่ได้ ๓๐ ปี สวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๔

เมื่อพระเจ้าบุเรงนองสวรรคตแล้ว พระโอรสขึ้นเสวยราชแทน แต่ไม่มีอำนาจเหมือนพระเจ้าบุเรงนอง เมืองขึ้นต่างๆ ได้ประกาศตัวเป็นอิสระภาพ รวมทั้งไทยด้วย พม่าต้องทำศึกกับไทย ๔ ครั้งใหญ่ ๆ ไทยเป็นผู้ชนะทุกครั้ง พวกมอญได้รวบรวมพรรคพวก โดยได้เชิญพระภิกษุชาวกะเหรี่ยงรูปหนึ่ง ชื่อว่า พระสะล่า เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางเวทย์มนต์คาถา เชิญให้สี้อออกมา คิดแผนการไล่พม่าออกจากเมืองได้สำเร็จ และได้ทำพิธีราชาภิเษกเป็นกษัตริย์ผู้ครองนครหงสาวดี เมื่อ พ.ศ. ๒๒๘๓ มีพระนามว่า พระเจ้าสทิงทอพุทธเกติ ได้แผ่อิทธิพลตีเมืองตองอู และเมืองแปรได้สำเร็จ นับว่าเป็นยุคที่มอญเรื่องอำนาจในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ชนชาติโปรตุเกสได้เข้ามาติดต่อกับประเทศพม่า มีโปรตุเกสคนหนึ่งได้มาแต่งงานกับพระธิดาของเจ้าเมืองเมาะตะมะ และได้

ช่วยพระเจ้ายะไข่ปราบกบฏ จนมีความดีความชอบได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองสี่ริเยม จึงถือโอกาสแผ่แผ่ลัทธิโรมันคาทอลิก ด้วยการเบียดเบียนพุทธศาสนา เช่น ริบทรัพย์สมบัติของวัด เทียวยื้อแย่งเจดีย์สถาน ห้ามประชาชนใส่บาตรทำบุญ จนพระสงฆ์ต้องลี้ภัยไปกรุงอังวะ เพื่อร้องทุกข์กับกษัตริย์พม่า ในที่สุดพม่ากับมอญได้ร่วมมือกันกำจัดพวกโปรตุเกสที่เบียดเบียนพระพุทธศาสนา โดยจับชิงไม้กางเขนตายหลายคน

พวกมอญได้ยึดครองพม่าเพียง ๗ ปีเท่านั้น ก็ได้สิ้นอำนาจลงจากการทำสงครามกับอลองพญา ซึ่งประกาศแต่งตั้งราชธานีขึ้นเอง ชื่อว่ากรุงรัตนสิงห์ ได้มาตีกรุงหงสาวดี เมื่อพ.ศ. ๒๒๙๙

ในที่สุดกรุงหงสาวดีก็แตกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๐ มอญจึงได้สูญเสียอำนาจพม่ากลับมีอำนาจอีกครั้ง และพม่าหลังจากได้ปราบมอญได้แล้ว จึงได้ยกทัพมาตีไทย ตีครั้งแรก พ.ศ. ๒๓๐๓ นำโดยอลองพญา แต่ไม่สำเร็จ โดย อลองพญาได้สวรรคต เพราะปีใหญ่แตก แต่ก็สามารถตีกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ กรุงศรีอยุธยาจึงถูกพม่าเผาผลาญเสียวอดวาย ได้มีเหตุการณ์สำคัญทางพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในพม่า คือ การสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ ๕ (ของฝ่ายเถรวาท) ณ เมืองมันตะเล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ ได้มีการจารึกพระไตรปิฎกลงในหินอ่อน ๗๒๙ แผ่น โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้ามินดงและได้รับการสนับสนุนจาก

คณะสงฆ์ทั้งของศรีลังกา ไทย กัมพูชา และลาว อังกฤษได้เข้ามาแสวงอาณานิคม และมีอำนาจในพม่า เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๖๘ กษัตริย์องค์สุดท้ายของพม่า คือ พระเจ้าธีบอ แห่งราชวงศ์อลองพญา ได้สืบลง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙

สถานการณ์พระพุทธศาสนาในสมัยอังกฤษ

เมื่อคราวพม่าทำสงครามกับอังกฤษ ครั้งที่ ๓ อังกฤษเอาชนะพม่าโดยปราศจากสัญญาณใดๆ พระราชา คือ พระเจ้าธีบอ และพระมเหสี ถูกเนรเทศไปอยู่เมืองรัตนคีรีในประเทศอินเดีย พระเจ้าธีบอสิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ส่วนพระนางศุภยาลัต กลับมาสวรรคตที่เมืองย่างกุ้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ในช่วงที่อังกฤษปกครองพม่านั้น ประชาชนไม่พอใจ และต่อต้านอังกฤษหลายเรื่อง เช่น การประกาศยุบประเทศพม่าให้เป็นมณฑลอันหนึ่งของอินเดีย จึงมีการก่อกบฏขึ้น แต่ก็ถูกอังกฤษปราบปราม ประชาชนก็ยังต่อต้านอังกฤษในทางศาสนาและวิถีการเมือง ได้มีการก่อตั้งสมาคมศาสนธรรมขึ้น เพื่อรักษาพระพุทธศาสนา จากการมุ่งทำลายจากศาสนาคริสต์และมีสมาคมยุวพุทธิกะซึ่งมีเยาวชนจำนวนมากเป็นสมาชิก มีอิทธิพลตามมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ โดยการร่วมมือระหว่างพระกับ ขรรวาส พระภิกษุสงฆ์ได้แสดงธรรมต่อต้าน

อังกฤษ และเดินขบวนอย่างเปิดเผย บางรูปถูกจับไปขังคุกก็มี

ในขณะที่อังกฤษปกครองอยู่นั้น คณะสงฆ์แตกแยกกัน เป็นพวกเป็นกลุ่มต่างๆ บางกลุ่มปฏิบัติหย่อนยานมาก คล้ายฆราวาสก็มี ตำแหน่งสังฆราชก็ว่างลง ประชาชนจึงรวมตัวกันขอร้องให้รัฐบาลอังกฤษแต่งตั้งพระสังฆราชในนามเจ้ากรุงอังกฤษ จึงได้เกิดพระสังฆราชขึ้นใหม่ แต่ก็ไม่มีอำนาจสิทธิขาดในการปกครองคณะสงฆ์เลย

เมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๒ พม่าได้รับอิสรภาพจากอังกฤษ ได้สถาปนาเป็นสหภาพพม่า เมื่อได้รับเอกราชแล้ว รัฐบาลได้สถาปนาคณะมนตรีพระพุทธศาสนาขึ้นทันที ซึ่งได้ขยายศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาไปยังแหล่งต่าง ๆ เพื่อเตรียมงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ซึ่งตรงกับวันวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๕๙๙ ได้มีการสังคายนาครั้งที่ ๖ ขึ้นที่กรุงย่างกุ้ง เริ่มต้น เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๙๗ โดยมีพระสงฆ์ทรงความรู้จากประเทศต่างๆ รวมทั้งศรีลังกา ไทย กัมพูชา ลาว อินเดีย และปากีสถาน พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีฉบับที่เป็นหลักฐานเชื่อถือได้ ถูกรวบรวมแล้วเสร็จ บริบูรณ์ทันงานฉลองพุทธศตวรรษที่ ๒๕

บทสรุป

พอจะสรุปเหตุการณ์ที่สำคัญๆ อันเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศ

พม่าตั้งแต่ต้นจนถึงรัชสมัย พระเจ้าธรรมเจดีย์นั้น แบ่งเป็นยุคๆ ได้ ๕ ยุค ดังนี้

ยุคแรก คือในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ หรืออาจก่อนหน้านั้นหลายร้อยปีก็ได้ เป็นที่รู้จักกันดีในพม่าใต้ จารึกต่างๆ ที่ค้นพบ เขียนเป็นภาษาบาลีด้วยอักษรแบบอินเดียนตอนใต้

ยุคที่ ๒ เป็น สมัยที่ พระเจ้าอโนรธา มังช่อ (พ.ศ. ๑๕๘๗-๑๖๒๐) ได้ชำระพระพุทธศาสนาในพม่าเหนือให้บริสุทธิ์ โดยอาศัยคัมภีร์ต่าง ๆ ที่ได้จากเมืองมอญเป็นหลัก โดยเอาไปเทียบกับคัมภีร์ที่ได้มาจากลังกา

ยุคที่ ๓ (ประมาณ พ.ศ. ๑๗๔๓) ท่านอุตตราชีวะกับท่านฉปีทผู้เป็นศิษย์ ซึ่งการศึกษาที่ประเทศลังกา โดย

ท่านฉปีทได้รับการอุปสมบทที่นั่น ไม่ยอมรับพระมอญว่าเป็นพระที่สมบูรณ์ จึงก่อให้เกิดเป็น ๒ นิกายขึ้นในพม่าเหนือ นั้นก่อน แล้วต่อมาก็ขยายตัวจนมาถึงพม่าใต้

ยุคที่ ๔ (ประมาณ พ.ศ. ๑๗๙๓) ลัทธิลังกาวงศ์ โดยการนำของพระสารีบุตรและคณะ ได้เริ่มมีอำนาจมาจนถึงพม่าใต้และพวกรามัญนิกายก็เริ่มเสื่อมลง

ยุคที่ ๕ (ประมาณ พ.ศ. ๒๐๐๓) พระเจ้าธรรมเจดีย์แห่งกรุงหงสาวดี ได้ทรงประกาศว่า พระองค์ได้ทรงชำระพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์ผุดผ่องแล้ว ตามแบบของคณะมหาวิหารในลังกาซึ่งเป็นนิกายเดียวที่เก่าแก่ที่สุด

บรรณานุกรม

สุชีพ ปุญญาณาภพ. (๒๕๓๙) พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน, กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาประภาส ปรีชาโน, (๒๕๕๕). ธรรมะของพระพุทธเจ้าในเมืองพม่า,

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อิงค์ ปียอนด์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๑). นิติศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (๒๕๔๔). แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : กองทุนวุดมิธรรม.

_____. (๒๕๔๕). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท สื่อตะวัน จำกัด.

พระพุทธรูปศาสนาหายนาน : ตันตรยาน
Mahayana Buddhism : Tantrayan

พระชัยมงคล กลยาณ (तालआंपा)
Phra Chaimongkol Kalyano (Talampai)
นักวิชาการอิสระด้านพระพุทธรูปศาสนา
E-mail : Chaimongkol123@gmail.com

บทนำ

ก่อนที่พระพุทธรูปศาสนาจะหายไปจากอินเดียประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๗ นั้น เท่าที่ปรากฏในเอกสารต่างๆระบุตรงกันว่า เพราะพระพุทธรูปศาสนาได้รับการปฏิบัติแบบตันตระจากฮินดูเข้ามา จนเกิดความเสื่อมทางศีลธรรม จนกระทั่งกองทัพมุสลิมบุกเข้าเผาทำลายศาสนสถานของพระพุทธรูปศาสนา ในขณะที่พระภิกษุผู้นิยมในลัทธิตันตระ พวกหนึ่งสหายามนต์ โดยไม่คิดจะต่อสู้กับมุสลิมส่วนมากจึงถูกฆ่าตาย ส่วนผู้ที่ได้มานสมบัติจริงก็เหาะหนีไปยังประเทศอื่นเมืองอื่น ในส่วนของศาสนิก ถ้าใครต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ก็ต้องเปลี่ยนศาสนาเป็นอิสลามหรือไม่ก็ทำเฉยเสียโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับศาสนา ถ้าวิเคราะห์ตามนี้ก็จะเห็นได้ว่าทั้งฮินดูและพุทธถูกทำลายลงพร้อมกัน แต่ทำไมฮินดูจนยังคงมีอิทธิพลต่อชาวอินเดียอยู่ในปัจจุบันควบคู่ไปกับมุสลิม แต่พระพุทธรูปศาสนาที่เคยเจริญรุ่งเรืองกลับต้องมาเจริญในต่างแดน เช่นไทย พม่า จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ทิเบต ในแต่ละประเทศก็ได้พัฒนาพุทธศาสนาผสม

กับความเชื่อดั้งเดิมของตน จนกลายเป็นพระพุทธรูปศาสนาในลักษณะที่มีต้นกำเนิดจากที่เดียวกัน แต่มีคำสอนและพิธีกรรมไม่เหมือนกัน

กำเนิดของพุทธศาสนาตันตรยาน

พระพุทธรูปศาสนาแบบตันตระยานหรือวัชรยานหรือมันตรยาน เกิดขึ้นในอินเดียประมาณศตวรรษที่ ๗ โดยได้ดัดแปลงเอาลัทธิฮินดูตันตระเพื่อเอาใจชาวฮินดู และได้นำเอาพิธีกรรมทางอาถรรพเวทเพื่อต่อสู้กับศาสนาฮินดู พุทธศาสนาแบบตันตระมีสาขาใหญ่ ๒ สาขา เรียกว่า สาขามือขวากับ มือซ้าย นิกายมือขวาเคารพบูชาเทพฝ่ายชาย ส่วนนิกายมือซ้ายนิยมเรียกว่าวัชรยาน ถือเอาศักติหรือชายาของพระพุทธรูปเจ้าเป็นหลัก และทุ่มเทความสนใจหนักไปที่นางตาราหรือพระนางผู้ช่วยให้พ้นทุกข์ พิธีกรรมที่สำคัญของตันตรยาน คือการสหายามนต์ที่ลึกลับต่างๆ และมีการปฏิบัติโยคะท่าทางต่าง ๆ พร้อมด้วย การเจริญสมาธิ จุดมุ่งหมายของการปฏิบัติเพื่อบรรลุความหลุดพ้น เชื่อกันว่าในทันทีที่มี

ความชำนาญได้บรรลุฉันทันที่ ๑ แล้ว กฎความประพฤติด้านศีลธรรมปกติธรรมดาก็ไม่จำเป็นสำหรับผู้นั้นตลอดไป และเชื่อว่าการฝ่าฝืนโดยเจตนา ถ้าหากทำด้วยความเคารพแล้ว ก็จะทำให้เขาบรรลุธรรมขั้นสูงต่อไป ดังนั้น จึงมักผ่อนผันในเรื่องการเมาสุรา การรับประทานเนื้อสัตว์ และการสับสนในทางประเวณี (จันจันค์ ทองประเสริฐ, ๒๕๔๐:๑๙๗)

เมื่อบรรลุฉันทันที่ ๑ กฎแห่งความประพฤติก็ไม่จำเป็น นี่กระมังที่ทำให้ใครๆก็อ้างว่าตนเองบรรลุฉันทันที่ ๑ เพื่อที่ตนเองจะได้ทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ นักบวชตันตระบางคนจึงเมาสุรา เสพเมถุนกันอย่างเต็มที่ เพื่อที่จะได้บรรลุศักดิ์ นั่นเป็นเพียงข้ออ้างเพื่อทำความชั่วโดยอ้างหลักการบนพื้นฐานของความดี คนที่ทำชั่วในคราบของนักบุญ นับเป็นคนบาปที่ไม่ควรให้อภัย

พุทธศาสนานิกายตันตระ ถูกนำมารวมเข้าไว้ในกาปฏิบัติพิธีที่ตองที่เป็นความลับ ครูอาจารย์ในนิกายนี้มักจะเขียนหนังสือที่มีปรัชญาลึกซึ้ง เพราะตันตรยานมีความลึกซึ้ง และมีวิธีการที่พิสดารที่เอง จึงมีผู้ให้คำอธิบายไว้ว่า “ตันตรยานบางครั้งเรียกว่าลัทธิคฤหยาน ซึ่งแปลว่า ลัทธิลับ เป็นนิกายที่มีลักษณะแปลกประหลาดกว่านิกายพุทธศาสนาอื่นๆ ที่รับเอาพิธีกรรมและอาถรรพเวทของพราหมณ์ เข้ามาสั่งสอนด้วย แต่แก้ไขให้เป็นของพุทธศาสนาเสีย เช่น แทนที่จะบูชาพระอิศวรก็บูชาพระพุทธเจ้าแทน

เกิดขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ ๗ (เสถียร โพธิ์นันทะ, ๒๕๔๑ : ๑๗๒)

จากอินดูตันตระสู่พุทธตันตระ

เมื่อชาวพุทธรับเอาลัทธิตันตระจากอินโมปาปฏิบัติเพื่อต่อสู้กับอินดู พระสงฆ์มักจะเน้นที่พิธีกรรมที่แปลกๆ และพิสดาร ยิ่งมีความลึกซึ้งเท่าไร ก็ยิ่งทำให้คนเลื่อมใสมากขึ้น และนั่นทำให้เกิดลาภสักการะ พระสงฆ์จึงละทิ้งการปฏิบัติทางจิต หันไปเน้นการประกอบพิธีกรรมที่ลึกซึ้ง ผู้คนก็ชอบใจเพราะไม่ต้องทำอะไรมาก เพียงแต่เข้าร่วมพิธีก็สามารถเข้าถึงพุทธภาวะได้ ตันตระเจริญมากเท่าไร ศีลธรรมก็ยิ่งเสื่อมลงมากเท่านั้น “เพราะอิทธิพลอันยิ่งใหญ่ของลัทธิตันตระหรือวัชรยานนี้ ประชาชนอินเดียในสมัยนั้นต่างหมดความเคารพในศีลธรรม แต่กลับนิยมชมชื่นในความวิปริตนาาชนิด” (กรรณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย, ๒๕๓๗ : ๔๓๗)

คัมภีร์ตันตระในลัทธิอินดูสอนว่า “มนุษย์มีความไม่เท่ากัน เพราะฉะนั้นกฎพิธีจึงต้องกระทำต่าง ๆ กันตามสภาพของมนุษย์ มนุษย์มีลักษณะ ๓ ประการ คือ ปศุ (สัตว์) วีระ (กล้าหาญ) และทิพยภาวะ ลักษณะ ๓ ประการนี้ มักจะหมายถึงวัยของมนุษย์ คือ ปฐมวัย มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย และสอนว่า ถ้าจะข่มราคะ โทสะ โมหะ ให้หมดไป ก็อาศัยราคะ โทสะ โมหะ นั้นเองเป็นเครื่องบารบ (หนามยอกเอาหนามบ่ง)

คือต้องกินอาหาร ต้องดื่มน้ำเมา ต้องเสพเมถุน เป็นต้นแต่ละอย่างให้เต็มที่ สิ่งเหล่านี้แหละจะเป็นเครื่องดับมันเอง” (เสถียรโกเศศ-นาคะประทีป, ๒๕๓๗ : ๑๐๙)

พิธีกรรมแบบพุทธตันตрян

พระพุทธศาสนาแบบตันตрянเน้นในเรื่องเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรม การสวดมนต์และมีคำสวดที่เป็นรหัสนัยอันลึกลับจนทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมไปจากอินเดีย ดังที่เสถียรโพธิ์นันทะแสดงความเห็นไว้ว่า ลัทธิตันตрян ถ้าจะเทียบด้วยเปอร์เซ็นต์แล้ว ก็มีความเป็นพระพุทธศาสนาเหลือสัก ๑๐ เปอร์เซ็นต์ นอกนั้นรับเอาลัทธิฮินดูตันตрянมาดัดแปลง ความประสงค์เดิมก็เพียงเพื่อเอาใจชาวฮินดู จึงได้นำลัทธิพิธีกรรมทางอาถรรพเวทมาไว้มาก และได้ผลเพียงชั่วแล่น แต่ผลเสียก็เป็นเงาตามทีเดียว คือถูกศาสนาพราหมณ์กลืนโดยปริยายนั่นเอง (เสถียร โพธิ์นันทะ, ๒๕๔๑ : ๑๙๘)

การปฏิบัติตันตрянในพุทธตันตрянในพุทธศตวรรษที่ ๑๗ นั้นมีอธิบายไว้ว่า (๑)“ถือว่าการพรำบมนต์และลงเลขยันต์ซึ่งเรียกว่าธารณีเป็นหนทางรอดพ้นสังสารทุกข์ได้เหมือนกัน การทำจิตให้เพ่งเล็งถึงสี่สัณณะหรือทำเครื่องหมายต่างๆด้วยนิ้วมือซึ่งเรียกว่ามูทรา จะให้ให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ ให้ลูทางรอดพ้นได้ ลัทธินี้เรียกว่า มันตрян หรือสหัสญาณ,

(๒) เกิดมีการนับถือฉานิปุทธและพระโพธิสัตว์อย่างยิ่งยวด มีการจัดลำดับพระพุทธรูปเป็นลำดับชั้น ในยุคนี้เกิดมีการนำเอาลัทธิศักติเข้ามาบูชาด้วย จนทำให้พระฉานิปุทธและพระโพธิสัตว์มีพระชายาขนานบ้าง เหมือนพระอุมาเป็นศักดิ์ของพระศิวะ พระลักษมีเป็นศักดิ์ของพระวิษณุ ผู้เข้าสู่นิพพานคือเข้าอยู่ในองค์นิราทมเทวี ลัทธิอย่างนี้เรียกว่าวัชรยาน ผู้อยู่ในลัทธิเรียกว่าวัชรจาร (๓) มีการเช่นพลีผีสาง โดยถือว่าถ้าอ่อนนวนบูชาจะสำเร็จผลประสพความสุขได้ และเติมลักษณะพระฉานิปุทธให้มีปางดุร้ายอย่างนางกาลิ ซึ่งเป็นเหมือนพระนางอุมาที่ดุร้าย ลัทธินี้เรียกว่ากาลจักร” (เสถียรโกเศศ-นาคะประทีป, ๒๕๓๗:๑๖๖)

บทวิจารณ์พุทธตันตрян

ฟังคำอธิบายของนิกายตันตрянแล้วก็น่าสงสารพระพุทธศาสนา ที่ถูกนักการศาสนากระทำปู้ยี่ปู้ยำ คิดถึงการที่พระสัมสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงเหนืออย่างแสนสาหัสกว่าที่จะทรงตั้งศาสนจักรขึ้นได้ แต่กลับอยู่ในดินแดนอันเป็นถิ่นเกิดได้ไม่ถึง ๒,๐๐๐ ปี คิดถึงสถานการณ์พระพุทธศาสนาในเมืองไทย ซึ่งถือว่าเป็นนิกายเถรวาท แต่มีการพรำบมนต์ลงอักขระเลขยันต์ ปลุกเสกพระเครื่อง คล้ายๆกับตันตрянในยุคเริ่มต้นอิทธิพลของตันตрянแผ่คลุมพุทธอาณาจักรแทบทุกนิกาย เพียงแต่ว่าใครจะรับเอาไว้ได้มากน้อย

เท่าใด และแปรสภาพไปสู่ยุคที่สองได้เร็วเท่าใด หากยังรักษาสถานภาพไว้แค่ขั้นที่หนึ่งก็ไม่นำมามีปัญหาอะไร เมืองไทยน่าจะรักษาพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทไว้ได้อีกนาน แต่ถ้าเริ่มเข้าสู่ยุคที่สองคือนับถือพระพุทธเจ้าในฐานะที่เป็นเทพเจ้านิพพานเป็นอาณาจักร เป็นแดนสุขาวดีที่มีพระสงฆ์บางรูปอ้างว่าสามารถนำภัตตาหารไปถวายพระพุทธเจ้าได้ นี่คือน่าจะเป็นห่วง

นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาต่างกล่าวโทษพระพุทธศาสนาแบบตันตระว่าเป็นความเสื่อมของพระพุทธศาสนา แต่ที่ทิเบตพระพุทธศาสนาแบบตันตระ กลับเป็นเอกลักษณ์พิเศษ เพราะตันตระจึงทำให้มีทิเบตและชาวตะวันตกรู้จัก

พระพุทธศาสนาแบบตันตระมากกว่านิกายอื่น ชาวทิเบตประเทศที่ไร้อิสราภาพ แต่ไม่ไร้ปัญญา พวกเขายังคงมีพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักที่สำคัญที่สุดในประเทศ และที่สำคัญพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นได้ที่ทิเบตก็เพราะตันตระยานี่เอง

พระพุทธศาสนาในอินเดีย อาจกล่าวได้ว่า ตันตรยาน คือ นิกายสุดท้ายที่เหลืออยู่ในอินเดีย และสูญหายไปจากอินเดียประมาณศตวรรษที่ ๑๗ แต่พระพุทธศาสนาไปเจริญรุ่งเรืองในประเทศอื่น ทั้งมหายานและเถรวาท

ในคัมภีร์ฝ่ายมหายานถือว่าพระพุทธเจ้าแสดงธรรมเทศนาอัน

มหัศจรรย์สามครั้งคือครั้งแรกแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร โดยทรงสอนเรื่องอริยสัจ ๔ แก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน จนกระทั่งอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม ครั้งที่ ๒ แสดงปรัชญาปารมิตาสูตฺร บทยอดเขาคิชฌกูฏนอกกรุงราชคฤห์ เป็นการขยายความของธรรมเทศนาครั้งแรกให้มีความลึกซึ้งและชัดเจนยิ่งขึ้น ครั้งที่ ๓ แสดงตถาคตครรรค์สูตร ซึ่งเป็นการสอนเทคนิคและวิธีการที่จะเข้าถึงปรมาตถธรรม ต่อมาท่านนาครชุนได้นำมาอธิบายทัศนะว่าด้วยศูนยตาและต่อมาได้เกิดนิกายตันตระยานขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการที่จะเข้าถึงพุทธภาวะได้ง่ายกว่าวิธีอื่น

คำว่าตันตระ หมายถึงความสืบเนื่องของจิตหรือวิญญาณ ฝ่ายทิเบตมีความเห็นว่าตันตระเกิดขึ้นในครั้งที่พระพุทธองค์แสดงธรรมจักรครั้งที่ ๒ พระองค์ได้ทรงประทานคำสอนตันตระเบื้องต้น ในคัมภีร์ฝ่ายทิเบต พวกلامะต่างยืนยันหนักแน่นว่า “การปฏิบัติตันตระเท่านั้นที่จะเข้าถึงพุทธภาวะได้โดยรวมเอกภาพให้เกิดขึ้นระหว่างรูปกายและธรรมกาย โดยอ้างว่า “พระพุทธองค์ทรงยกตัวอย่างว่า อูจจาระนั้นถ่ายอยู่ในเมืองเป็นของสกปรก แต่ถ้าอยู่ในท้องทุ่งนาก็กลายเป็นปุ๋ย พระโพธิสัตว์สามารถใช้กิเลสให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ ฉันทก็ฉันทนั่น” (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (ชฎเสน), ๒๕๓๘ : ๑๐๒)

๔ ระดับของการปฏิบัติเพื่อเข้าสู่เป้าหมาย

ในการการปฏิบัติตามหลักตันตระนั้นมึลำดับขั้นที่แตกต่างกัน ตามความยากง่าย ซึ่งสามารถแบ่งตามลำดับได้ ๔ ระดับ คือ

๑. กิริยาตันตระ ว่าด้วยการกระทำ เป็นตันตระขั้นต้น ซึ่งให้ความสำคัญกับกิริยาท่าทาง ดังนั้น จึงมีวิธีฝึกที่เรียกว่ามูทรา การที่จะเข้าถึงพุทธภาวะได้บางครั้งก็เพียงแต่ตรึกนึกเห็นภาพขององค์พุทธะจนเกิดเป็นแสงสว่าง การเข้าถึงทางวาก็เพียงแต่ได้ยินเสียงกระซิบมนต์เบาๆ หรือท่องสาธยายมนต์จนเกิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพุทธภาวะ อุปกรณ์ในการฝึกคือการเพ่งกลิ่นและฟังเสียงสาธยายมนต์

๒. จรรยาตันตระ ว่าด้วยความประพฤติ เน้นที่การฝึกฝนทางกายและการฝึกฝนภายในคือการฝึกจิต การฝึกก็ให้นึกเห็นเทพเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งจนเกิดเป็นนิมิตประจำตัว ที่นิยมมากที่สุดคือพระไวโรจนะพุทธเจ้า

๓. โยคะตันตระ ว่าด้วยโยควิธี เน้นการฝึกจิตภายในมากกว่าการฝึกกิริยาภายนอกมีวิธีการในการฝึกค่อนข้างจะพิเศษโดยการอธิบายถึงอาณาจักรแห่งวัชระและมรรควิธีในการชำระกายให้บริสุทธิ์

๔. อนุตตรโยคะ ว่าด้วยโยควิธีอย่างย้งยวด โดยการฝึกฝนภายในจิตอย่างเดียวโดยไม่ต้องห่วงกังวลเรื่องกิริยา

ภายนอก ซึ่งเป็นตันตระขั้นสูงสุด การฝึกจิตในระดับนี้จะต้องอาศัยอาจารย์ผู้ชำนาญ ซึ่งจะคอยถ่ายทอดคำสอนสำคัญ โดยการแสดงรหัสมนัย ซึ่งเป็นคำสอนที่ลึกลับอาจารย์จะถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ที่ผ่านการฝึกจิตจนถึงระดับแล้วเท่านั้น ลูกศิษย์จะต้องคอยตีความและนำมาฝึกจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ขึ้นในตน (Alex Waymann, 1997:12)

วิธีการที่พุทธศาสนาแบบตันตระสอนในทิเบตนั้น คนภายนอกอาจจะมองว่าเป็นเรื่องที่เรียนหรือศึกษาไม่ยาก ใครต้องการเข้าถึงพุทธภาวะก็เพียงแต่เข้าหาอาจารย์และคอยตีความรหัสมนัยที่อาจารย์แสดงเท่านั้นก็จะเข้าถึงอนุตตรโยคะได้แล้ว หากศึกษาตามขั้นตอนนี้ตันตระก็ไม่ใช่นิกายที่ลึกลับอะไร แต่ที่มาของคำว่าตันตระเป็นเรื่องที่ควรศึกษา เพราะตันตระถูกนักปราชญ์หลายท่านให้คำอธิบายไว้อย่างน่ากลัว ชาวพุทธเถรวาทจึงเกรงกลัวพระพุทธศาสนาแบบตันตระยานไปด้วย

ในกรณีของธรรมกายหากนำเอาลัทธิมาอธิบายแล้ว การเพ่งลูกแก้วจนเกิดเป็นดวงใส ที่ชาวธรรมกายถือว่าได้ดวงตาเห็นธรรมนั้น แท้ที่จริงมีอธิบายไว้ในกิริยาตันตระ ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติเบื้องต้นเท่านั้น ธรรมกายไม่ได้สอนผิดเพียงแต่สอนตามหลักของตันตระยานเท่านั้น ในขณะที่รอบๆข้างเป็นเถรวาทจึงถูกโจมตี จนทำให้การสอนเรื่องธรรมกายขาดความถูกต้อง ที่ผิดเพราะไม่

ตรงกับเถรวาทเท่านั้น แต่ไปตรงกับ
ตันตระ ถ้าเพียงแต่ธรรมกายบอกว่าพวก
เขาสอนตามนิกายตันตระยานเท่านั้น ทุก
อย่างก็จบ เพราะตันตระยานก็คือพุทธ
ศาสนานิกายหนึ่งสังกัดมหายาน

ทิเบตเจริญเพราะตันตระ เพราะ
ในยุคแรกที่พระพุทธศาสนาเข้าไป ก็ด้วย
การปราบผีของท่านปัทมะสัมภวะ เมื่อ
ปราบผีราบคาบจนผียอมรับนับถือ จึงทำ
ให้ผีเปลี่ยนศาสนา พระพุทธศาสนาใน
ทิเบตจึงเป็นเหมือนการครอบลงไปใน
ความเชื่อเก่า เพียงแต่เปลี่ยนผีมาเป็น
พุทธเพราะพุทธมีพลังมากกว่า สักวัน
หนึ่งเมื่อผีมีพลังมากขึ้น พุทธอาจจะ
กลายเป็นผีไปก็ได้

บทสรุป

การที่ตันตระยานเจริญในทิเบตได้
นั้น นอกจากจะเป็นเพราะการผสมผสาน
ระหว่างพุทธกับผีแล้ว ยังมีผู้ให้ความเห็น

ไว้อีกว่า “ตันตระยานนั้น ถือว่าเป็นส่วน
หนึ่งของเถรวาทด้วย และอาจารย์ยวาท
ด้วย องค์ทะไลลามะทรงเป็นพระภิกษุ
สมาทานสิกขาบทตามพระปาฏิโมกข์ ดุจ
ดังสมณะในบ้านเรา การถือศีลนั้นไม่ใช่
เพื่องดทำร้ายผู้อื่นและเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น
เท่านั้น หากฝึกให้สงบแลเห็นสภาพต่างๆ
ตามที่ปรากฏ รวมทั้งยอมรับสมมุติสัจ
อันเป็นที่ยอมรับกันอย่างทั่วไปในสังคม
อีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อเข้าถึงปรมาตถสัจ
จ্ঞานเอง” (ส. ศิวรักษ์, ๒๕๔๒ : ๒)

ตันตระยานจะเป็นส่วนหนึ่งของ
เถรวาทหรือไม่นั้น เป็นปัญหาที่ควรศึกษา
ค้นคว้าต่อไป แต่สิ่งหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้คือ
การปฏิบัติตามแบบตันตระยานนั้นมีอยู่ใน
เถรวาท ใครจะได้รับอิทธิพลจากใคร
หรือไม่อย่างไรต้องหาคำตอบต่อไป
ตันตระทำให้พุทธศาสนาเสื่อมไปจาก
อินเดีย แต่ทำไมตันตระจึงทำให้
พระพุทธศาสนาแบบทิเบตเจริญ

เอกสารอ้างอิง

- กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย. (๒๕๑๖). **ภารตวิทยา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ, ศาสตราจารย์. (๒๕๔๐). **บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย**. กรุงเทพฯ :
ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (ชัญเสน). (๒๕๓๘). **พระพุทธศาสนาแบบทิเบต**. กรุงเทพฯ: ส่อง
สยาม.
- เสถียร โปธินันทะ. (๒๕๔๑). **ปรัชญามหายาน**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสถียรโกเศศ-นาคะประทีป. (๒๕๓๗). **ลัทธิของเพื่อน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พิราบ.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (๒๕๔๒). **พุทธศาสนาตันตระหรือวัชรยาน**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- วศิน อินทสระ. (๒๕๓๐). **พุทธปรัชญามหายาน**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Alex Waymann. (1997). **Tantric Buddhism**. Delhi: Motilan.

พุทธประวัติวิเคราะห์ตามพระศนะเสฐียรพงษ์ วรณปก
Analytical the History of Buddhism by Sathianpong Vanapok

พระราชปรียัติวิมล,ดร.*

Phra Rajpariyattivimol,Dr.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูฏา*

E-mail : Philosophy-Roi et@hotmail.com

บทนำ

พุทธประวัติโดยทั่วไปกล่าวว่า พวกศากยะปกครองตัวเองเป็นเอกราช สืบทอดสันตติวงศ์กันมา ตั้งแต่พระเจ้าโอกกากราช จนถึงพระเจ้าสุทโธทนะ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ตรัสโดยไม่แน่ว่า “นครเหล่านี้ (กบิลพัสดุ์, เทวทหะ, รามคาม) มีวิธีปกครองอย่างไร ไม่ได้กล่าวไว้ชัด แต่สันนิษฐานตามประเพณี ขนบเหล่านี้ปกครองโดยสามัคคีธรรม” แต่เรื่องเชื้อชาติ ทรงยืนยันว่าเป็นอารยัน (ฝรั่ง) “พระผู้มีพระภาคผู้พระศาสดาของเราทั้งหลาย ได้เสด็จอุบัติขึ้นในพวกอริยชาติ ในจังหวัดมัชฌิมชนบท ชมพูทวีป แคว้นสักกะ” (เสถียร โพธิ์นันทะ, ๒๕๔๑ : ๕๗)

ข้อนำพิจารณา คือ พวกศากยะปกครองแบบใด เท่าที่ปรากฏ ชมพูทวีปสมัยนั้นมีการปกครองอยู่ ๒ ระบอบ คือราชาธิปไตยกับสามัคคีธรรม แบบแรกเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว ส่วนแบบที่สองนั้นสภาสังฆะ จะเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมขึ้นปกครองประเทศ เรียกว่า

“กษัตริย์” บ้าง “ราชา” บ้าง อยู่เป็นวาระ กษัตริย์หรือราชาบริหารประเทศผ่านรัฐสภา (ศากยสภาหรือสันฐาคาร) รัฐที่ปกครองด้วยระบอบนี้ที่ระบุชัดเจนมีแคว้นวัชชีของเหล่ากษัตริย์ลิจฉวี และแคว้นมัลละของมัลลกษัตริย์

แคว้นสักกะ (ศากยะ) ของพวกศากยะ เข้าใจว่าปกครองด้วยระบอบสามัคคีธรรมเช่นเดียวกัน มีหลักฐานบ่งชี้หลายแห่ง ดังนี้

๑) ในที่ขนิภา กกล่าวถึงพราหมณ์หนุ่มคนหนึ่งเดินทางผ่านไปยังรัฐสภา (สันฐาคาร) ของพวกศากยะไม่มีใครเอาใจใส่เพราะกำลังทำกิจของตนอยู่ผูกใจเจ็บว่า พวกศากยะไม่เห็นความสำคัญของตน จึงดูถูกว่าพวกศากยะเป็นคนชั้นต่ำไม่มีการศึกษา

๒) พระไตรปิฎกและอรรถกถาเล่าเรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงขอร้องชัตติยานีศากยะไปอภิเษก เพื่อเป็นพระญาติทางสายเลือดกับพระพุทธเจ้า พวกศากยะประชุมรัฐสภาตัดสินส่งนางวาสมชัตติยา พระธิดาของเจ้ามทานามอันเกิดจากนางทาสีไปถวายพระเจ้าป-

เสนทโกศลอันเป็นสาเหตุให้เกิดสงคราม
“ล้างโคตร” พวกศากยะในเวลาต่อมา

๓) หลักฐานชั้นอรรถกถา เช่น
ธัมมปทัฏฐกถา เล่าเรื่องพวกศากยะกับ
โกถิยะทำสงครามแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณี
เพื่อมาทำการเกษตร พวกศากยะประชุม
รัฐสภาตัดสินโดยเสียงข้างมาก ก่อนยก
ทัพไปรบกับพวกโกถิยะ เดชะบุญพระ
พุทธองค์เสด็จมาห้ามไว้ ไม่เช่นนั้น
สงครามเลือดระหว่างหมู่ญาติคงจะ
เกิดขึ้น

๔) พวกศากยะมิได้เป็นเอกราช
แต่ขึ้นอยู่กับไตปกครองของประเทศ
มหาอำนาจ คือแคว้นโกศลมีหลักฐาน
เป็นพุทธวจนะว่า “วาเสฏฐะ พวกศากยะ
ทั้งหลายเป็นผู้ใกล้ชิดและอยู่ในอำนาจ
พระเจ้าปเสนทโกศล” (๑๑/๕๔/๙๑)
และอีกแห่งหนึ่งว่า “ราชะ ชนบทข้างเขา
หิมพานต์สมบูรณ์ด้วยความเพียรเครื่อง
หาทรัพย์เป็น “นิเกติโน” แห่งรัฐโกศล”
(๒๕/๓๕๔/๔๐๗)

คำว่า “นิเกติโน” สมเด็จพระ
มหาสมณเจ้าฯ ทรงแปลว่า “เป็นถิ่น”
แต่ในอรรถกถาไขความทำนองว่าเป็น
“เมืองขึ้น” (อนุยตฺตา วสวตฺติโน)

๕.) พวกศากยะเป็นเผ่าเล็กๆ อยู่
เชิงเขาหิมพานต์ ทิศอีสานของชมพูทวีป
สมัยนั้นมีใช้ส่วนกลางหรือมัชฌิมประเทศ
ปัจจุบันนี้คือประเทศเนปาล มีลัทธิความ
เชื่อและประเพณีเป็นของตนไม่เหมือน
คนอินเดียสมัยนั้น เช่น

-มีความผูกพันทางสายเลือดสูง
เช่น เวลาจะคลอดลูกจะต้องไปคลอดที่
ตระกูลบรรพบุรุษ แต่งงานกันเองในหมู่
พี่น้อง เพราะไม่ต้องการให้สายเลือด
“อันบริสุทธิ์” ของตนไปปะปนกับชนชาติ
อื่น

-บุขากระดุกบรรพบุรุษ เช่น เมื่อ
เผาศพแล้วจะเอากระดุกบรรจุเจดีย์บูชา
ไม่เอาลอยน้ำดังพวกคนอินเดียทั่วไป

-ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะเช่นพวก
อารยัน

-ปฏิเสธพระเจ้า สันนิษฐานว่า
ลัทธิความเชื่อถือของพวกศากยะคือลัทธิ
“สาฆขยะ” เป็นคำสอนของฤาษีกบิล
(ฤาษีตนนี้เองที่ชี้ชัยภูมิพื้นที่ให้พวก
ศากยะสร้างเมือง ชื่อเมืองว่า
“กบิลพัสดุ์” ตั้งขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่
ท่าน)

-ปกครองผ่านรัฐสภา (ดังกล่าว
ข้างต้น) ดุจเดียวกับแคว้นวัชชี และแคว้น
มัลละ

-เป็นเผ่านักรบ ชอบมวยปล้ำ ซี่
ม้ายิงธนู ต่อสู้ตัวต่อตัว ดังปรากฏในพุทธ
ประวัติ เจ้าชายสิทธัตถะได้ฝึกปรีศิลป
วิทยาการครบทั้ง ๑๘ แขนงตาม
แบบอย่างของเผ่าพันธุ์ของตน มิได้ไป
ศึกษายังตักสิลา อย่างที่นิยมกันสมัยนั้น

-มีผิวเหลือง มิใช่ผิวขาวอย่าง
ฝรั่งดังปรากฏ พระสูตรหลายแห่ง
พรรณนาพระลักษณะของพระพุทธเจ้า
ว่า “สุวรรณฉวี (มีผิวดำทอง)”

จึงมีผู้สันนิษฐานว่า พระพุทธเจ้าคงจะมีใช้อารยันตั้งที่กล่าวในตำรา ถ้าเช่นนั้นทรงมีเชื้อสายอะไรเห็นจะต้องพิจารณาจากหลักฐานทางชาติพันธุ์

เมื่อพิจารณาเชื้อชาติของคนอินเดียที่สำคัญ จะเห็นว่ามาถึง ๖ เชื้อชาติเฉพาะที่เกี่ยวกับลัทธิศาสนาที่เกิดขึ้นหรือแพร่เข้ามายังอินเดียในระยะก่อนพุทธกาลมี ๔ เชื้อชาติ คือ เชื้อชาติมอญ โกล, มิลักษะ, ทัสย, และอารยัน (ไม่นับกรีก และมุสลิมซึ่งเข้าไปหลังพุทธกาล)

๑) เผ่ามงโกล กับเผ่านิโกรอพยพเข้ามายังอินเดียก่อนใครๆ ทั้งสองเผ่าผสมพันธุ์กันขึ้นเกิดเป็นเผ่าโปรโต-ออสตราลอยด์ ซึ่งเป็นเผ่าพื้นเมืองของอินเดียก่อนพุทธกาลเรียกว่า “มิลักษะ” ส่วนนิโกรแต่่นั้นมีจำนวนน้อย อาศัยอยู่ตามป่าเขา สมัยพุทธกาลเรียกพวกนี้ว่า “นาค” พวกนาคนี้กระจายมาจนถึงแหลมมลายูและตามเกาะแก่งต่างๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก

ส่วนชนเชื้อชาติมงโกลบริสุทธิ์อาศัยหลักแหล่งอยู่เชิงเขาหิมาลัย อยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อน พวกมงโกลไม่นิยมแต่งงานกับชาติอื่นนอกจากพวกเดียวกัน พวกนี้เป็นนักรบเร่ร่อนมาก่อน ปกครองกันเองแบบประชาธิปไตย ทุกคนทัดเทียมกันไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ มีสภาและมีการประชุมหารือเลือกหัวหน้าขึ้นปกครอง

๒) เผ่ามิลักษะ เป็นเผ่าผสมระหว่างนิโกร กับมงโกลและคนพื้นเมือง

อื่นๆในอินเดีย นักวิชาการเรียกพวกผสมพันธุ์ดังกล่าวว่า พวกโปรโต-ออสตราลอยด์ ผิดดำ หัวหยิก อยู่กระจายทั่วไปในอินเดีย

๓) เผ่าทัสย (ทราวิจ) คือพวกที่อพยพมาจากริมทะเลเมดิเตอร์เรเนียน แต่มาอยู่อิหร่านเสียนานพอมีกำลังเป็นปีก แผลน แล้วรุกเข้ามาสู่อินเดีย นักวิชาการเรียกพวกนี้ว่า ทราวีเทียน (ดราวีเดียน) แต่พวกเปอร์เซียเรียกพวกนี้ว่า “ทหะ” หรือ “ทหุ” ต่อมาเมื่อพวกอารยันเข้ามายังอินเดีย ได้ปราบปรามพวกนี้อยู่ในอำนาจนำมาใช้เป็นทาส จึงหมิ่นประมาทพวกนี้ว่าพวกทาสหรือทัสย พวกนี้ผิดดำแดง รูปร่างได้ส่วนคล้ายคลึงกับพวกมิลักษะ พวกอารยันคูไม่ออกว่าพวกไหนเป็นพวกไหน เลยเหมาเอาว่าเป็นพวกเดียวกัน

ความจริงพวกทราวีเทียนหรือทัสยนี้ มีอารยธรรมสูงกว่าพวกอารยันด้วยซ้ำ ดังหลักฐานโบราณคดีที่ขุดพบคือเมืองโบราณที่ “โมเฮนโจดาโร” แขวงเมืองลัคเนา และที่ “ฮาร์ปปา” แขวงมอนต์โกเมอรี แคว้นปัญจาบ มีความเก่าแก่ระยะเดียวกับพวกไอยคุปต์โบราณ

๔) เผ่าอารยัน ผิวดำ ร่าสูงใหญ่ นักวิชาการเรียกว่าพวกนอร์ดิก พูดภาษาอินโด-อารยัน อพยพมาจากทิศตะวันออกเฉียงของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน แต่เข้ามาอยู่หลังพวกมงโกลและทัสย รุกเข้ามาครอบครองมีอำนาจเหนือพวกมิลักษะและทัสย ส่วนพวกมงโกลที่อยู่ห่างไกลไป

ถึงหิมालัย ภยรุกรานของพวกอารยันจึงไปไม่ถึงทั้งพวกมงโกลก็คือนักรบที่เก่งกล้าไม่แพ้อารยัน

ลัทธิความเชื่อถือดั้งเดิมของอารยันเชื่อว่าพระเจ้าสร้างโลก เชื่อวิญญาณล่องลอยจากคนตายได้อย่างเดียวกับพวกไอยคุปต์โบราณต่างเพียงแต่พวกไอยคุปต์เชื่อว่าสามารถรักษาร่างเดิมไว้มิให้เปื่อยเน่า วิญญาณจะหวนกลับเข้าร่างเดิมอีก แต่พวกอารยันเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ จึงสอนกันใหม่ว่า วิญญาณที่ล่องลอยไป เมื่อพบร่างใหม่ที่เหมาะสมจะเข้าสิงสู่วิญญาณนี้เรียกว่า “ชีวะ” หรือ “อาตมัน” เป็นอมตะนิรันดร์

๕) เชื้อชาติกรีก เข้ามาหลังพุทธกาล (ประมาณ พ.ศ. ๒๑๓) อเล็กซานเดอร์มหาราช ตีอาณาจักร เปอร์เซีย ได้แล้วยกทัพข้ามฮินดูคุฏเข้ามทางภาคเหนือของอินเดีย ยึดครองตักสิลา และแคว้นปัญจาป เดินทัพเรื่อยมาจนถึงลุ่มแม่น้ำสินธุ ช่วงที่กรีกมีอำนาจเหนืออินเดีย ได้นำความนิยมปั้นรูปเคารพมาเผยแพร่ด้วยจนเกิดการสร้างพระพุทธรูป ในกาลต่อมา ลูกหลานกรีกสำคัญคนหนึ่ง ต่อมาได้มานับถือพระพุทธศาสนา เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ พระเจ้าเมเนานเดอร์ หรือมิลินทร์ ได้โต้วาทะกับพระเถระนามว่านาคเสน รายละเอียดของการโต้วาทะระหว่างบุคคลทั้งสองมีบันทึกอยู่ในหนังสือชื่อ มิลทปัญหา

๖) ชนเชื้อชาติมุสลิม หมายถึงพวกที่นับถือศาสนาอิสลาม พวกนี้มาจากเปอร์เซีย ตุรกี อิรัก และอิหร่าน มุสลิมชื่อ มุหมัดโฆรี นำกองทัพมาตีอินเดีย ได้ตั้งวงศ์มุสลิมปกครองอินเดียประมาณ พ.ศ. ๑๗๓๕

มีผู้กล่าวว่าอาจเป็นไปได้ที่พระพุทธเจ้ามีเชื้ออารยัน ศาสนาของพระพุทธเจ้าคัดค้านลัทธิความเชื่อดั้งเดิมตลอดประเพณีพิธีกรรมบางอย่างของเผ่าของพระพุทธเจ้าก็แตกต่างจากของพวกอารยันในอินเดีย จึงมีผู้เสนอว่าเผ่าศากยะของพระพุทธองค์น่าจะเป็นพวกมงโกลว่ากันอย่างนั้น ผากพิจารณาด้วยก็แล้วกัน (วคิน อินทสระ, ๒๕๓๐ : ๑๐๔)

ข้อความไม่ลงรอยกันเกี่ยวกับพุทธประวัติบางตอน

๑) สาเหตุเสด็จออกมหาภิเนษกรรม พุทธประวัติเล่าว่า เจ้าชายสิทธัตถะทรงเห็น “เทวทูต” ๔ คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะตามลำดับ ก็ทรงได้ข้อสรุปว่าโลกนี้เป็นทุกข์ แล้วทรงตัดสินใจเสด็จออกผนวช ด้วยความเข้าใจพระทัยว่าแนวทางนี้อาจเป็นทางนำไปสู่การพ้นทุกข์ได้

ข้อความที่เป็นพุทธวจนะ ได้บรรยายถึงความรู้สึกที่ทำให้เสด็จออกผนวชว่าเป็นเรื่องของการพิจารณาเห็นความจริงว่าตนยังมีความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายเป็นธรรมดาอยู่แล้ว

ไฉนยังแสวงหาสิ่งที่มีความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายเป็นธรรมดาอยู่เล่า และเกิดความคิดว่า ฆราวาสคับแคบเป็นทางมาแห่งธูรี ส่วนบรรพชาเป็นความว่าง โปร่ง โล่ง สบาย เป็นทางกำจัดกิเลส เพศ ผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ได้ยาก

ไม่มีพระบาลีตอนใดที่กล่าวถึงการถูกกีดกันมิให้เห็นสภาพที่ไม่พึงปรารถนาต่างๆ จากพระราชบิดา จนต้องหนีออกไปภายนอกพระราชวังกับมหาดเล็กคนสนิท และมีได้พูดว่า เทวทูตทั้ง ๔ นั้น ทรงทอดพระเนตรเห็นในคราวเดียวกัน โดยการดลบันดาลของเทวดาดังพุทธประวัติเขียนไว้ พูดแต่เพียงว่า ทรงเกิดความรู้สึกอย่างไร จึงออกผนวช ซึ่งแน่นอนว่า ความรู้สึกเช่นนี้จะเกิดขึ้นมาได้ย่อมต้องผ่านพบสิ่งต่างๆ ดังกล่าวแล้ว นำมาครุ่นคิดพิจารณาจนแจ้งสัจจะแห่งชีวิต จนผลักดันให้พระพุทธรองค์ตัดสินพระทัยเสด็จออกผนวชในที่สุด แม้ผลความจะแตกต่างกัน แต่สาระเป็นอย่างเดียวกันจึงอนุโลมได้

แต่ที่แตกต่างในแง่ข้อเท็จจริงก็คือ พุทธประวัติกล่าวว่า เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จหนีบวชกลางคืนตึกสงัดทรงม้ากัณฐกะ มีมหาดเล็กคนสนิทนามฉันทะตามเสด็จ แต่พุทธวณะตรัสถึงเหตุการณ์ตอนนี้ว่า “เมื่อบิดาและมารดาพากันร้องไห้หน้าตานองหน้าอยู่ เราตลาคตได้ปลงผมและหนวด ครองผ้าคลุมผัด ออก

จากเรือนบวชไม่มีเรือนแล้ว” (๑๓/๗๓๖/๖๖๙)

แสดงว่าเจ้าชายสิทธัตถะมิได้หนีบวชกลางคืน โดยใครๆ ไม่รู้เห็น แต่เสด็จออกผนวชทุกๆ ที่พระราชบิดาและพระราชมารดา (เลี้ยง) เห็นๆ อยู่ แต่ไม่สามารถทัดทานได้

ทำไมจึงทัดทานไม่ได้ ไม่มีที่ไหนบอกไว้ แต่ดร.อัมเบตการ์ กล่าวว่า เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชเพราะแรงผลักดันทางการเมือง (แพ้มติสภากรณีพิพาทเรื่องแย่งน้ำกันระหว่างพระญาติวงศ์ทั้งสองฝ่ายแต่ยืนกรานคัดค้านฝ่าฝืนกฎหมาย จึงถูกเนรเทศ) ดร.อัมเบตการ์เขียนไว้ในหนังสือ “The Buddha and His Dhamma” ไม่ทราบที่ท่านได้ข้อมูลมาจากไหน ศาสตราจารย์เสฐียร พันธรั้งซี ราชบัณฑิต ได้นำมารวมไว้ในหนังสือ พุทธประวัติฉบับค้นพบใหม่ ท่านอาจารย์จ่านงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต เคยเขียนบทความเรื่อง แผนการกู้ชาติของเจ้าชายสิทธัตถะ ก็ได้ข้อมูลมาจากแหล่งเดียวกันนี้ ผมเองเคยเขียนบทความเรื่อง “พระพุทธเจ้าเป็นคนไทย?” ก็ได้ข้อมูลมาจากแหล่งนี้เช่นเดียวกัน

อาจารย์เสฐียร หลังจากพิมพ์พุทธประวัติฉบับค้นพบใหม่ (ชื่อครั้งแรกว่า พุทธประวัติฉบับมหายาน) ปรากฏว่าหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล ไม่รับสั่งด้วยเป็นเวลาหลายปี ทรงหาว่าท่านเขียนบิดเบือนความจริง ท่านอาจารย์จ่านงค์

หลังจากนำเสนอบทความดังกล่าวใน “พุทธจักร” ก็ต้องสั่งเก็บบทความนั้น เนื่องจากช่วงนั้นอยู่ในยุคเผด็จการที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ดิรัย อาจถูกกล่าวหาว่าท่านเป็นคอมมิวนิสต์ ทำลายพระพุทธศาสนาได้ ส่วนเสฐียรพงษ์ วรรณปก หลังจากเสนอข้อมูลนี้สู่สาธารณชนแล้ว มีเพียงเสียงสะท้อนถามมาว่า “ไปได้หลักฐานมาจากไหน” เท่านั้นเอง ไม่โดนหนักเหมือนสองท่านข้างต้น

๒) เรื่องอุปกาชีวก เชื่อพระพุทธเจ้าหรือไม่ หลังตรัสรู้แล้ว พระพุทธองค์เสด็จดำเนินเพื่อโปรดปัญจวัคคีย์ ระหว่างทางพบอุปกาชีวก ผู้ประทับใจในพระบุคลิกลักษณะและเข้ามาถามว่าใครเป็นศาสดาของพระพุทธองค์ เมื่อพระพุทธองค์ตรัสว่าพระองค์ทรงเป็นสัมมาสัมพุทธะ ผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ไม่มีครูอาจารย์ อุปกาชีวก ได้ฟังดังนั้นก็ “สั่นศีรษะ” ไม่เชื่อแล้ว หลีกทางไป (จันทน์ ท่องประเสริฐ, ๒๕๕๐ : ๙๕)

พุทธประวัติอีกฉบับหนึ่งเพิ่ม “แลปลิ้นปลิ้นตาหลอกแล้วหลีกทางไป” ทั้งสองฉบับนี้ (รวมฉบับอื่นๆ ด้วย) เชื่อกันว่าอุปกาชีวกไม่เชื่อพระพุทธเจ้า เพราะเขา “สั่นศีรษะ” และ “แลปลิ้นปลิ้นตาหลอก”

๓) เรื่องพระอัจฉริยภาพของเจ้าชายสิทธัตถะและพระพุทธเจ้า

หลายคนไม่สนใจเมื่ออ่านพบปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ในพุทธประวัติตั้งแต่เจ้าชายสิทธัตถะประสูติเรื่อยมาทีเดียว มีความพยายามอธิบายความเป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ของสิ่งเหล่านี้แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑) กลุ่มที่ ๑ แบ่งอธิบายออกเป็น ๒ ช่วงคือ ช่วงก่อนเจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้ กับช่วงหลังจากตรัสรู้ ปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นก่อนช่วงที่เจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้อธิบายในแง่เป็น “สัญลักษณ์” มิได้ตีความตามตัวอักษร ส่วนเหตุการณ์มหัศจรรย์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังตรัสรู้อธิบายตามตัวอักษรได้ เพราะพระพุทธเจ้าทรงได้ฅานอภิญญาแล้วสามารถแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้

ตามทัศนะของกลุ่มนี้ เรื่องราวมหัศจรรย์ต่าง ๆ ก่อนเจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้เช่น อยู่ในครรภ์ไม่เปื้อนด้วยมลทินครรภ์ นั่งขัดสมาธิในพระครรภ์ ประสูติออกมาเสด็จดำเนินได้ทันที ๗ ก้าว และตรัสได้เป็นต้น ให้ถอดออกมาเป็นภาษาสัญลักษณ์ หรือภาษาธรรม ส่วนเรื่องราวต่าง ๆ หลังตรัสรู้แล้ว อาทิ เสด็จขึ้นไปจำพรรษาบนสวรรค์ เสด็จลงจากสวรรค์ ทรงทำยมกปาฏิหาริย์ ทรงทำปาฏิหาริย์เปิดโลก ฯลฯ ให้ตีความตามตัวอักษร

๒) กลุ่มที่ ๒ มิได้แบ่งช่วงอย่างนั้น แต่มีความเห็นว่า เรื่องราวในพุทธประวัตินั้น พึงเลือกพิจารณาเอาเองว่าอันใดเป็นเปลือก อันใดเป็นแก่น ข้อความใดไม่มีไม่เป็นที่ โดยธรรมดา พึงเลือกเอา

แต่ใจความเหมือนกินผลไม้ก็เอาเปลือก ออก กินแต่เนื้อในขณะนั้น หมายความว่า ถ้าเรื่องใดไม่มีไม่ เป็นโดยธรรมดา (เหลือเชื่อ) ก็ให้ถือเอาแต่ใจความ หรือ ถอดความเอา แต่ถ้าที่ใดแปลความตาม ตัวอักษรได้ก็ให้แปลตามตัวอักษรการถือ เช่นนี้ก็สะดวกดี แต่ปัญหาที่ตามมา ก็คือ ข้อความตรงไหนควรแปลความตาม ตัวอักษร ตรงไหนควรถอดความไม่ถือ ตามตัวอักษร

๓) กลุ่มที่ ๓ ย่อมรับ อิทธิปาฏิหาริย์ตลอด ทั้งก่อนและหลัง ตรัสรู้ โดยให้เหตุผลว่า เจ้าชายสิทธัตถะ ถึงจะเป็นมนุษย์ ก็เป็นมนุษย์พิเศษคือ เป็น “นิยตโพธิสัตว์” (พระโพธิสัตว์ที่ แน่แน่นอนว่าจะต้องตรัสรู้ เพราะบารมีเต็ม เปี่ยมแล้ว) อัจฉริยภาพต่าง ๆ ตามที่เล่า ไว้ในคัมภีร์เช่น ขณะพระโพธิสัตว์อยู่ใน พระครรภ์ พระมารดาเป็นผู้มีศีล ๕ บริบูรณ์โดยอัตโนมัติ ขณะอยู่ในพระ ครรภ์พระโพธิสัตว์อยู่ในอิริยาบถนั่ง ไม่นอนเหมือนทารกทั่วไปขณะเสด็จออก จากพระครรภ์มีเทวดานำท่อน้ำร้อน น้ำ เย็นมาสรองพระวรกาย เสด็จดำเนินได้ ตรัสได้ ฯลฯ เป็น “ธรรมดา” ของพระ โพธิสัตว์

ธรรมดาของผู้มีบุญ

เมื่อท่านบอกว่าเป็น “ธรรมดา” ของ พระโพธิสัตว์ ก็ทำให้คิดว่า ปรากฏการณ์ที่เราเรียกว่าปาฏิหาริย์หรือ อัจฉริย์ต่างๆ เกี่ยวกับเจ้าชายสิทธัตถะ

(ผู้ทรงเป็นนิยตโพธิสัตว์)นั้น มิใช่เรื่อง ประหลาดอัศจรรย์อะไรหากเป็นธรรมดา ของท่าน ย่อมมีได้ เป็นได้ สำหรับนิยต โพธิสัตว์ ดุจเดียวกับธรรมดาของนกย่อม บินได้ ธรรมดาของปลาว่ายอยู่ในน้ำ ตลอดทั้งวันโดยไม่ขึ้นมาหายใจก็ไม่ตาย ฉะนั้นได้กัณนั้น

เมื่อเราเห็นนกบิน เราอัศจรรย์ ใจใหม่ เปล่าเลย เพราะถือว่าเป็นธรรมดา ของนกมันย่อมบินได้ เห็นปลาอยู่ในน้ำ ทั้งวันไม่ตาย เราอัศจรรย์ใจใหม่ เปล่า เช่นกัน เพราะเรารู้ว่าธรรมดาของปลา มัน เป็นเช่นนั้น เมื่อธรรมดาของพระโพธิสัตว์ ย่อมมีพิเศษกว่ามนุษย์ทั่วไป เราก็ไม่เห็น จะ ต้องคิดว่าเป็น เรื่อง ประหลาด มหัศจรรย์เพราะการมีได้เป็นได้เช่นนั้น เป็น “ธรรมดา” ของท่าน

๓) เรื่องพระกระยาหารมื้อ สุดท้าย

พุทธประวัติเล่าว่า นายจุนทะ กัมมารบุตร ถวายมังสะสุกรอ่อนแก่ พระพุทธเจ้า หลังเสวยเสร็จพระอาการ ประชวรก็กำเริบ

อาหารที่นายจุนทะเตรียมถวาย พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์นั้น นอกจาก ขาเหนียวและโกเหนียวอันประณีตเพียงพอ แล้ว ยังรวม สุกรมัททวะ อย่างเพียงพอ ด้วย สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรง แปลว่า “มังสะสุกรอ่อน” และหมายเหตุ ด้วยว่า “น่าจะเป็นเห็ดชนิดหนึ่งเช่นเห็ด หมูอ่อนในเมืองไทยกระมัง”

ในอรรถกถาสุมังคลวิลาสิณี พระพุทธโฆษาจารย์ผู้แต่งได้ให้ความหมายของสุกรรมัททวะไว้ ๓ ประการคือ

๑. เนื้อสุกรอ่อนนุ่มที่ปรุงอย่างดี
๒. ข้าวอ่อนหุงด้วยนมโคอย่างดี
๓. ยาสมุนไพรรชนิดหนึ่งที่ปรุงตามตำรับรสาयนาศาสตร์

คัมภีร์ฝ่ายมหายานว่าได้แก่เห็ดชนิดหนึ่งที่เกิดที่ไม้จันทน์ คนจีนเรียกว่า “จันทน์ฉิวย้อ” และว่าเห็ดชนิดนี้หมูชอบกิน จึงเรียกว่า สุกรรมัททวะ

พิเคราะห์ดู “บริบท” ในมหาปรินิพพานสูตร สุกรรมัททวะ น่าจะเป็นชื่อของสมุนไพรรชนิดหนึ่งที่นายจุนทะปรุงถวายพระพุทธองค์ ตามความหมายในนัยที่ ๓ ความพิสดารได้เขียนไว้แล้วใน “พระกระยาหารมื้อสุดท้าย” ในหนังสือ “พระพุทธศาสนา ทัศนะและ วิจารณ์” เช่นเดียวกัน

๔) เรื่องพระอัจฉริยภาพของเจ้าชายสิทธัตถะและพระพุทธเจ้า หลาย คนไม่สนใจเมื่ออ่านพบปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ในพุทธประวัติตั้งแต่เจ้าชายสิทธัตถะ ประสูติเรื่อยมาทีเดียว มีความพยายามอธิบายความเป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ของสิ่งเหล่านี้แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มคือ

๑) กลุ่มที่ ๑ แบ่งอธิบายออกเป็น ๒ ช่วงคือ ช่วงก่อนเจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้ กับช่วงหลังจากตรัสรู้ ปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นก่อนช่วงที่เจ้าชายสิทธัตถะ ตรัสรู้ อธิบายในแง่เป็น “สัญลักษณ์” มิได้ตีความตามตัวอักษร

ส่วนเหตุการณ์มหัศจรรย์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังตรัสรู้ อธิบายตามตัวอักษรได้ เพราะพระพุทธเจ้าทรงได้ฅานอภิญาแล้ว สามารถแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้

ตามทัศนะของกลุ่มนี้ เรื่องราว มหัศจรรย์ต่าง ๆ ก่อนเจ้าชายสิทธัตถะ ตรัสรู้เช่น อยู่ในครรภ์ไม่เปื้อนด้วยมลทิน ครรภ์ นิ่งขัดสมาธิในพระครรภ์ ประสูติ ออกมาเสด็จดำเนินได้ทันที ๗ ก้าว และ ตรัสได้เป็นต้น ให้ถอดออกมาเป็นภาษา สัญลักษณ์ หรือภาษาธรรม ส่วนเรื่องราวต่าง ๆ หลังตรัสรู้แล้ว อาทิ เสด็จขึ้นไปจำพรรษาบนสวรรค์ เสด็จลงจากสวรรค์ ทรงทำยมกปาฏิหาริย์ ทรงทำปาฏิหาริย์ เปิดโลก ฯลฯ ให้ตีความตามตัวอักษร

๒) กลุ่มที่ ๒ มิได้แบ่งช่วงอย่างนั้น แต่มีความเห็นว่า เรื่องราวในพุทธประวัติ นั้น พึงเลือกพิจารณาเอาเองว่าอันใดเป็นเปลือก อันใดเป็นแก่น ข้อความใดไม่มีไม่เป็นที่ โดยธรรมดา พึงเลือกเอาแต่ใจความเหมือนกินผลไม้ก็เอาเปลือกออก กินแต่เนื้อในขณะนั้น หมายความว่า ถ้าเรื่องใดไม่มีไม่เป็นที่ โดยธรรมดา (เหลือเชื่อ) ก็ให้ถือเอาแต่ใจความ หรือ ถอดความเอา แต่ถ้าที่ใดแปลความตามตัวอักษรได้ก็ให้แปลตามตัวอักษรการถือเช่นนี้ก็สะดวกดี แต่ปัญหาที่ตามมาก็คือ ข้อความตรงไหนควรแปลความตามตัวอักษร ตรงไหนควรถอดความไม่ถือตามตัวอักษร

๓) กลุ่มที่ ๓ ยอมรับ อิทธิปาฏิหาริย์ตลอด ทั้งก่อนและหลัง

ตรัสรู้ โดยให้เหตุผลว่า เจ้าชายสิทธัตถะ ถึงจะเป็นมนุษย์ ก็เป็นมนุษย์พิเศษคือ เป็น “นียตโพธิสัตว์” (พระโพธิสัตว์ที่แน่นอนว่าจะต้องตรัสรู้ เพราะบารมีเต็มเปี่ยมแล้ว) อัจฉริยภาพต่าง ๆ ตามที่เล่าไว้ในคัมภีร์เช่น ขณะพระโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์ พระมารดาเป็นผู้มีศีล ๕ บริบูรณ์โดยอัตโนมัติ ขณะอยู่ในพระครรภ์พระโพธิสัตว์อยู่ในอิริยาบถนั่ง ไม่นอนเหมือนทารกทั่วไปขณะเสด็จออกจากพระครรภ์มีเทวดานำท่อน้ำร้อน น้ำเย็นมาสรองพระวรกาย เสด็จดำเนินได้ ตรัสได้ ฯลฯ เป็น “ธรรมดา” ของพระโพธิสัตว์

บทสรุป

เมื่อท่านบอกว่าเป็น “ธรรมดา” ของพระโพธิสัตว์ ก็ทำให้คิดว่า ปราภฏการณที่เรารเรียกว่าปาฎิหาริย์หรืออัศจรรย์ต่างๆ เกี่ยวกับเจ้าชายสิทธัตถะ (ผู้ทรงเป็นนียตโพธิสัตว์) นั้น มิใช่เรื่องประหลาดอัศจรรย์อะไรหากเป็น

“ธรรมดา” ของท่าน ย่อมมีได้ เป็นได้ สำหรับนียตโพธิสัตว์ ดุจเดียวกับธรรมดาของนกย่อมบินได้ ธรรมดาของปลาว่ายอยู่ในน้ำตลอดทั้งวันโดยไม่ขึ้นมาหายใจก็ไม่ตาย ฉันทก็ฉันทนั้น

เมื่อเราเห็นนกบิน เราอัศจรรย์ใหม่ เปล่าเลย เพราะถือว่าเป็นธรรมดาของนกมันย่อมบินได้ เห็นปลาอยู่ในน้ำทั้งวันไม่ตาย เราอัศจรรย์ใหม่ เปล่าเช่นกัน เพราะเรารู้ว่าธรรมดาของปลา มันเป็นเช่นนั้น เมื่อธรรมดาของพระโพธิสัตว์ ย่อมมีพิเศษกว่ามนุษย์ทั่วไป เราก็ไม่เห็น จะต้องคิดว่าเป็นเรื่องประหลาดมหัศจรรย์เพราะการมีได้เป็นได้เช่นนั้น เป็น “ธรรมดา” ของท่าน

เมื่อคิดในแง่นี้ ปราภฏการณพิเศษบางอย่าง ที่เราเคยคิดเป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ แท้ที่จริงแล้วย่อมเป็นไปได้ มิใช่เรื่องเหลือเชื่อแต่ประการใด เพราะเรื่องทำนองนี้ย่อมเป็นปราภฏการณธรรมดา ๆ แต่เป็นธรรมดาของพระโพธิสัตว์

เอกสารอ้างอิง

- กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย. (๒๕๑๖). *ภารตวิทยา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (๒๕๔๐). *บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วน
จำกัด อรุณการพิมพ์.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (ชัญเสน). (๒๕๓๘). *พระพุทธศาสนาแบบทิเบต*. กรุงเทพฯ : ส่อง
สยาม.
- เสถียร โปธินันทะ. (๒๕๔๑). *ปรัชญามหายาน*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสถียรโกเศศ-นาคะประทีป. (๒๕๓๗). *ลัทธิของเพื่อน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พินา.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (๒๕๔๒). *พุทธศาสนาตันตระหรือวัชรยาน*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- วศิน อินทสระ. (๒๕๓๐). *พุทธปรัชญามหายาน*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Alex Waymann. (1997). *Tantric Buddhism*. Delhi: Motilan.

วิเคราะห์ปัญหาทางสังคมไทยด้วยหลักการตามแนวโสกราตีส

ANALYSIS OF SOCIAL ISSUES PRINCIPLES BY SOCRATES

พระครูปลัดสัมพิพัฒนญาณอาจารย์*

Phrakhrupaladsampipatthanayanacarn

พระครูปลัดทองใบ สุปภาโส**

Phrakhrupalad Tonbai Supabaso

วัดพระยาหยิง กรุงเทพมหานคร*

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด**

E-mail : Philosophy-Roi-Et@hotmail.com

บทนำ

จากที่พบเห็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน คงไม่มีใครปฏิเสธได้หรือกว่าไม่ทราบเรื่องความขัดแย้งทางการเมืองในกรณีของเสื้อเหลือง เสื้อแดง ซึ่งมีรากฐานสาเหตุที่สลับซับซ้อนและนำมาสู่ความรุนแรงทางการเมืองหลายครั้ง จนที่สุดกลายเป็นโศกนาฏกรรมกลางเมืองเมื่อผู้คนกว่า ๘๐ คนต้องเสียชีวิต ดังนั้น เพื่อเป็นการอธิบาย หาแนวคิดและสร้างทางเลือกให้กับสังคมไทยในการเผชิญหน้ากับความรุนแรงทางการเมือง โดยการเสนอแนะและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงต่างๆที่เกิดขึ้นทางการเมืองให้เป็นทิศทางของสังคม ในการจัดการความรุนแรงทางการเมืองทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เพื่อเป็นการง่ายต่อการทำความเข้าใจ ข้าพเจ้าจึงนิยามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับบทความนี้ มาให้ได้ทราบกับอย่างคล่าวๆ โดยคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องนั้น

มีอยู่ด้วยกัน ๒ คำ คือ ความขัดแย้งและความรุนแรง ดังนี้

ความหมายของความขัดแย้ง

ความหมายตามพจนานุกรม

ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕

- ขัด เป็นคำกริยา หมายถึง ไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขืนไว้ แย้งกัน ไม่ลงรอยกัน

- แย้ง เป็นคำกริยา หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้

สรุปความว่า ความขัดแย้ง หมายถึง การกระทำที่ไม่ลงรอย ขัดขืนหรือต่อต้านกัน

พจนานุกรมของเว็บสเตอร์ (Webster's Ninth New Collegiate Dictionary) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความขัดแย้ง (Conflict) ไว้ ดังนี้

๑. การต่อสู้ การรบพุ่ง การสงคราม

๒. (a) การแข่งขันหรือการกระทำที่ตรงกันข้าม (ซึ่งสืบเนื่องมาจากความต่างกันในเรื่องความคิดเห็น ความสนใจ หรือบุคลิกภาพ) (b) ความคับข้องใจ ซึ่งเกิดมาจากความปรารถนาแรงขับความต้องการที่ขัดกันทั้งภายในตัวบุคคลและภายนอก

๓. ได้มีผู้รู้ให้ความหมายของคำว่า ความขัดแย้งไว้ต่าง ๆ กัน ความหมายที่สำคัญ ๆ มี ดังนี้

ความขัดแย้ง เป็นการต่อสู้ดิ้นรนระหว่างผู้ที่ไม่ลงรอยกัน (ทั้งบุคคลหรือกลุ่ม) ในด้านความต้องการ ความปรารถนา ความคิด และผลประโยชน์ ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือกลุ่มที่เผชิญหน้าไม่สามารถหาข้อยุติที่เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายได้

ความขัดแย้ง เป็นพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องต้องกัน ระหว่างกลุ่มที่มีความสนใจต่างกัน

ความขัดแย้ง เป็นกระบวนการหนึ่งที่เริ่มต้นเมื่อกลุ่มหนึ่งรับรู้ว่ามันถูกทำลายจากกลุ่มอื่นหรือส่อเค้าว่ากลุ่มอื่นตั้งท่าจะทำลายตน

ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพการณ์ที่ทำให้คนตกอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถจะตัดสินใจหรือตกลงหาข้อยุติอันเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายได้

ความขัดแย้ง หมายถึง สถานการณ์ที่คนมีความเห็นความเชื่อไม่ตรงกัน และตกอยู่ในภาวะที่ไม่อาจจะตกลงหาข้อยุติที่น่าพอใจได้ทั้งสองฝ่าย หาก

ปล่อยปละละเลย ไม่หาทางทำความเข้าใจอาจก่อให้เกิดความแตกแยก อิจฉาริษยา ซึ่งมีผลกระทบไปถึงความเสื่อมโทรมของหน่วยงานได้

ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคล ๒ ฝ่าย มีความคิดเห็นหรือความเชื่อที่ไม่ตรงกันและยังไม่สามารถหาข้อยุติที่สอดคล้องต้องกันได้

ความขัดแย้งขององค์การ คือ ความไม่เห็นพ้องต้องกันระหว่างสมาชิกหรือกลุ่มขององค์การสองกลุ่ม หรือมากกว่าเกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับว่าพวกเขาจะต้องมีส่วนร่วมในทรัพยากรที่จำกัดหรืองานต่าง ๆ หรือพวกเขามีความแตกต่างในด้านสถานภาพ เป้าหมาย ค่านิยม การรับรู้ ทัศนคติ ความเชื่อซึ่งแตกต่างกันและไม่เห็นพ้องต้องกัน ต่างก็พยายามแสดงทัศนะของพวกเขาให้เด่นกว่าบุคคลอื่น หรือความต้องการของเขาไม่ได้รับการตอบสนอง

จากความหมายดังกล่าวมา พอสรุปได้ว่า ความขัดแย้งเป็นความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่ขัดกันทั้งภายในตนเอง ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแข่งขันหรือการทำลายกัน

ที่มาของความขัดแย้งในสังคม

ความขัดแย้งในสังคมมีสาเหตุและมีลักษณะอย่างที่ว่ามาเบื้องต้นเกิดขึ้นได้อย่างไร มีข้อสังเกตว่า สังคมทุก

สังคมย่อมหลีกเลี่ยงความขัดแย้งไม่ได้ ความขัดแย้งในสังคมจึงเป็นเรื่องปกติ เป็นแต่เพียงว่าความขัดแย้งดังกล่าวยังสามารถหาข้อยุติได้ในกรอบของกลไกที่มีอยู่สังคมนั้นก็สามารถดำเนินต่อไป หรือตราบท่าที่ปัญหาความขัดแย้งอยู่ในสัดส่วนที่ไม่แพร่กระจายไปทั่วทั้งสังคมจนหาวิธีการหรือกลไกเพื่อยุติความขัดแย้งไม่ได้สังคมนั้นก็สามารถดำเนินต่อไป โดยในภาพรวมจะถือได้ว่าสังคมนั้นยังอยู่ได้อย่างมีความสมานฉันท์ แต่เมื่อใดก็ตามที่ความขัดแย้งถึงจุดที่ไม่สามารถจะแก้ไขเยียวยาได้ ทางเลือกของสังคมก็จะถูกจำกัดลง โดยมีทางออกอยู่สองทางคือการพยายามแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี ด้วยการเจรจาหรือไกล่เกลี่ย หรือมิฉะนั้นก็จะต้องแก้ไขความขัดแย้งด้วยการใช้กำลังหรือความรุนแรง ผลที่ออกมาก็คือ การที่ฝ่ายหนึ่งชนะ อีกฝ่ายหนึ่งพ่ายแพ้ ผู้ชนะก็จะสร้างระเบียบการเมืองขึ้นมาใหม่ และถ้าเป็นกรณีที่ไม่สามารถจะเอาชนะกันได้ก็อาจจะถึงกับแตกแยกออกเป็น ๒ ส่วน หรือ ๓ ส่วนของหน่วยชุมชนหรือหน่วยการเมืองใหม่แล้วแต่กรณี (จรรยา สุภาพ, ๒๕๒๒ : ๗๔)

ปรากฏการณ์ที่เกริ่นมาเบื้องต้นสามารถจะเข้าใจแจ่มชัดยิ่งขึ้นถ้ามองในรูปของความเป็นจริงอย่างวัตถุวิสัยของธรรมชาติมนุษยและสังคมมนุษย์ ในแง่หนึ่ง สิ่งที่เราเรียกว่ามนุษยหรือสัตว์ประเสริฐนั่นก็คือสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้นมาเอง ในความเป็นจริง มนุษย์และสัตว์ก็คือ

ชีวภาพของสิ่งมีชีวิตที่มีความคล้ายคลึงกันทุกอย่าง มนุษย์จะต่างจากสัตว์ก็ตรงที่มีสมองที่ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพดีกว่า มีความจำที่ยาวนานกว่า มีกล่องเสียงที่สามารถสร้างเสียงได้มากกว่าเพื่อใช้ในการสื่อสาร และที่สำคัญมีนิ้ว ๕ นิ้วที่ใช้ประโยชน์อย่างมากในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เช่น เครื่องไม้เครื่องมือ อาวุธ รวมทั้งงานศิลปะ การก่อสร้าง ฯลฯ สองมือพร้อมด้วยสิบนิ้วของมนุษย์บวกกับสมองที่มีความฉลาดเฉียบแหลมทำให้มนุษย์มีคุณภาพเหนือกว่าสัตว์อย่างมาก

แต่ถ้าเราจัดมนุษย์เข้าสู่สภาพธรรมชาติ (the state of nature) มนุษย์ก็คือสัตว์ดีๆ นี่เอง จุดหลักก็คือการแย่งอาหารและก็แย่งเพศตรงกันข้ามเพื่อการผสมคู่ตามธรรมชาติอันเป็นลักษณะทั่วไปของสัตว์ แต่มนุษย์มีความก้าวหน้ากว่าสัตว์ในแง่ต้องการสิ่งที่ไกลเกินกว่าสองสิ่งที่กล่าวมาเบื้องต้น นั่นคือ ต้องการอำนาจและสถานะมากกว่าสัตว์ ในส่วนนี้เป็นส่วนของนามธรรมซึ่งสัตว์ก็มีอยู่แต่น้อยกว่ามนุษย์มาก ที่สำคัญมนุษย์มีความชาญฉลาดพอที่จะรู้ว่าการจะอยู่ร่วมกันโดยสันติและเอื้อประโยชน์ต่อกันนั้น วิธีที่ดีที่สุดก็คือการสร้างกลไกเพื่อจะแก้ไขความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันโดยสันติ เอื้ออำนวยประโยชน์ซึ่งกันและกัน พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งด้วยการมีข้อตกลงที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ โดยการสถาปนาขนบธรรมเนียมประเพณี และต่อมาก็ทำ

ให้เกิดความมั่นคงด้วยการทำให้เป็นตัว
บทกฎหมายโดยมีผลบังคับใช้ เช่น
ประเพณีการสู่ขอสตรีเพื่อมาเป็นคู่ครอง
โดยไม่ต้องใช้กำลังเข้าทำการฉุดสมาชิก
ของครอบครัวอื่น มีการสร้างกฎกติกา
ของความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ สร้าง
ขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อการสื่อสาร
ของชุมชนโดยมีการสร้างภาษาพูด ภาษา
เขียน ภาษากาย กิริยามารยาท
วัฒนธรรม การได้มาซึ่งอำนาจรัฐ การ
ควบคุมผู้ใช้อำนาจรัฐ การจัดสรร
ทรัพยากรที่ดินทำกินและทรัพยากรอื่นๆ
ของชุมชนเพื่อทุกฝ่ายสามารถจะได้
ประโยชน์ร่วมกัน ฯลฯ

ทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าวนี้คือการ
จัดระเบียบการเมือง ถ้าจะเรียกรวมๆ ก็
อาจจะใช้คำว่า วัฒนธรรม
(culture) เพราะฉะนั้นมนุษย์จึงมี
ความสามารถข้ามจากสภาพธรรมชาติ
(the state of nature) มาสู่ the state
of culture ได้ในที่สุด สังคมมนุษย์จึง
สามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติ มีความ
ขัดแย้งน้อยที่สุด หรือถ้ามีความขัดแย้ง
เกิดขึ้นก็มีกลไกในการแก้ไขความขัดแย้ง
นั้นได้

แต่เงื่อนไขที่สำคัญที่สุดจะต้อง
เป็นที่ยอมรับและมีความชอบธรรม โดย
มนุษย์ที่เป็นสมาชิกของชุมชนทุกคน
ยอมรับสภาพของนั้น เช่น ประเด็นใน
เรื่องผลประโยชน์ที่ลงตัว ประเด็นในเรื่อง
อำนาจที่เป็นที่ยอมรับ ประเด็นในเรื่อง
ความเป็นธรรมของสังคม ประเด็นเรื่อง

ความยุติธรรมในกระบวนการกฎหมาย
และศาล และการยอมรับมาตรการ
กระบวนการของการแก้ไขความขัดแย้ง
เช่น ความขัดแย้งเรื่องที่ทำกินก็สามารถ
แก้ไขปัญหด้วยการเข้าสู่กระบวนการ
ยุติธรรม ประเด็นประนีประนอมยอมความ
เจรจาไกล่เกลี่ย จนเอื้อประโยชน์ต่อทุก
ฝ่ายและทุกฝ่ายพอใจ แต่เมื่อใดก็ตามที่
มนุษย์ไม่สามารถจะยอมรับ the state
of culture ได้อีกต่อไป เพราะระบบและ
กลไกดังกล่าวไม่สามารถจะแก้ไขความ
ขัดแย้งได้ มนุษย์ที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน
นั้นก็อาจจะข้ามแดนจาก the state of
culture ไปสู่ state of nature นั่นคือ
การใช้พลังกำลังและความรุนแรงเข้า
แก้ไขปัญหา และอาจจะลงเอยด้วยการ
สูญเสียชีวิต บาดเจ็บทางกาย หรือ
สูญเสียชีวิตทรัพย์สิน ความขัดแย้งอาจจะยุติ
ลง แต่ในบางกรณีก็เป็นเพียงชั่วคราว
เท่านั้น และกรณีที่เลวที่สุดก็คือ การใช้
กำลังรุนแรงที่ดำเนินต่อยาวนานเป็นปีๆ
เช่นในกรณีสงครามกลางเมืองของ
อังกฤษ ของสหรัฐอเมริกา ของสเปน
ของจีน เป็นต้น แต่ในกรณีที่เลวร้ายที่สุด
ก็คือแตกเป็นเสี่ยงๆ ของชุมชนการเมือง
หรือหน่วยการเมืองนั้น ซึ่งมีตัวอย่าง
มาแล้วหลายกรณีในประวัติศาสตร์

สาเหตุของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งมีสาเหตุหลักๆ
ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่สาเหตุที่มีการ
พูดถึงบ่อยๆ ก็คือการเปลี่ยนแปลง

ค่านิยม (values) และ ปทัสสถาน (norms) หมายความว่า ในสังคมซึ่งมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นอาจจะไม่สามารถคงสภาพของการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นอยู่ตลอดไป

ก) ในเบื้องต้นคือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากค่านิยมและปทัสสถานที่แตกต่างกันของคนต่างรุ่นหรือต่างวัย ที่เห็นได้บ่อยครั้งคือระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ ในขณะที่คนรุ่นเก่าซึ่งอาจจะมีประสบการณ์พิเศษ ผ่านการต่อสู้ในทางการเมือง รวมทั้งในการทำสงคราม ในการกู้ชาติ ในการกู้เศรษฐกิจ จนนำความสงบสุขมาสู่สังคม บุคคลกลุ่มนี้ย่อมมีค่านิยมและปทัสสถานที่ดีตนมีความเชื่อมั่นว่าเป็นสิ่งซึ่งถูกต้องและควรดำเนินต่อไป แต่เมื่อเวลาผ่านไป เมื่อคนรุ่นใหม่เกิดขึ้นซึ่งมีโลกทัศน์ ค่านิยมและปทัสสถานต่างจากที่เคยมีมาในอดีต ความลงรอยระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าเริ่มจะเป็นประเด็นปัญหา และในทุกสังคมไม่สามารถจะเลี่ยงความขัดแย้งนี้ได้ ซึ่งมักจะออกมาเป็นรูปธรรมในแง่ของพฤติกรรมการแสดงออกในสังคม เริ่มตั้งแต่การแต่งตัว ทรงผม อาหารการกิน การบันเทิง การร้องรำทำเพลง การเต้นรำ บันเทิงต่างๆ เช่น ชนิดของภาพยนตร์ ชนิดของสารคดี ชนิดของรถยนต์ที่ใช้ในการขับขี รวมไปถึงกระทั่งค่านิยมเกี่ยวกับครอบครัว ศาสนา วัฒนธรรมดั้งเดิม กิริยามารยาท ภาษาพูด ความขัดแย้งในลักษณะนี้ไม่มีทางจะ

หลีกเลี่ยงได้เลย แต่จะปรากฏในทุกสังคม ตั้งแต่อดีตกาลมาจนถึงปัจจุบัน

ข) ความขัดแย้งอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมที่เคยเป็นสังคมเกษตรกรรม เมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเกิดขึ้น มีการย้ายถิ่นจากชนบทไปสู่แหล่งที่มีการผลิตสินค้าทางอุตสาหกรรม ที่ตั้งของโรงงานและที่พักของคณงานที่อยู่กันเป็นกลุ่มใหญ่ๆ มีการจัดตั้งเป็นสหภาพ มีการจัดตั้งเป็นชมรม ฯลฯ ย่อมทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสังคมสองส่วน คือ ส่วนของชนบทที่เป็นภาคเกษตร กับส่วนของชุมชนเมืองซึ่งเป็นภาคอุตสาหกรรม สภาวะที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

การเปลี่ยนแปลงในแง่ของประชากร จะมีการย้ายถิ่นจากชนบทเข้ามาสู่ในเมืองมากยิ่งขึ้น รูปแบบการดำรงชีวิตของชนบทและในเมืองต่างกัน ค่านิยมของการอยู่ในเมืองใหญ่ๆ ที่ต้องมีความเร่งรีบ ตรงต่อเวลา มีความชาญฉลาด ในการแก้ปัญหา ส่วนตัว ความสัมพันธ์มนุษย์ที่ค่อนข้างจะไม่เป็นกันเอง ยึดผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง ฯลฯ จะทำให้บุคคลที่มีชีวิตอยู่ในเขตเมืองและภาคการผลิตอุตสาหกรรมแตกต่างจากญาติโกโหติกาในหมู่บ้านที่ตนเคยวิ่งเล่นเมื่อตอนเด็ก ความแตกต่างของสังคมสองส่วนนี้ นำไปสู่ความขัดแย้งในเรื่องค่านิยม ปทัสสถาน แบบกระสวนของพฤติกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีทีบุคคลที่มาจากประเทศกำลัง

พัฒนา แต่ไปศึกษาหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศที่พัฒนามากกว่า ก็จะประสบปัญหาที่รุนแรงกว่าที่กล่าวมาเบื้องต้นเมื่อกลับมาภูมิลำเนาเดิมของตน

นอกจากนี้ในภาคอุตสาหกรรมจะประกอบด้วยผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต อันได้แก่ เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม เจ้าของกิจการบริการขนาดใหญ่ ขณะเดียวกันก็มีผู้ใช้แรงงานและลูกจ้างที่กินเงินเดือนจากเจ้าของกิจการ ความขัดแย้งระหว่างคนสองกลุ่ม กลุ่มผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เจ้าของกิจการบริการกับผู้ใช้แรงงานหรือลูกจ้างในเรื่องของค่าจ้าง สวัสดิการ ความยุติธรรม เกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ในแง่ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน และจำนวนชั่วโมงของการทำงาน ย่อมจะนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความขัดแย้งในส่วนนี้ คาร์ล มาร์กซ์ ถือว่าเป็นความขัดแย้งของชนชั้น และหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรงด้วยการลุกฮือขึ้นปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ เพื่อล้มอำนาจชนชั้นกระฎุมพี

ค) ความขัดแย้งในสังคมอาจจะเกิดขึ้นกับการไหลเข้ามาของวัฒนธรรมและอารยธรรมของต่างถิ่น เช่น การเข้ามาเผยแผ่ศาสนาของชาวตะวันตกในเอเชีย แอฟริกาและลาตินอเมริกา การนำความคิดใหม่ๆ เรื่องการปกครองบริหารมาเผยแพร์ให้กับคนพื้นเมือง การนำมาซึ่งสิ่งประดิษฐ์อันเกิดจากวิทยาการ

สมัยใหม่คือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีย่อมจะมีผลกระทบต่อสังคมต่างๆ ที่รับเอาเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันก็จะนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ผู้ซึ่งมีศรัทธาในศาสนาอิสลาม อาจจะไม่พอใจกับการเข้ามาของบาทหลวงที่เผยแผ่ศาสนาคริสต์ ผู้ซึ่งมีความเชื่อมั่นในศาสนาพุทธและลัทธิขงจื้ออาจจะมีแนวโน้มที่ไม่ยอมรับคนนอกศาสนา จนนำไปสู่การต่อต้านบาทหลวงและผู้นับถือศาสนาคริสต์ ในญี่ปุ่น ในจีน ในเกาหลี เป็นต้น การนำเข้ามาซึ่งแพทย์แผนใหม่ย่อมส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อแพทย์ท้องถิ่นที่เรียกว่า หมอผี ถือแห่หางวัว เพราะการเข้ามานั้นไม่เพียงแต่คุกคามวิชาชีพของคนดั้งเดิม แต่ยังกระทบถึงสถานะทางสังคม การยอมรับในเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจอีกด้วย

ง) ความขัดแย้งที่สำคัญก็คือความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง สงครามโลกครั้งที่สองเป็นความขัดแย้งของลัทธิฟาสซิสต์กับคอมมิวนิสต์ และเสรีประชาธิปไตย และหลังจากการพ่ายแพ้ของลัทธิฟาสซิสต์และกลุ่มฟาสซิสต์แล้วก็นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์และลัทธิเสรีประชาธิปไตย จนนำไปสู่ความตึงเครียดทางการเมืองระหว่างประเทศที่เรียกว่าสงครามเย็น เป็นเวลาเกือบหนึ่งศตวรรษ แต่ขณะเดียวกันก็ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างใหญ่หลวง รวมทั้ง

สงครามร้อนด้วย อันได้แก่ สงคราม เกาหลี สงครามเวียดนาม สงคราม อัฟกานิสถาน สงครามอ่าวเปอร์เซีย และ สงครามอิรัก (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ๒๕๕๓ : ๑๐๒)

ในแง่การเปลี่ยนแปลงภายในนั้น มีการต่อสู้ระหว่างลัทธิเผด็จการทหาร และลัทธิคอมมิวนิสต์ จนเกิดสงครามกลางเมืองในประเทศจีน และความขัดแย้งที่ใช้กำลังในประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชียรวมทั้งประเทศไทย จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งทางอุดมการณ์นี้ได้นำไปสู่การแก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรงและใช้กำลังจนหมิ่นเหม่จะเกิดสงครามปรมาณู ที่อาจทำลายล้างผลาญโลกได้ทั้งโลก หรือจะยกตัวอย่างความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางศาสนาซึ่งอาจจะเป็นพระเจ้าองค์เดียวกันแต่ตีความต่างกันก็คือ สงครามครูเสดในอดีตที่ทำการรบกันถึง ๑๐๐ ปี

ทั้งความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองและอุดมการณ์ทางศาสนา เป็นความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบไม่เพียงแต่สังคมหรือชุมชนที่เกี่ยวข้องเท่านั้น แต่ส่งผลกระทบไปทั่วโลก การแบ่งเป็นค่ายในยุคสงครามเย็นเป็นตัวอย่างที่เห็นชัดที่สุดของผลกระทบที่มาจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง ส่วนความขัดแย้งทางศาสนา นั้นแซมมูเอล ฮันดิงตัน ได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งชื่อว่า The Clash of Civilizations ซึ่งหมายถึงการปะทะกัน

ของอารยธรรม อาจตีความได้ว่าอารยธรรมที่ต่างกันอาจจะเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง อารยธรรมดังกล่าวนี้ตีความได้หลายส่วน ส่วนที่เป็นโลกยุคเก่าที่ไม่อยากให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทางเศรษฐกิจและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อาจจะมี ความขัดแย้งต่อต้านกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ดังปรากฏ การต่อต้านให้เห็นชัดหลายครั้ง เพราะเชื่อว่าโลกาภิวัตน์จะมีส่วนทำลายสังคมแบบเดิม และนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศร่ำรวยและประเทศยากจน ระหว่างคนรวยและคนจน เนื่องจากความแตกต่างทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันส่งผลโดยตรงกับความแตกต่างทางเศรษฐกิจ แต่อีกมุมหนึ่งก็อาจจะมองได้ว่าการปะทะกันของอารยธรรมอาจจะออกมาในรูปของผู้ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์เทียบกับศาสนาอิสลาม หรือถึงแม้ไม่มีลักษณะเช่นนั้นโดยตรงก็จะเห็นได้ชัดว่า ความขัดแย้งระหว่างประเทศตะวันตกซึ่งมีความร่ำรวยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งพันธมิตรของตนกับประเทศในตะวันออกกลางหลายประเทศซึ่งนับถือศาสนาที่ต่างจากประเทศตะวันตก ก็อาจจะเป็นตัวอย่างของการปะทะกันระหว่างอารยธรรมได้ แต่แซมมูเอล เองได้เคยปฏิเสธว่าสิ่งที่เขาพูดถึงมิได้หมายถึงการปะทะกันระหว่างคริสต์เทียบกับอิสลามในลักษณะสงครามศาสนา (ประยงค์ สุวรรณบุบผา, ๒๕๔๑ : ๔๙)

จ) ความขัดแย้งที่เกิดในสังคม อาจเกิดขึ้นระหว่างสังคมต่างเผ่า ต่างเชื้อชาติ เช่น การตีบคลานเข้ามาของลัทธิล่าอาณานิคม ย่อมนำไปสู่การต่อสู้ด้วยพลังกำลัง แต่หลังจากที่มีการจัดระเบียบระหว่างเจ้าอาณานิคมหรือเมืองขึ้น สังคมก็อาจจะดำเนินไปได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง และผลสุดท้ายก็หนีไม่พ้นที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งของการเรียกร้องเอกราชด้วยการใช้กำลัง และถึงแม้จะได้รับเอกราชแล้วความไม่สามารถที่จะตกลงในเรื่องการจัดสรรอำนาจและตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม อันมีผลมาจากประวัติศาสตร์ รวมทั้งการปกครองโดยลัทธิล่าอาณานิคมก็อาจจะนำไปสู่สงครามกลางเมือง และหน่วยการเมืองนั้นแตกเป็นเสี่ยงๆ ดังตัวอย่างของชมพูทวีปที่แตกเป็นอินเดีย ปากีสถาน และต่อมาคือบังคลาเทศ ตัวอย่างของการแตกหน่วยการเมืองเนื่องจากเกิดการแตกของหน่วยใหญ่ที่เกิดขึ้นเมื่อเร็วๆ นี้ก็คือการล่มสลายของสหภาพโซเวียตออกมาเป็นหลายประเทศ

ฉ) แต่ความขัดแย้งที่สำคัญในสังคมก็คือ ความขัดแย้งที่ระบอบการเมืองที่มีอยู่เดิม ที่คนกลุ่มหนึ่งอยู่ในฐานะเหนือกว่าทั้งในแง่ทรัพย์สินสถานทางสังคมและอำนาจ (wealth, status and power) โดยคนกลุ่มใหญ่เป็นคนที่อยู่บนขอบหรือเป็นคนชั้นล่าง

ซึ่งมีความด้อยกว่าคนกลุ่มเล็กๆ ซึ่งอยู่บนยอดปิรามิดในทรัพย์สินสถานทางสังคมและอำนาจดังที่กล่าวมาแล้วนั้น อาจจะมีประสพปัญหาความขัดแย้งเมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้นว่า เมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจจากเกษตรมาสู่อุตสาหกรรม ซึ่งย่อมส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ ของสังคม เช่น การขยายตัวของการศึกษา ของชุมชนเมือง ของการสื่อสาร ของสื่อมวลชน ที่สำคัญคือ การเกิดองค์กรจัดตั้งที่เป็นสหภาพ การขยายตัวของการคมนาคมและการขนส่ง การรับข่าวสารข้อมูล และการได้รับความรู้โดยอาศัยวิทยาการใหม่ๆ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญยิ่งทั้งในทางเศรษฐกิจและทางสังคม สภาวะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้แซมมูเอล อันติงตัน กล่าวไว้ว่าเป็นสภาพของ social mobilization ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นก็จะส่งผลกระทบอย่างแรงต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสมาชิกของสังคมนั้นๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในด้านต่างๆ จะนำไปสู่ความตื่นตัวทางการเมือง โดยจะมีการเรียกร้องให้มีสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสิทธิที่จะได้ประโยชน์จากทรัพยากรของประเทศชาติที่ยุติธรรมมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดคือการเปลี่ยนแปลงทางอาตมันทางการเมือง (political self) ของคนในสังคม กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงจากการเป็นประชากรกฎหมาย หรือประชาชน

ทุกๆ ไปที่มีสัญชาติประเทศนั้นมาเป็น ประชากรทางการเมือง โดยตั้งคำถามว่า ตนเองเป็นใคร มีสิทธิมากน้อยเพียงใด เป็นเจ้าของประเทศด้วยหรือไม่ และในฐานะเจ้าของประเทศควรมีสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคและศักดิ์ศรี หรือไม่ว่าอย่างไร มากน้อยเพียงใด ที่สำคัญ คือ การต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบบการเมืองแบบเปิด

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญนี้ แชนมูเอล ฮันติงตัน กล่าวว่า เป็นความ จำ เจริญ ทาง การ เมือง (political modernization) เมื่อมีความจำเจริญทางการเมืองเกิดขึ้นจำเป็นอย่างยิ่งต้องเปิด โอกาสให้ประชาชนทางการเมืองที่มี อาตมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม มีกิจกรรม มี การแสดงออกในสถาบันทางการเมือง หรือในกลไกทางการเมืองของรัฐ เริ่ม ตั้งแต่การออกกฎหมาย การวางนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ ฯลฯ การสร้าง สถาบันและกลไกเหล่านี้คือการพัฒนา การเมือง (political development)

ฮันติงตันกล่าวว่า เมื่อความ จำเจริญทางการเมืองอยู่ในระดับสูง เช่น อยู่ในชั้นบวก 4 ตัว แต่การพัฒนาทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำคือบวก 1 ตัว ก็ จะเกิดการเสียดุลระหว่างการพัฒนาทาง การเมืองกับความจำเจริญทางการเมือง ผลสุดท้ายก็จะนำไปสู่การ ผุกระ่อนทาง การเมือง (political decay) โดยใช้

ความรุนแรงเข้าแก้ปัญหาจนถึงขั้นเกิด จลาจลและสงครามกลางเมืองได้

ความรุนแรง

ความหมายของ คำ ว่า Violence หรือ ความรุนแรง หมายถึง การกระทำที่มีหรือสื่อว่ามี เจตนาที่จะกระทำต่อบุคคลอื่นหรือกลุ่ม บุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บ การบาดเจ็บนี้ อาจเนื่องมาจากการทำร้ายร่างกาย หรือ จิตใจ ตั้งแต่เล็กน้อยไปจนถึงขั้นเสียชีวิต ได้

สาเหตุของการเกิดความรุนแรง

๑. ลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำ ความรุนแรง

๒.ทัศนคติ ค่านิยม และความ เชื่อผิดๆ ของผู้กระทำ ความรุนแรง ตลอดจนความเชื่อดั้งเดิมผิดๆ ที่เรียกว่า มายาคติ (myths) ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีคิด และพฤติกรรมทั้งของ ผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำและบุคคลอื่นๆ

๓. สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ เอื้ออำนวยให้เกิดความรุนแรง เช่น สื่อ ต่าง ๆ เป็นต้น

ทางออกของปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไทยเพื่อมิให้นำมาซึ่งความรุนแรงทางการเมือง

กลุ่มนักวิชาการ และผู้ที่ปรารถนาให้ความสมานฉันท์เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ได้มีความพยายามหลายครั้ง เพื่อ

นำเสนอให้มีกระบวนการรับฟังกันและกันด้วยใจที่ไร้อคติ (Dialogue) แต่ก็พบกับความล้มเหลวเช่นกัน ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะ

๑) แกนนำของคู่ขัดแย้งไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อการเจรจา ตามแนวทางสันติวิธี

๒) ต่างฝ่ายต่างใช้ สันติวิธี เป็นคำพูดที่สวยงามต่อภาพลักษณ์ฝ่ายตนแต่แท้จริงไม่สามารถปฏิบัติตามได้เลย เพราะ สิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่า สันติวิธีคือ กิเลส และความใฝ่慕เอาชนะกัน โดยขาดการคิดถึง ประชาชนผู้บริสุทธิ์ ที่ต้องมาเดือดร้อนจาก สถานการณ์อันเลวร้ายที่พวกเขาไม่ได้ก่อขึ้น นั่นคือปรากฏการณ์ของการลืมนึกถึงการเอาใจเขามาใส่ใจเรานั้นเอง

๓) การไม่ยอมรับกฎ กติกา ตามแนวทางประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทำให้มักอ้าง สิทธิ เสรีภาพ แต่ขาดการคำนึงถึง ภราดรภาพ (Fraternity) คือความเป็นพี่เป็นน้องกัน มนุษย์ทุกคนจะต้องมีความเท่าเทียมกันและปฏิบัติต่อกันดุจพี่น้อง ความเป็นพี่เป็นน้องเป็นสิ่งที่ธรรมชาติมอบให้มนุษย์ คือ การไม่เน้นผิวพรรณ หรือ เผ่าพันธุ์

๔) การสื่อสาร และการให้ข้อมูลแก่สังคมมีการบิดเบือนเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตนจนทำให้คนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้อง (หรือ คนไม่มีชื่อเสียง เป็นฝ่ายใด) จะเกิดความสับสน และในที่สุดจะนำมาซึ่งการถูกแทรกแซงและบ่อน

ทำลายความมั่นคงและความสามัคคีในชาติได้

๕) ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ต้องถามใจตัวเองให้ชัดเจนว่า “พวกท่านทั้งหลายรักชาติ รักแผ่นดินนี้ อย่างแท้จริงหรือไม่” เพราะนั่นหมายถึง เราจะค้นหาทางออกที่เป็นจุดหมายร่วมกัน ที่ต่างฝ่ายต่างชนะ นั่นคือ ประเทศชาติชนะ มิใช่ใครกลุ่มใด กลุ่มหนึ่ง ชนะ

ถ้าการตัดสินใจแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย ขาดเป้าหมายที่เป็นผลประโยชน์ชนชาติร่วมกันอย่างแท้จริงแล้วทุกอย่างจะพบทางตัน แต่อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นมาในสังคมไทยตลอดระยะกว่า ๔-๕ ปีที่ผ่านมา มีท่าทีว่าจะคลี่คลายลงไปมาก เห็นได้จากกลุ่มประชาชนที่เป็นชนชั้นกลาง ได้รวมพลังผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต ออกมาแสดงจุดยืนและมีอีกหลายกลุ่มได้ออกมาเสนอทางออก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชาวไทย ได้มีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นมาระดับหนึ่ง เพราะประชาชนสามารถรวมตัวกัน เพื่อตอบโต้ การใช้ความรุนแรง หรือ มีการเรียกร้องให้ธำรงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” ทำให้คู่ขัดแย้งหลักต้องทบทวนวิธีการต่อสู้ เรียกร้องใหม่หลายครั้ง เช่น ฝ่ายแกนนำ นปช. พร้อมเปิดเจรจากับฝ่ายรัฐบาล และยืดเวลาให้ยุบสภาจาก ๑๕ วัน เป็น ๓๐

วัน และฝ่ายรัฐบาลเอง ก็ยืนยันผ่าน ผบ. ทบ. ว่า จะไม่มีการใช้กำลังเพื่อสลาย มีม็อบ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา

๑. ในภาวะการณ์แก้ปัญหาย่าง เร่งด่วน เสนอให้มีการ “เจรจาตาม แนวทางสานเสวนา” มิใช่การเจรจา ต่อรอง เพื่อกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสม ในการยุบสภา แม้ว่าการยุบสภาจะมีใช้ การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ที่ตรงกับสาเหตุที่แท้จริง แต่ข้าพเจ้าเห็น ว่าเป็นการแก้ไขในภาวะวิกฤติ ซึ่งอาจจะ คิดว่า ไปสนับสนุนข้อเสนอของ นปช. ก็ จริง แต่ผู้เขียนเห็นว่าการคืนอำนาจให้ ประชาชนเป็นคนตัดสินใจ (เพราะคน ส่วนใหญ่ทั้งประเทศ เป็นเจ้าของสิทธินี้ มิใช่เฉพาะกลุ่มที่ประท้วง เรียกร้อง) พวกเขาจะได้ใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งถือว่าเป็นการยอมรับกฎ กติกา ตามรัฐธรรมนูญร่วมกัน

๒. ควรจัดตั้งรัฐบาลแห่งชาติ (เฉพาะกิจ) เพื่อรักษาการณ์ ช่วงที่มีการ จัดการเลือกตั้งใหม่ เพื่อลดความ “ไม่ ไว้วางใจ” ของฝ่ายที่ขัดแย้งกันลงไป และ องค์กรกลาง เช่น กกต. ต้องจริงจัง ต่อ การจัดเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ ยุติธรรมและ ถึงแม้ว่าบางฝ่ายอาจจะโต้แย้งว่า “มีการ ซื้อเสียง” ด้วยอำนาจเงินเข้ามาอีกได้ ข้าพเจ้ายอมรับว่า “การซื้อเสียงมี จริง” แต่จากการออกมาแสดงพลังของ คนกลุ่มต่างๆ ที่ เป็นคนจากชุมชนเมือง

และนิสิต นักศึกษา นักวิชาการ รวมทั้ง การเสนอสื่อที่สร้างความเป็นกลาง มีการ ตรวจสอบการทุจริต เข้มแข็งมากขึ้น เชื่อ ว่า “อำนาจเงินจะเบาบางลง” และจาก บทเรียน การสูญเสียของชาติครั้งนี้จะทำให้ คนอีกจำนวนมากเกิดการพิจารณา พิเคราะห์สรรหานักการเมืองที่ผิดพิถันมาก ขึ้น

๓. เสนอแนะให้มีการศึกษาวิจัย ที่ เกี่ยว ข้อง กับ ประเด็น สำคัญ คือ “ความสัมพันธ์ปัจจัยแห่งความ ขัดแย้งทางการเมืองไทยในมิติของพลัง ชุมชนจากชนบทต่อการขับเคลื่อนเพื่อ การเปลี่ยนแปลงการเมือง การปกครอง ไทย” เพราะจากบทเรียนของความ ขัดแย้งและการก่อความรุนแรงทาง การเมืองที่ผ่านมา ทำให้เราได้เห็นถึง ความขัดแย้งทางการเมืองไทยใน ระดับชาติมัก เกี่ยวข้องกับพลังการระดม คนของผู้นำชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึง เสนอให้มีการ ศึกษา เป็น ทีม จาก นักวิชาการหลายๆสาขา มาบูรณาการ เพราะการยึดมั่นในวิธีการเก่าๆ ทั้งที่ ปัจจัยต่างๆได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ย่อม ทำให้เราย่ำอยู่กับที่ และพบจุดจบในที่สุด

๔. ควรมีการถอดบทเรียน กระบวนการแก้ไขความขัดแย้งทาง การเมือง เพื่อการเรียนรู้และหาทาง ป้องกันความขัดแย้งในอนาคต

๕. การปฏิรูปสื่อสารมวลชน และจริงจังจัดระเบียบสื่อให้มีจริยธรรมที่ ดี และมีความเป็นกลางอย่างแท้จริง

๖. การปฏิรูปการเมือง ไปพร้อมๆกับการปฏิรูประบบราชการ เป็นวาระแห่งชาติ

๗. การใช้บทบาทของผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่น ในการสร้างความสมานฉันท์ตั้งแต่ระดับชุมชน และเป็นตัวการในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ทศนคติ ค่านิยม และความเข้าใจ ที่ถูกต้องของแนวทางสันติวิธี ซึ่งสามารถปฏิบัติได้จริง โดยความร่วมมือกับกระทรวงยุติธรรม ในกระบวนการยุติธรรมชุมชน และผ่านทางกรมการปกครองในการเจรจาไกล่เกลี่ยในระดับอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อสร้างการเรียนรู้ถึงบทเรียนความเสียหายจากการประท้วงและการใช้ความรุนแรงจากอดีตที่ผ่านมา ทั้งนี้ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สถานการณ์ความรุนแรงใน ๒ ปีที่ผ่านมานี้จะกลายเป็นครูที่เก็บไว้สอนเยาวชนรุ่นหลังให้ศึกษาเรียนรู้ เพื่อมิให้กงล้อแห่งประวัติศาสตร์ความแตกแยกในสังคมไทยได้เกิดขึ้นอีก ดังเช่นที่ไทยเราเคยเสียกรุงศรีอยุธยาไปเพราะคนไทยแตกความสามัคคีกันเอง ความสำเร็จจะบรรลุผลได้ควรเริ่มตั้งตั้งในระดับชุมชน โดยผ่านผู้ที่มิบทบาทสำคัญ คือ ผู้นำชุมชนนั่นเอง (สุพิศวง ธรรมพันทา , ๒๕๔๓ : ๔๖-๔๗).

ข้อคิดส่งท้ายตามทัศนะของโสกราตีส

“ความคิดเห็นที่แตกต่างเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ แต่ต้องเป็นไปด้วยการเคารพ

ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งการรับฟังกันด้วยใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา ด้วยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ให้คิดถึงว่า ถ้าคนไทยไม่รักกันแล้ว ประชาชาติใดในโลกนี้ที่จะรักพวกเราด้วยความบริสุทธิ์ใจ”

ปรัชญาของโสกราตีสเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง

๑. มนุษย์กับรัฐ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์คือกำเนิดของรัฐ มนุษย์ไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ รัฐเป็นสิ่งที่ดีและจำเป็นเพราะรัฐเป็นแหล่งที่คนสามารถพบกับชีวิตที่ดีและสามารถเรียนรู้คุณธรรมจากเพื่อนร่วมสังคม ๒. กฎหมายแห่งรัฐ

๑. กฎหมายคือกลไกของรัฐ ที่ส่งเสริมและปกป้องให้มนุษย์ มีชีวิตที่ดีถูกต้อง

๒. คุณค่าของกฎหมาย การบัญญัติกฎหมายจะต้องทำด้วยความรอบรู้และฉลาด เพื่อให้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำรงคุณธรรมของสังคมอย่างแท้จริง ดังนั้นปราชญ์จึงควรเป็นผู้กำหนดกฎหมาย

๓. ราชาปราชญ์ คือ ผู้ปกครองที่ดีตามแนวคิดของโสกราตีสปราชญ์เป็นบุคคลที่มีความรู้ จึงเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและส่งเสริมให้ประชาชนทำดี

๑. โสกราตีสใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ โดยวิธีวิภาษวิธี (Dialectic) คือการตั้งปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาไปเรื่อยๆ รวมทั้งหาข้อ

คัดค้านมาหักล้างกัน จนหาคำตอบว่าสาเหตุที่นั้นเกิดขึ้นจากอะไร

๒. สนใจค้นคว้าอยากรู้อะไรมนุษย์เกิดมาต้องการอะไร และพบว่ามนุษย์เกิดมาต้องการความสุข แล้วมนุษย์ทุกคนก็ต้องการความสุขที่แตกต่างกัน หากความสุขที่ได้มาจากความสุจริต ความสุขนั้นจะดี คนมีความสุขกับการกระทำนั้น แต่หากความสุขนั้นได้มาจากสิ่งมิชอบ โดยกระทำสิ่งไม่ดี พอการกระทำปรากฏขึ้นมานั้น ความสุขของคนก็จะหายไป

๓. หากกระทำดี ชีวิตก็จะมีความสุข และประสบความสำเร็จในชีวิต ดังคำกล่าวที่ว่า “การทำความดีอย่างมั่นคง จะทำให้มีความสุขอย่างยั่งยืน” ความรู้เกี่ยวกับความดีสามารถปลูกฝังให้เกิดการเรียนรู้ได้ สังคมสามารถหล่อหลอมให้คนเกิดการเรียนรู้ที่จะทำดีได้ แล้วความรู้เกี่ยวกับความดีนั้นทำให้คนเกิดคุณธรรม แล้วสังคมก็จะเกิดความสุขด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะนักการเมืองหากมีคุณธรรม จะทำให้เกิดคุณธรรมทางการเมือง (Political Virtue) ปกครองหรือใช้อำนาจโดยธรรมจะทำให้ประชาชนมีความสุข มีชีวิตที่ดี

คุณธรรมทางการเมือง ๕ ประการ ตามแนวคิดของโสกราตีส คือ

๑. ปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับความดี เช่น คนเราเกิดมาต้องรู้ว่าพ่อแม่ที่ดีเป็นอย่างไร, การเป็นลูกที่ดีเป็นอย่างไร การเป็นครูและนักเรียนที่

ดีเป็นอย่างไรและการเป็นนักปกครองที่ดี หากคนเรารู้เกี่ยวกับความดีและกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความดี เขาเชื่อว่าสังคมจะสันติสุข

๒. ความกล้าหาญ (Courage) เป็นความกล้าหาญในการรักษาความถูกต้อง และความดีงามของสังคม ผู้ปกครองต้อง กล้ายืนหยัดในความถูกต้อง ไม่ใช่เข้าข้าง ยอมจำนนต่อคนชั่ว ดังนั้น ในการรักษาความถูกต้องต่อสู้กับความชั่ว บางครั้งต้องเสี่ยงถึงชีวิต แต่โสกราตีสบอกว่าถึงเสี่ยงก็จำเป็นต้องสู้ ต้องยืนหยัดเพื่อให้คนทุกคนในสังคมพร้อมที่จะต่อสู้ด้วยกัน มิฉะนั้นคนชั่วจะครองเมือง

การเผยแพร่คุณธรรมในลักษณะนี้ ซึ่งเป็นการตอบโต้คนชั่ว จนถูกสมาชิกสภานครรัฐเอเธนส์บางส่วนกล่าวหาว่าโสกราตีสพยายามเผยแพร่คำสอนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อพระเจ้า แล้วนำเข้าไปเตสวนและถูกตัดสินให้กินยาพิษตาย หลายคนบอกให้หนีแต่เขาก็ไม่หนี เพราะต้องการแสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญ มิใช่เป็นคนขี้ขลาด เสียชื่อต่อวงศ์ตระกูล แต่ในสังคมไทยมีการปลูกฝังให้คนเรารู้จักเอาตัวรอดตั้งคำสุภาษิตไทย เช่น รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี อย่าแกว่งเท้าหาเสี้ยน ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด คนไทยขาดการยืนหยัดในการต่อสู้ต่อสิ่งชั่วสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะเกรงกลัวต่อสิ่งเหล่านั้นว่าจะส่งผลไม่ดีมาถึงตนเอง

๓. การควบคุมตนเอง (Temperance) คือการควบคุมตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของความ โกรธ ความโลภ ความหลง นักปราชญ์เชื่อว่าทุกคนเกิดมาจะมีสิ่งเหล่านี้ติดตัวมา แต่ทุกคนมีความแตกต่างกันในเรื่องของการควบคุมตนเอง และการยับยั้งชั่งใจ หากยับยั้งชั่งใจได้มาก ก็แสดงว่ามีคุณธรรมสูง

๔. ความยุติธรรม (Justice) คือธรรมที่ยิ่งใหญ่ในการปกครอง หากผู้นำมีความยุติธรรม ก็จะมีแต่คนดีอยู่ใกล้ๆ ผู้นำก็จะไม่เดือดร้อน มีคนคอยเกื้อหนุนช่วยเหลือ

๕. การปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนา (Piety) คือ การกระทำความดี และการยกย่องคนดี ดังนั้น ผู้นำก็ควรทำดีเพื่อเป็นแบบอย่างให้ประชาชนเอาอย่าง และต้องรู้จักยกย่องความดีด้วย เพื่อให้คนที่ทำดีมีกำลังใจในการกระทำความดีต่อไป เพื่อสังคม (สุรพล สุขะพรหมและคณะ, ๒๕๔๗ : ๖๗)

สรุปแนวคิดของโสกราตีสที่สำคัญมีดังนี้

๑. เป้าหมายแห่งชีวิตมนุษย์ มนุษย์เกิดมาต้องการอะไรก็คือความสุข หากคนเราทำดี ชีวิตก็จะมีความสุข

๒. ความรู้เกี่ยวกับความดี ปราชญ์เป็นผู้มีความรู้จึงเป็นผู้มีคุณธรรม เพราะปราชญ์เป็นผู้ใฝ่รู้แสวงหาสิ่งดี ละเว้นความชั่ว ฉะนั้น จึงควรให้ปราชญ์เป็นผู้นำประเทศ ปกครองประเทศ สังคมจะได้มีแต่สันติสุข แล้วยังส่งเสริมให้ประชาชนทำดี ประพฤติปฏิบัติดี สังคมก็จะเป็นสังคมที่ดี

แนวคิดการปกครองของโสกราตีส “ราชาปราชญ์” ให้ปราชญ์เป็นผู้ปกครอง เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย มีอำนาจในการบัญญัติกฎหมาย ด้านบริหาร และมีอำนาจในการตัดสินคดีต่างๆ สังคมจะมีความสุข เพราะปราชญ์จะทำแต่สิ่งดีๆ และส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรม

ดังนั้นการเมืองไทยขาดคุณธรรม ไม่ใส่ใจเรื่องความดี มีค่านิยมที่ไม่ดี ทำให้สังคมเรามีแต่ปัญหา ขาดการพัฒนา

บรรณานุกรม

จรรยา สุภาพ. (๒๕๒๒). **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิชย์.

ประยงค์ สุวรรณบุบผา. (๒๕๔๑). **รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

วิทยากร เชียงกุล. (๒๕๔๘). **ปรัชญาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด.

สุพิศวง ธรรมพันทา. (๒๕๔๓). **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ภูมิไทย.

สุรพล สุยะพรหมและคณะ. (๒๕๔๓). **ปรัชญาการเมือง**, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยบูรณาการ.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (๒๕๔๓). **แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ศยาม.

เปรียบเทียบธรรมชาติของมนุษย์ในพุทธปรัชญากับปรัชญาของอริสโตเติล
COMPARING HUMAN NATURE TO BUDDHIST PHILOSOPHY AND
ARISTOTLE'S PHILOSOPHY

พระมหาอรรถพงษ์ สิริโสภณ*

Phramaha Atthapong Sirisopano

วัดมหาชัย จังหวัดมหาสารคาม*

E-mail : Philosophy-Roi-Et@hotmail.com

บทนำ

ธรรมชาติของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท ตามทรรศนะของพุทธปรัชญา คำว่า “ธรรมชาติของมนุษย์” ตามรูปศัพท์ หมายถึง สภาวะที่เกิดเอง มีเอง และเป็นอยู่เองตามเหตุปัจจัยภายในชีวิตมนุษย์ ถ้าเป็นความหมายตามทรรศนะของนักปราชญ์ หมายถึง กฎธรรมชาติที่มนุษย์ต้องเป็นไปตามนั้น ต้องทำหน้าที่ตามนั้น จะได้รับผลตามนั้นและภาวะ คือ ความเป็นผู้ที่ฝึกได้และต้องฝึก

มนุษย์โดยธรรมชาติแล้วเป็นสัตว์ที่มีศักยภาพ คือ ความสามารถที่จะฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ประเสริฐที่สุดได้แฝงอยู่ ทั้งนี้โดยอาศัยธรรมชาติที่มีติดตัวมาแต่กำเนิด คือ “ความเคยชิน” และ “ศรัทธา” เป็นเครื่องมือในการฝึกฝนด้านศีล และอาศัยผลจากความเป็นผู้มีศีลไปฝึกฝนพัฒนาด้านจิตและด้านปัญญาต่อไปจนกว่าจะได้คุณสมบัติ คือ ความเป็นผู้มีตนที่ฝึกฝนพัฒนาดีแล้ว ทั้งด้านกาย ศีล จิต และปัญญา

ถ้ามองในแง่จิตวิทยา การได้เกิดมาเป็นมนุษย์ถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่าสูงสุด และเป็นความโชคดีอย่างยิ่งโดยธรรมชาติ เพราะการได้กำเนิดเป็นมนุษย์เป็นโอกาสที่ดีสำหรับบำเพ็ญบารมีในระดับที่สูงขึ้นไป แต่ชีวิตมนุษย์ จะมีคุณค่าและประเสริฐอย่างแท้จริงต้องมีคุณธรรม มีการประกอบกุศลกรรมตลอดชีวิต เพราะการวัดคุณค่าและความประเสริฐของชีวิตมนุษย์ ไม่ได้อยู่ที่ใครมีเวลาอยู่ในโลกนี้ได้ยาวนานที่สุด แต่อยู่ที่การทำความดี มนุษย์ที่ทำความดีแม้เพียงวันเดียว เป็นผู้ประเสริฐกว่ามนุษย์ที่มีอายุ ๑๐๐ ปี แต่ไม่ได้ทำความดีอะไรเลย

ธรรมชาติส่วนที่เป็นจิตหรือวิญญาณของมนุษย์เกิดจากสังขาร (การปรุงแต่ง) โดยธรรมชาติเดิมแท้ผ่องใส แต่เศร้าหมองไปเพราะกิเลสที่มาห่อหุ้ม จิตมีลักษณะเฉพาะ คือ ไร้รูป ไม่มีขนาด ไม่มีน้ำหนัก ไม่กินที่ ต้องการที่อยู่อาศัย ทำหน้าที่รับและรู้อารมณ์ สามารถสั่งสมนามธรรมทั้งฝ่ายดีและชั่วได้ เป็นพลังงาน

แห่งชีวิต ทั้งในด้านการสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ มีลักษณะวิจิตร เกิดและดับเร็ว เกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไปเป็นกระแสตลอดเวลา ชอบดึนรน กลับกลอก รักขายาก ห้ามายาก เปลี่ยนแปลงเร็ว ใฝ่ในอารมณ์ตามที่ใคร มีความละเอียดมาก สามารถท่องเที่ยวไปได้ไกล ไปไหนไปดวงเดียว สามารถฝึกฝนพัฒนาให้มีระดับที่ดีงามยิ่งๆ ขึ้นไปได้ รักษาได้ ดัดให้ตรงได้ เมื่อได้รับการฝึกฝนพัฒนาดีแล้ว นำบรมสุขมาให้แก่เจ้าของชีวิต คุณสมบัติทางจิตของพระอรหันต์บุคคลทั้ง ๔ เป็นตัวอย่างอันดีของการฝึกฝนพัฒนาจิต จิตมุนษย์มีทั้งธรรมชาติฝ่ายสูงหรือฝ่ายบวก และธรรมชาติฝ่ายต่ำหรือฝ่ายลบ ฝ่ายสูงเรียกว่า “กุศลจิตและกุศลเจตสิก” ฝ่ายต่ำ เรียกว่า “อกุศลจิตและอกุศลเจตสิก” จิตมุนษย์ตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ คือไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา มุนษย์มีจิตเป็นธรรมชาติพิเศษ เพราะจิตการทำงานที่วิจิตร มีความซับซ้อน มีความประณีตในด้านการใช้ปัญญา สามารถสร้างคุณสมบัติที่เป็นยอดปรารถนาให้ได้

วิญญูณ ของ มนุ ษ ย์ เป็นธรรมชาติที่รู้แจ้งเมื่อมีอารมณ์กระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ เกิดขึ้นเพราะมีเหตุปัจจัยให้เกิด เช่น อาศัยตากับรูปกระทบกัน เกิดจักขุวิญญูณ อาศัยหูกับเสียงกระทบกัน เกิดโสตวิญญูณ เป็นต้น วิญญูณมีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นเหตุปัจจัยให้มนุษย์สามารถมองเห็นได้ยินเสียง ได้กลิ่น รู้รส รู้การถูกสัมผัส

และรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในใจ เป็นเหตุปัจจัยแห่งสุขและทุกข์ได้ เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดรูปชั้นธัมและนามชั้นธัมอื่นๆ ของมนุษย์ วิญญูณของมนุษย์มี ๖ คือ จักขุวิญญูณ โสตวิญญูณ ฆานวิญญูณ ชิวหาวิญญูณ กายวิญญูณ และมโนวิญญูณ

ธรรมชาติที่มนุษย์มีเสมอเหมือนสรรพสิ่ง คือ ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกฎธรรมนิยาม หรือกฎไตรลักษณ์ ได้แก่ ต้องเปลี่ยนแปลง ไม่เที่ยงแท้ (อนิจจตา) มีความขัดแย้ง ปีบคั้น กดดันอยู่ภายในตลอดเวลา (ทุกขตา) และหาตัวตนที่แท้จริงโดยปรมาตมไม่ได้ (อนัตตตา)

มนุษย์ผู้ชาย และผู้หญิงมีธรรมชาติที่เหมือนกัน คือ ประกอบด้วยชั้นธัม ๕ หรือรูปกับนามเหมือนกันมีโอกาที่จะถูกกิเลสตัณหาชนิดต่างๆ ครอบงำได้เหมือนกัน มีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์เหมือนกัน มีความสามารถในการบรรลุธรรมชั้นสูงได้เหมือนกัน ส่วนธรรมชาติที่แตกต่างกัน ได้แก่ รูปร่างกาย, ทรวดทรง, เครื่องหมายประจำเพศ, กิริยา, อาการ, สภาพและภาวะที่ยึดครองอยู่ของแต่ละเพศ ทั้งชายและหญิงสามารถเปลี่ยนภาวะเป็นอีกฝ่ายหนึ่งได้ ถ้าพลังของกุศลกรรมและอกุศลกรรมมากพอที่จะทำให้เปลี่ยนแปลง ข้อด้อยของเพศหญิงในปัจจุบันชาติ คือ ไม่มีโอกาส ไม่อยู่ในฐานะที่จะเป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ และเป็นหัวหน้าเทพชั้นต่างๆ ได้ แต่เพศหญิงสามารถทำบุญและ

อธิษฐานให้ตนเองเปลี่ยนเพศเป็นชายในภาพต่อไปได้ ทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความสัมพันธ์ต่อกันในมิติต่างๆ เพราะธรรมชาติที่เรียกว่า “ความรัก” เป็นเหตุปัจจัย ซึ่งสุดแท้แต่ว่าเป็นความรักที่เกิดจากอะไร

มนุษย์มีความทุกข์เป็นปัญหาพื้นฐานของชีวิต และมีความสุขเป็นเป้าหมายของชีวิต ธรรมชาติที่เป็นเหตุปัจจัยแห่งทุกข์ของมนุษย์ คือ กิเลส ๑๐ ชนิด, โลภียกุศลเหตุ ๓, อกุศลจิตและอกุศลเจตสิกที่มีกิเลส ๑๐ ชนิดรวมอยู่ด้วย, จิตและเจตสิกฝ่ายอกุศลและฝ่ายโลภียกุศลเหตุทั้งหมด ทั้งหมดนี้ก่อให้เกิดความยึดมั่นถือมั่นในชั้น ๕ กล่าวรวบยอดแล้ว การยึดมั่นถือมั่นในชั้น ๕ คือเหตุแห่งทุกข์ของมนุษย์ ส่วนธรรมชาติที่เป็นเหตุแห่งความสุข คือ การปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ (อัฐังคิกมรรค) คือ เห็นถูก, คิดถูก, พูดถูก, ทำถูก, เลี้ยงชีวิตถูก, พยายามถูก, มีสติสมบูรณ์อย่างถูกต้อง และทำตนให้สงบจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย กล่าวโดยย่อ ธรรมชาติที่เป็นเหตุแห่งทุกข์และสุขของมนุษย์ คือ ธรรมชาติฝ่ายสูงและฝ่ายต่ำในใจของมนุษย์นั่นเอง (พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต), ๒๕๔๐ : ๑๓๕)

ธรรมชาติของมนุษย์ในปรัชญาของอริสโตเติล

ตามทรรศนะของอริสโตเติล คำว่า “ธรรมชาติของมนุษย์” (Human

nature) หมายถึง สารัตถะที่มีอยู่เอง มีจุดจบในตนเอง บ่อเกิดหรือผลรวมของภาวะต่างๆ ที่มีมาพร้อมกับมนุษย์ และมีพัฒนาการเต็มที่หรือสมบูรณ์แล้ว ส่วนทรรศนะในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ทั้งด้านอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ เป็นดังนี้

มนุษย์มีองค์ประกอบของชีวิต ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นกาย (Body) และส่วนที่เป็นวิญญาณ (Soul) กายของมนุษย์จัดเป็นธรรมชาติภาคสสารที่เกิดจากการรวมตัวกันของธาตุพื้นฐาน ๔ ประการ คือ ดิน (Earth) ไฟ (Fire) ลม (Air) น้ำ (Water) เป็นที่ตั้งอยู่ของอวัยวะสำหรับการรับรู้ ๕ อย่าง คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง กายของมนุษย์มีลักษณะต้องเปลี่ยนแปลง (Change) เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา โดยผ่านกระบวนการของภาวะแฝงและภาวะจริงแฝง (Potentiality and Actuality) ไม่ใช่อมตะ ส่วนวิญญาณ (Soul) จัดเป็นภาคอสสาร เป็นส่วนที่สำคัญที่สุด เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ของชีวิต เพราะเป็นหลักการของชีวิต (Life Principle) เป็นภาวะจริงของร่างกาย เป็นแบบของชีวิตมนุษย์ วิญญาณอาศัยร่างกายดำรงอยู่ เป็นเอกภาพกับร่างกายไม่เคยแยกกันอยู่ มีความสัมพันธ์กับร่างกาย แต่ไม่ใช่ส่วนประกอบของร่างกาย อริสโตเติลแบ่งวิญญาณของมนุษย์ ออกเป็น ๓ ประเภท และแบ่งหน้าที่ของวิญญาณไว้ ๓ ประการ ตามประเภทนั้นๆ คือ ๑)

อาหารวิญญาณ หรือ พืชวิญญาณ (Nutritive Soul) ทำหน้าที่หล่อเลี้ยงชีวิต ๒) ผัสสะวิญญาณ (Sensitive Soul) ทำหน้าที่รับรู้สิ่งต่างๆ ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง ๕ และ ๓) วิญญาณแห่งเหตุผล (Rational Soul) ทำหน้าที่คิดอย่างมีเหตุผล

เฉพาะวิญญาณแห่งเหตุผลของมนุษย์ มีภาวะอย่างหนึ่งที่เรียกว่า “Nous” (อนุตรจิต, จิต, ปัญญา, เหตุผล, จิตสากล) อยู่ภายใน ภาวะนี้มาจากพระเจ้าซึ่งเป็นเหตุผลสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้จึงถือว่า วิญญาณแห่งเหตุผลเป็นธรรมชาติพิเศษที่สุดในตัวมนุษย์ เพราะ (๑) เป็นธรรมชาติส่วนที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากพืชและสัตว์ทั่วไป (๒) ทำให้มนุษย์มีศักยภาพที่สำคัญ ๒ ประการ คือ มีพลังในการคิดได้ด้วยเหตุผล และมีความรู้จักรับผิดชอบชีวิต (๓) เป็นเครื่องมือที่สำคัญให้มนุษย์ได้ใช้ในการพิจารณาตัดสินใจเลือกเอาคุณธรรมมาถือปฏิบัติในชีวิต (๔) ทำให้มนุษย์มีความสามารถในการรับรู้โลก เป็นตัวประสานการรับรู้ร่วมกันของผัสสะทั้ง ๕ (๕) สามารถสร้างภาพเลียนแบบหรือเพิ่มเติมสิ่งที่ตนเองรู้ (๖) ทำให้มนุษย์มีความจำได้ ระลึกลย้อนหลังได้ (๗) มีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล (๘) เป็นธรรมชาติที่ทำให้มนุษย์สามารถเข้าถึงภาวะสูงสุดของความเป็นมนุษย์ คือ ความสุขและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ (๙) เป็นอมตะ คงอยู่นิรันดรไม่แตกสลายไปตามร่างกาย

มนุษย์มีธรรมชาติที่เสมอเหมือนกับสรรพสิ่ง ๒ ประการ คือ ๑) มีความเปลี่ยนแปลง (Change) ๒) มีภาวะแฝงและภาวะจริง (Potentiality and Actuality) ธรรมชาติทั้ง ๒ ประการนี้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในฐานะเป็นตัวแสดงลักษณะของกันและกัน เฉพาะความเปลี่ยนแปลง อริสโตเติลเชื่อว่าเกิดจาก “บางอย่างจากบางสิ่ง” ที่มีอำนาจทำให้สิ่งอื่นเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง แต่ตนเองไม่เคลื่อนไหว (Unmoved Mover) และมนุษย์ทุกคนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีจุดหมายปลายทางที่เหมาะสม ซึ่งได้แก่ ความสุข ภาวะสูงสุดของความเป็นมนุษย์ คือ การเป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบหรือมีแบบบริสุทธ์ ส่วนภาวะแฝงและภาวะจริงนั้นเป็นสิ่งที่มีความกับแบบของมนุษย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ๒๕๔๑ : ๒๓๑)

ธรรมชาติพิเศษของมนุษย์มองได้เป็น ๒ แ่ง คือ ๑) ในแง่จิตวิทยา แ่งนี้ภาวะแฝง และ ภาวะจริงที่เป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์จัดเป็นธรรมชาติพิเศษของมนุษย์ เพราะบอกให้มนุษย์ทราบว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีภาวะแฝงบางอย่างรอให้ได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นภาวะจริง ๒) ในแง่ธรรมชาติที่เป็นองค์ประกอบแห่งชีวิต ในแง่นี้วิญญาณจัดเป็นธรรมชาติพิเศษของมนุษย์ เพราะมีสมรรถภาพที่ดีเยี่ยมหลายประการ เช่น ทำให้มนุษย์เป็นที่รู้คิดด้วย

เหตุผล ทำให้มนุษย์มีฐานะที่สูงส่งกว่าพืช และสัตว์เครื่องานทั่วไป เป็นต้น

มนุษย์เป็นสัตว์ที่ทำอะไรอย่างมีจุดมุ่งหมาย จุดหมายสูงสุดในชีวิตมนุษย์คือ “ความสุข” ความสุขในที่นี้ หมายถึง กิจกรรมทางวิญญาณที่สอดคล้องกับคุณธรรมสมบูรณ์ อริสโตเติลแบ่งความสุขของมนุษย์ เป็น ๓ ระดับ คือ (๑) ความสุขของสามัญชนทั่วไป ได้แก่ ความสุขที่เกิดจากการกินอยู่ หลับนอน เกิดจากการกระทำที่มุ่งความบันเทิง เรืองรมย์ มุ่งความสนุกสนานเป็นหลัก อาจเรียกว่า “ดิรัจฉานสุข” (๒) ความสุขของผู้ที่มีชีวิตทางการเมือง ต้องการความร่ำรวยและเกียรติยศ อาจเรียกว่า “มนุษย์สุข” (๓) ความสุขของผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นนักคิดและนักปรัชญา อาจเรียกว่า “อภิทัศนาศุข” ในความสุขทั้ง ๓ ระดับนี้ อริสโตเติลยกย่องความสุขระดับที่ ๓ ว่าเป็นความสุขระดับสูงสุด ดีที่สุด น่าพึงพอใจที่สุด และถือเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดที่แท้จริงในชีวิตมนุษย์

ธรรมชาติภายในใจที่มีอิทธิพลต่อความสุขความทุกข์ของมนุษย์ มี ๒ ประการ คือ เหตุผลและอารมณ์ ด้วยเหตุนี้ อริสโตเติล จึงแบ่งคุณธรรมของมนุษย์ ออกเป็น ๒ ประเภทให้เหมาะกับอารมณ์ และเหตุผล คือ ๑) คุณธรรมด้านพุทธิปัญญา (Intellectual Virtues) เพื่อใช้กับเหตุผล ๒) คุณธรรมด้านศีลธรรม (Moral Virtues) เพื่อใช้ควบคุมอารมณ์ที่ไม่ดี สร้างอารมณ์ที่ดี อริสโตเติล สอนให้

มนุษย์ใช้คุณธรรมเพื่อควบคุมกิเลสตัณหาเท่านั้น ไม่ให้ใช้คุณธรรมเพื่อทำลายกิเลสตัณหา

มนุษย์มีธรรมชาติเป็นสัตว์การเมืองและเป็นสัตว์สังคม เพราะ ๑) มนุษย์มีสัญชาตญาณทางสังคมติดตัวมาแต่กำเนิด จึงไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ ๒) มนุษย์มีความอยากทั้งด้านดีและด้านไม่ดี ทำให้มนุษย์รวมกลุ่มกันสร้างสังคมสร้างรัฐขึ้นมาเพื่อหาทางสนองความอยากของตนเอง ๓) มนุษย์ต้องการเข้าถึงภาวะสูงสุดของความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะสามารถทำได้ก็ต่อเมื่ออยู่ภายในรัฐเท่านั้น ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องสร้างรัฐขึ้นมาเพื่อจัดระบบ ต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการนำตนให้เข้าถึงภาวะสูงสุดของความ เป็นมนุษย์

การทำตามหน้าที่ถือเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ หน้าที่ของมนุษย์ หมายถึง กิจกรรมของวิญญาณซึ่งเป็นไปตามนัยแห่งเหตุผล มนุษย์มีหน้าที่ ๓ ประการ คือ ๑) หน้าที่ในการดำรงชีวิตหาเลี้ยงชีวิตตนเอง ๒) ตอบสนองประสาทสัมผัส ๓) หน้าที่ในการมีชีวิตที่กระตือรือร้นบนธาตุแห่งเหตุผล คือ การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่เหมาะสมกับความ เป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุด มนุษย์ที่ทำหน้าที่อย่างมีเหตุผลเท่านั้น จึงจะสามารถไปถึงจุดหมายในชีวิตได้ และหลักการในการใช้เหตุผล เพื่อให้ชีวิตไปถึงจุดหมายสูงสุด มี ๓ ประการ คือ ๑) ต้องใช้ปัญญา

ภาคปฏิบัติ ๒) คำนี้ถึงหลักทางสายกลางระหว่างความขาดและความเกิน ๓) ระหว่างเป้าหมายและวิธีการต้องให้สอดคล้องกัน เชื่อมโยงเป็นเหตุผลต่อกัน และไม่ลืมพื้นฐานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับธรรมชาติชีวิตของมนุษย์

มองในภาพรวมแล้ว แนวคิดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ตามนัยของอริสโตเติลอยู่ในระดับที่ยังไม่พ้นตัวตน (Self) ทั้งนี้เพราะมีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีอัตตา ส่วน พุทธปรัชญาเถรวาท สามารถทำความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ถึงระดับที่เลยความเป็นตัวตน (Transcending self) ทั้งนี้

เพราะมีทฤษฎีอนัตตาเป็นฐานในการทำความเข้าใจสรรพสิ่ง แม้ว่าทั้งสองแนวคิดจะมีฐานความคิดแตกต่างกัน แต่ประเด็นที่ทั้งสองแนวคิดเห็นตรงกัน ทำให้เราทราบว่า สัจธรรมสากลเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ เป็นภาวะที่ดำรงอยู่ตามธรรมดาของตนหรือตั้งอยู่อย่างนั้น รอแต่ผู้ค้นพบและนำมาเปิดเผย ซึ่งกรณีนี้อริสโตเติลได้ใช้ตรรกะเป็นเครื่องมือในการหยั่งรู้สัจธรรมสากลนั้น ส่วนพระพุทธเจ้าทรงใช้พระสัมมาสัมโพธิญาณเป็นเครื่องมือในการหยั่งรู้สัจธรรมสากล ผลของการค้นพบจึงลึกซึ้งมากน้อยกว่ากันเป็นธรรมดา

เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างธรรมชาติของมนุษย์ในพุทธปรัชญา กับปรัชญาของอริสโตเติล

แนวคิด	ความเหมือนกัน	ความต่างกัน
๑. ธรรมชาติที่เป็นองค์ประกอบแห่งชีวิตของมนุษย์	ทั้งสองแนวคิดแบ่งองค์ประกอบของชีวิตเป็น ๒ ส่วนเหมือนกัน คือ ส่วนที่เป็นสสารหรือรูปซึ่งได้แก่ร่างกาย กับส่วนที่เป็นออสสารหรือนามซึ่งได้แก่ จิตหรือวิญญาณทั้งสองแนวคิดเห็นเหมือนกันว่า ๑) ร่างกายของมนุษย์ประกอบขึ้นจากธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ๒) มนุษย์รับรู้โลกภายนอกผ่านประสาทสัมผัส	๑) พุทธปรัชญาเถรวาทวิเคราะห์รายละเอียดของกายมนุษย์ไว้อย่างละเอียดและลึกซึ้งกว่าอริสโตเติล ๒) ธาตุ ๔ ในปรัชญาของอริสโตเติล มีเชิงเดี่ยว ดำรงอยู่ถาวร ไม่เปลี่ยนแปลง แต่ธาตุ ๔ ในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นธาตุเชิงซ้อน มีเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปตลอดเวลา นอกจากนี้ อริสโตเติลอธิบายธาตุ ๔ เพื่อแสดง

		<p>ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตโลกและจักรวาทเท่านั้น ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในทางจริยธรรมเหมือนในพุทธปรัชญาเถรวาท</p> <p>๓) อริสโตเติลไม่เชื่อว่ามนุษย์จะมีประสาทสัมผัสที่ ๖ มี แต่ในพุทธปรัชญาเถรวาทเชื่อว่า ใจของมนุษย์ คือสัมผัสที่ ๖</p>
<p>๒. ธรรมชาติเกี่ยวกับวิญญาณของมนุษย์</p>	<p>๑) จิตหรือวิญญาณของมนุษย์มีอยู่จริง โดยอาศัยร่างกายดำรงอยู่</p> <p>๒) วิญญาณของมนุษย์เป็นนามธรรม ไม่มีรูปร่าง มีความสำคัญกว่าร่างกาย มีความสัมพันธ์กับร่างกายในลักษณะแบบองค์ภาพหรืออินทรีย์ภาพ วิญญาณเป็นแดนเกิดของความสุขที่แท้จริงของมนุษย์</p>	<p>๑) อริสโตเติล เชื่อว่าวิญญาณของมนุษย์มาจากแบบบริสุทธ์ แต่พุทธปรัชญาเถรวาทเชื่อว่า วิญญาณของมนุษย์เกิดจากเหตุปัจจัยหลายอย่างรวมกัน</p> <p>๒) วิญญาณในทรรศนะของอริสโตเติล เกิดขึ้นและดำรงอยู่ตลอดเวลา มีอำนาจควบคุมความเป็นไปในชีวิตมนุษย์ ไม่ตกอยู่ภายในกฎไตรลักษณ์ แต่วิญญาณในทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท เกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปเป็นกระแสตลอดเวลา ไม่มีการดำรงอยู่ถาวร ทั้งตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์</p> <p>๓) อริสโตเติลจำแนกส่วนต่างๆ ของวิญญาณไว้คนละแนวกับพุทธปรัชญาเถรวาท</p> <p>๔) ชื่อเรียก, ความหมาย, สถานะ, กระบวนการเกิด-</p>

		<p>ดับ, หน้าที่และจุดหมายสูงสุดของวิญญาณในปรัชญาของอริสโตเติล แตกต่างจากพุทธปรัชญาเถรวาทอย่างสิ้นเชิง</p>
<p>๓. ธรรมชาติพิเศษของมนุษย์</p>	<p>ทั้งสองแนวคิดเห็นเหมือนกันว่า ธรรมชาติพิเศษของมนุษย์มองได้ ๒ แง่ คือ</p> <p>๑) แง่จิตวิทยา</p> <p>๒) แง่ธรรมชาติฝ่ายนามธรรมของชีวิต</p> <p>ในแง่จิตวิทยา ความเป็นสัตว์ที่มีศักยภาพหรือภาวะแฝงจัดเป็นธรรมชาติพิเศษของมนุษย์ในแง่ธรรมชาติฝ่ายนามธรรมของชีวิต วิญญาณจัดเป็นธรรมชาติพิเศษของมนุษย์</p>	<p>๑) อริสโตเติลมองความพิเศษของวิญญาณมนุษย์โดยการเปรียบเทียบกับพืชและสัตว์อื่น แต่พุทธปรัชญาเถรวาทมองความพิเศษของวิญญาณในแง่ที่ว่า เป็นธรรมชาติที่สามารถฝึกฝนพัฒนาให้เจริญงอกงามและเข้าถึงโพธิปัญญาได้</p> <p>๒) ศักยภาพของมนุษย์ตามนัยของอริสโตเติลขึ้นอยู่กับวิญญาณหรือแบบกำหนดมาให้แต่ศักยภาพของมนุษย์ตามนัยของพุทธปรัชญาเถรวาทขึ้นอยู่กับตัวมนุษย์เองว่าสามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองได้สูงสุดเพียงใด</p>
<p>๔. ธรรมชาติแห่งความมีเหตุผลของมนุษย์</p>	<p>ทั้งสองแนวคิดเห็นเหมือนกันว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลหรือมีปัญญา และเหตุผลหรือปัญญาของมนุษย์เกิดที่จิตหรือวิญญาณ เหตุผลหรือปัญญาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้ของมนุษย์ จัดเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่ง มีหลายระดับ เป็นภาวะที่ช่วยชี้นำพฤติกรรมของมนุษย์ มี</p>	<p>เหตุผลหรือปัญญาของมนุษย์ในทรรศนะของอริสโตเติลมีขอบเขตในระดับโลกิยะเท่านั้น แต่เหตุผลหรือปัญญาของมนุษย์ในทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทมีทั้งระดับโลกิยะและระดับโลกุตตระ</p>

	<p>อิทธิพลต่อการตัดสินใจ และเป็นเครื่องมือสร้างความสุขให้แก่มนุษย์</p>	
<p>๕. ธรรมชาติที่มนุษย์มีเสมอเหมือนกับสรรพสิ่ง</p>	<p>ทั้งสองแนวคิดเห็นเหมือนกันว่าความเปลี่ยนแปลงและภาวะแฝงภาวะจริงเป็นธรรมชาติที่มนุษย์มีเสมอเหมือนกับสรรพสิ่ง</p>	<p>ทั้งสองแนวคิดบัญญัติเรียกชื่อความเปลี่ยนแปลงและภาวะแฝงภาวะจริงไม่เหมือนกัน กล่าวคือ อริสโตเติล เรียกความเปลี่ยนแปลงว่า “Change” และเรียกภาวะแฝงและภาวะจริงว่า “Potentiality and Actuality” ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาทเรียกความเปลี่ยนแปลงว่า “อนิจจตา” และเรียกภาวะแฝงภาวะจริงว่า “ทุกขตา” นอกจากนี้ พุทธปรัชญาเถรวาทค้นพบว่า “ความเป็นอนัตตา” เป็นธรรมชาติประการที่สามที่มนุษย์มีเสมอเหมือนกับสรรพสิ่ง ซึ่งเป็นธรรมชาติที่อริสโตเติลมองไม่เห็น</p>

บทสรุป

สรุปได้ว่า สัจธรรมสากลของชีวิตมนุษย์ที่ทั้งสองแนวคิดค้นพบบอกให้เราทราบว่า ความจริงสากลของบางอย่าง มนุษย์อาจรู้ได้ด้วยเหตุผลทางตรรกะและประสาทสัมผัส แต่ความจริงสากลของบางอย่าง มนุษย์อาจรู้ได้ด้วยประสบการณ์ตรงที่เป็นผลมาจากการฝึกฝนพัฒนาทางกาย ศีล จิตและปัญญา

อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งมีเหตุปัจจัยพร้อมที่จะให้สามารถหยั่งรู้ความจริงอันนั้น

เมื่อมองในภาพรวมแล้ว แนวคิดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ของอริสโตเติล ตั้งอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีอัตตาซึ่งสืบทอดมาจากพลาโตผู้เป็นอาจารย์ ถ้าจัดระดับแนวคิด การทำความเข้าใจเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ของอริสโตเติลอยู่ในระดับที่ยังไม่พ้นตัวตน(Self) หรือยังงานไม่พ้นจาก

ความเห็นแก่ตัวอย่างแท้จริง ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นสามารถทำความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ถึงระดับที่เลยความเป็นตัวตน (Transcending Self) หรือ เลยจากความเห็นแก่ตัวได้อย่างแท้จริง ทฤษฎีอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาทคือข้อยืนยันในเรื่องนี้ ซึ่งแสดงให้เห็น

ว่าพุทธปรัชญาเถรวาทเชื่อในศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองของมนุษย์ ดังคำของนายแพทย์ประเวศ วะสี ที่ว่า “ความสามารถที่จะผ่านเลยความเป็นตัวตนขึ้นไปนี้ ถือว่าเป็นศักยภาพอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่สัตว์ประเภทอื่นไม่มี”

บรรณานุกรม

- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๒๕). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๔๑). **นิตยสารแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (๒๕๔๔). **แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : กองทุนวชิรธรรม.
- _____. (๒๕๔๕). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สื่อตะวัน จำกัด.
- พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตฺโต). (๒๕๔๐). **ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม.
- Aristotle. (1988). **Metaphysics**. translated by W.D. Ross. Chicago : Encyclopaedia Britannica.
- _____. (1988). **On the Soul**. translated by J.A. Smith. Chicago : Encyclopaedia Britannica.

หลักเกณฑ์การส่งบทความวารสารวิชาการ

ลักษณะของวารสาร

วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เป็นวารสารเผยแพร่บทความวิชาการ วิจัย บทความปริทัศน์ และบทความรายงานการวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของบุคลากรมหาวิทยาลัยฯ และบุคลากรจากหน่วยงานภายนอก โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารนี้ต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสาร รายงาน หรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน เนื้อหา บทความ หรือข้อคิดเห็นที่พิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นของผู้เขียนเท่านั้น กองบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย ต้นฉบับจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนการตีพิมพ์

การเตรียมต้นฉบับ

ต้นฉบับจะเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ต้นฉบับต้องพิมพ์บนกระดาษขาว ขนาด A4 พิมพ์หน้าเดียว ใส่เลขกำกับหน้าทุกหน้า พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word ใช้แบบอักษร (Font) TH Sarabun ขนาด 16

ถ้ามีภาพประกอบ ควรเป็นภาพถ่ายขาว – ดำ ที่ชัดเจน

ถ้าเป็นภาพวาดลายเส้น ให้วาดบนกระดาษขาวโดยใช้หมึกดำให้สะอาดและลายเส้นคมชัด ความยาวของเนื้อเรื่อง ภาพประกอบ ตาราง และบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษรวมเอกสารอ้างอิงไม่ควรเกิน 5-7 หน้า

ส่งต้นฉบับ จำนวน 1 ชุด มายังกองบรรณาธิการวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด 45000 พร้อมทั้งส่งไฟล์ข้อมูล *.doc ไปยัง E-mail: buddhist-philosophy@hotmail.com

รายละเอียดขนาดตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

ส่วนประกอบของบทความ	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร	ลักษณะตัวอักษร
ชื่อบทความ	กลางหน้ากระดาษ	18	ตัวหนา
ชื่อผู้แต่ง	ชิดขวา	14	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ -ภาษาไทย -ภาษาอังกฤษ	ชิดซ้าย	16	หัวข้อตัวหนา เนื้อหาตัวปกติ
หัวข้อแบ่งตอน	ชิดซ้าย	16	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	ใช้หมายเลข	16	ตัวปกติ
เนื้อหาบทความ	-	16	ตัวปกติ
การเน้นความในบทความ	-	16	ตัวปกติ
ข้อความในตาราง	-	14	ตัวปกติ
บรรณานุกรม	ชิดซ้าย	16	ตัวหนา
ภาพประกอบ / คำอธิบายใต้ภาพ	กลางหน้ากระดาษ	14	ปกติ

ตัวอักษร TH Sarabun ขนาด 16 เว้นขอบด้านบน /ขอบด้านซ้าย 1.5 นิ้ว เว้นขอบด้านล่าง /
ขอบด้านขวา 1 นิ้ว

กำหนดออกวารสาร ปีละ 3 ฉบับ (ม.ค.-เม.ย.) (พ.ค. – ส.ค.) และ (ก.ย.-ธ.ค.)

ชื่อเรื่อง ควรกระชับและตรงกับเนื้อเรื่อง

ชื่อผู้เขียน

ระบุชื่อ – นามสกุลจริง (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) โดยวางไว้ทางขวามือใต้ชื่อของบทความ
ระบุเชิงอรรถของผู้เขียน ซึ่งประกอบด้วย ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ
สถาบัน และ e-mail ตามลำดับ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

บทคัดย่อ

บทความภาษาไทยต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยใช้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ
ก่อนบทคัดย่อภาษาไทย และจำนวนคำไม่เกิน 200 คำ

บทความภาษาอังกฤษต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาไทย
ก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และจำนวนคำไม่เกิน 200 คำ

ท้ายบทคัดย่อให้ผู้เขียนกำหนดคำสำคัญ (Keywords) สำหรับคำดัชนีเป็นภาษาไทยและ
ภาษาอังกฤษไม่ควรเกิน 4 คำ

เกณฑ์การพิจารณาบทความ

1. กองบรรณาธิการวารสารพิจารณาคัดเลือกคุณภาพบทความ และ/หรือปรับแก้ตามความ
เหมาะสมก่อนส่งผู้ทรงคุณวุฒิ

2. ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 คนเป็นผู้พิจารณาเนื้อหาสาระ ตรวจสอบความถูกต้อง และคุณภาพ
ทางวิชาการของบทความและเห็นชอบให้ตีพิมพ์ทั้ง 2 คน กรณีผู้ทรงคุณวุฒิเห็นชอบ 1 ใน 2 คน ทาง
กองบรรณาธิการวารสารฯ จะแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติมอีก จำนวน 1 คน (และในส่วนของผู้
ทรงคุณวุฒิที่แต่งตั้งเพิ่มขึ้นผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน
1,000 บาท) และบทความที่จะได้รับการตีพิมพ์จะต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ใน 3 คน
กรณีเมื่อเสนอบทความต่อผู้ทรงคุณวุฒิแล้วไม่ว่าผลจะเป็นอย่างไร ผู้เขียนบทความประสงค์จะไม่ตีพิมพ์
ในวารสาร ผู้เขียนบทความจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนของผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านละ 1,000 บาท

3. กองบรรณาธิการวารสารจะไม่คืนต้นฉบับให้กับเจ้าของบทความในทุกรณี

ประเภทของบทความที่รับพิจารณา

บทความวิชาการ-วิจัย

บทความปริทัศน์

บทวิจารณ์หนังสือ (Book review)

รูปแบบการเขียนบทความ

1. **บทความวิชาการ-วิจัย** เป็นบทความที่มีประเด็นหรือแนวคิดที่ชัดเจน มีสาระทางวิชาการที่
ถูกต้อง ทันสมัย การวิเคราะห์เป็นไปตามแนวคิดหรือทฤษฎีที่เหมาะสมและชัดเจน มีทัศนะของผู้เขียน
บนฐานของข้อเท็จจริงทางวิชาการ ค้นคว้าอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและเชื่อถือได้ นำเสนอ
ข้อมูล อย่างเข้าใจง่าย ใช้ศัพท์และภาษาทางวิชาการถูกต้องเหมาะสม บทความวิชาการอาจเป็น
ประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญในงานวิจัยฉบับสมบูรณ์หรือเป็นผลการศึกษาในภาพรวมจาก
งานวิจัยฉบับสมบูรณ์ บทความต้องประกอบด้วย

- ชื่อเรื่อง (ไทย – อังกฤษ)

- บทคัดย่อ (ไทย – อังกฤษ)
- บทนำ
- เนื้อหา
- สรุป
- เอกสารอ้างอิง (ไทย – อังกฤษ)

2. บทความปริทัศน์ เป็นบทความที่เกิดจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ในประเด็นใดประเด็นหนึ่งจากข้อมูลที่หลากหลาย แสดงให้เห็นถึงความเป็นมา พัฒนาการ และแนวโน้มในอนาคตของการศึกษาในประเด็นนั้น ๆ บทความต้องประกอบด้วย

- ชื่อเรื่อง (ไทย – อังกฤษ)
- บทคัดย่อ (ไทย – อังกฤษ)
- บทนำ
- เนื้อหา
- สรุป
- อ้างอิง (ไทย – อังกฤษ)

ทั้งนี้ รูปแบบการเขียนบทความสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมตามหลักวิชาการ

การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม

การระบุแหล่งที่มาของข้อมูล 1) ในเนื้อเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนามปี (author-date in text citation) โดยระบุ ชื่อผู้แต่งและปีพิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และระบุเลขหน้าเอกสารอ้างอิงในกรณียกข้อความมาทั้งหมด 2) การอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม โดยรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้น ๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อ “บรรณานุกรม” สำหรับผลงานวิชาการภาษาไทย หรือ “Reference” สำหรับผลงานวิชาการภาษาอังกฤษ โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์)/ เมืองที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

โกวิท วงศ์วัฒน. การเมืองการปกครองรัสเซีย. กรุงเทพฯ : ดวทม. 2550

Wong, W. Input enhancement from theory and research to the classroom. New York : McGraw – Hill. 2005

2. บทความ / เรื่อง / ตอน ในหนังสือรวมเรื่อง

ชื่อผู้เขียนบทความ./ “ชื่อบทความ,”/ ใน บรรณาธิการ (ถ้ามี)/ ชื่อหนังสือ./ (หน้าของบทความ). / / / / / เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์. ปีที่พิมพ์

ตัวอย่าง

อรทัย วารีสะอาด. (2537). “ความขัดแย้งระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง” ใน สุพัตน์ ส่องแสงจันทร์ และ พวา พันธุ์เมฆา (บรรณาธิการ), **บนถนนสายวิชาชีพ**. (หน้า 127–130). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Arhuckle, J.L. (1996). "Full information estimation in the presence of incomplete data," In G.a. Morcoulides and R.E. Schumaker (Eds), **Advanced structural equation modeling : Issues and techniques** (p. 243 -277). Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates.

3. บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ / "ชื่อบทความ", / ชื่อวารสาร./ / ปีที่(ฉบับที่),/ เลขหน้า.

ตัวอย่าง

วริศรา พึ่งทองหล่อ. (2553). "สมุนไพรไทยโอกาสอาหารเพื่อสุขภาพ," **วารสารส่งเสริมการลงทุน**. 21(2), 43-47.

Taylor, A. (2006). "Factors associated with glossing : comments on ko," **Reading in a Foreign Language**. 18 (1), 72 – 73.

4. บทความจากหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปี, วันที่, เดือน)./ / "ชื่อบทความ," / ชื่อหนังสือพิมพ์./ / เลขหน้า.

ตัวอย่าง

กัมปนาท ชันตระกูล. (2555, 7 ธันวาคม). "เสียงสะท้อน SME : วิสาหกิจชุมชนโคกขาม จังหะก้าวที่รอการ ช่วยเหลือ," **คมชัดลึก**. หน้า 10.

พฤทธิ ศิริพรรณพิทักษ์. (2550, 2 ก.ค.) "ครูต้องใฝ่รู้ – พัฒนาตัวเอง," **ข่าวสด**. หน้า 11. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2554, จาก [http : / /www.moe.go.th/new_center/news--htm](http://www.moe.go.th/new_center/news--htm).

News, A.P. (1012). "Business in booming for yoga in the US," **Bangkok Post**, p. 5.

5. บทความจากเว็บไซต์กรณีไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง

"ชื่อบทความ" / สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี ที่สืบค้น,/จากชื่อเว็บไซต์.

ตัวอย่าง

"เทคนิคการสืบค้นข้อมูล" สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2550, จาก <http://www.gtoknow.org/blogs.com>.

"Economic indicators and releases," Retrieved February, 19, 2013, from : <http://www.nber.org/releases/>.

Einstein, A. (2002). **Relativity : The special and general theory**. New Year : McGraw-Hill. Retrieved February, 20, 2013, from <http://www.geocities.com>

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรมโครงการต่าง ๆ และการนำเสนอผลงานวิจัยการระดับชาติ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีการศึกษา ๒๕๖๑
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มมร วิทยาเขตร้อยเอ็ด

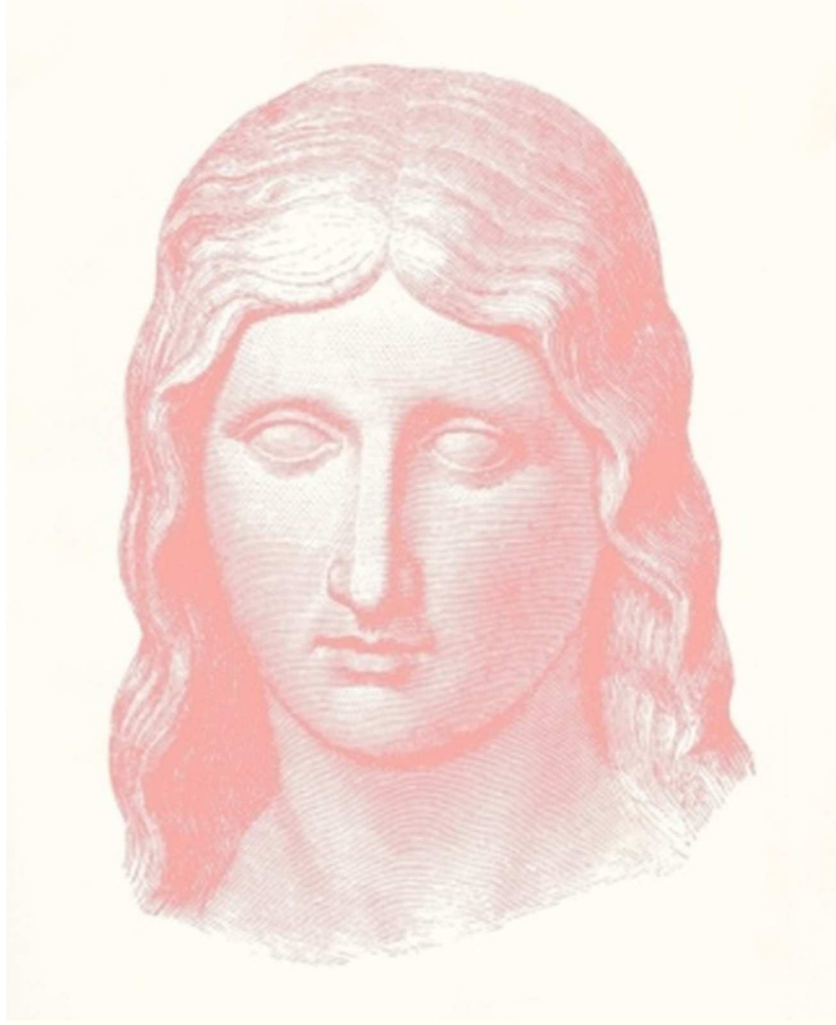

ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้สู่คุณธรรม
ไป

วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์
เผยแพร่ผลงานและกิจกรรมของสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

